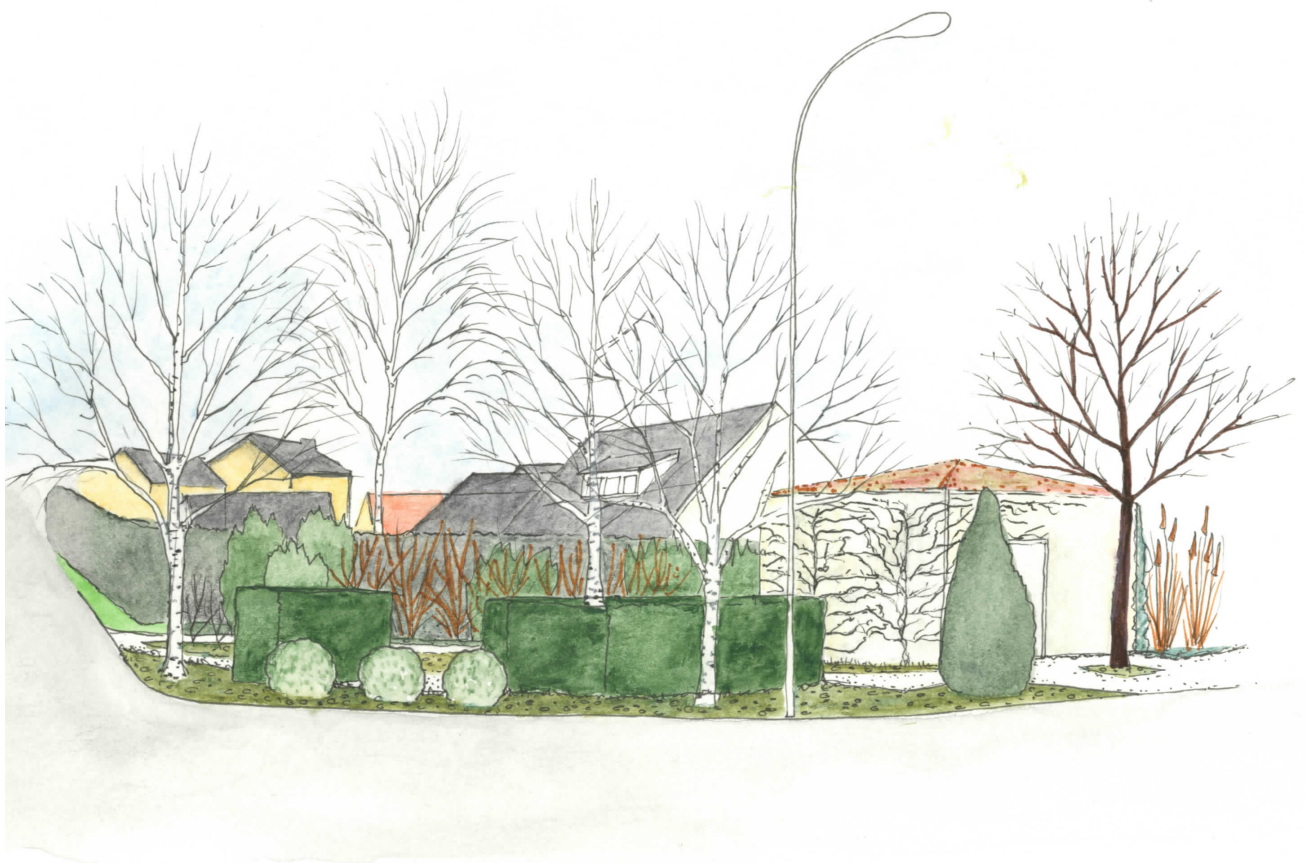

Gestaltning med vinterfärging

– tre förslag på prydnadsplanteringar för Storgatan i Lomma

Winter garden design - three design proposals for an ornamental park in Lomma

Karolina Brising

Gestaltning med vinterfägring

- tre förslag till prydnadsplanteringar för Storgatan i Lomma

Winter garden design

- three design proposals for an ornamental park in Lomma

Karolina Brising

Handledare: Anders Folkesson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Karin Svensson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatarbete i trädgårdsdesign

Kurskod: EX0652

Program/utbildning: Trädgårdsingenjörsprogrammet: design

Examen: Trädgårdsingenjör kandidatexamen i landskapsplanering

Ämne: Landskapsplanering

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och -år: juni 2014

Omslagsbild: Karolina Brising

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Vinterfägring, Vinterpark, Vinter, Vintergrönt, Gestaltungsförslag, Prydnadsplanteringar, Catherine Dee, Analys, Lomma

Alla illustrationer och fotografier i arbetet är gjorda eller tagna av författaren själv.

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Förord

Ansikte mot ansikte

*I februari stod allt levande still.
Fåglarna flög inte gärna och själen
skavde mot landskapet så som en båt
skaver mot bryggan den ligger förtöjd vid.*

*Träden stod vända med ryggen hitåt.
Snödjupet mättes av döda strån.
Fotspåren åldrades ute på skaren.
Under en presenning tynade språket.*

*En dag kom någonting fram till fönstret.
Arbetet stannade av, jag såg upp.
Färgerna brann. Allt vände sig om.
Marken och jag tog ett språng mot varann.*

*Ur diktsamlingen Den halvfärdiga himlen
av Tomas Tranströmer*

Först och främst vill jag tacka min handledare Anders Folkesson för stort stöd och engagemang under examensarbetets gång. Jag vill även tacka min mentor Lennart Persson för många kloka råd vid arbetets uppstartskede. Utan dig hade detta arbete aldrig blivit verklighet. Jag vill också tacka Magnus Carlström på Flyinge plantshop och Arne Jansson tidigare parkinspektör i Malmö. Stort tack för alla era kloka och intressanta kommentarer. Sist men inte minst vill jag tacka min käraste och alla våra fina barn. Tack för att ni har stöttat och hjälpt mig och tack för ert aldrig sinande tålamod.

Dalby, maj 2014

Karolina Brising

Sammanfattning

Detta är ett kandidatarbete i trädgårdsdesign som behandlar gestaltning med vinterfägring. Genom ett mentorsprojekt mellan Lomma kommun och SLU fick jag en förfrågan av parkchef Lennart Persson om att utforma gestaltungsförslag med vacker vinterfägring. Syftet med arbetet har således varit att utforma tre intressanta och inspirerande förslag med praktfulla prydnadsplanteringar för området intill Storgatan och Karstorpsvägen i Lomma. I arbetet finns också en platsanalys som bygger på Catherine Dee's teori *The seven-part morphology*. Denna teori finns beskriven i boken *Form and Fabric*.

I arbetet finns tre olika gestaltungsförslag. Dessa förslag med fokus på vinterfägring innehåller konceptbeskrivningar, illustrationsplaner med växtförslag samt snitt och vyer. Resultatet av dessa förslag har sedan använts för att dra slutsatser om gestaltning med vinterfägring. Målet med arbetet har således varit att försöka hitta riktlinjer för hur man i praktiken kan arbeta med vinterfägring vid gestaltning. I arbetet bevaras följande frågeställningar: Varför ska vi använda vinterfägring vid gestaltning? Hur kan vi arbeta med vinterfägring vid gestaltning? Vilka riktlinjer och kunskaper krävs vid planering och gestaltning av miljöer med intressant vinterfägring?

Ett ytterligare syfte med arbetet har varit att samla och systematisera kunskaper om vinterfägring. Idag finns det nästan ingen svensk litteratur i ämnet och min tanke har därför varit att arbetet ska kunna fungera som hjälp för andra i deras sökande efter lärdom. Arbetet bygger i huvudsak på teoretiska studier men innehåller också tre intervjuer med erfarna trädgårdspersoner med stor växtkunskap. I första hand bör arbetet ses som en inspirationskälla, inte som en universallösning och i andra hand som en påminnelse om vinterfägringens betydelse för vårt välbefinnande i utomhusmiljöer på vintern.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	8
1.1 Bakgrund.....	8
1.2 Syfte.....	9
1.3 Frågeställningar och mål	9
1.4 Metod och material.....	10
1.4.1 Teoretiska studier.....	10
1.4.2 Intervjuer.....	10
1.4.3 Analys av Storgatan.....	11
1.4.4 Gestaltungsförslag.....	11
1.5 Avgränsningar.....	11
1.6 Källkritik.....	12
1.7 Presentation av arbetet.....	13
2. Teoretisk del.....	14
2.1 Vintern som årstid.....	14
2.1.1 Definition av årstiden vinter.....	14
2.1.2 Vegetationsperiodens längd.....	15
2.1.3 Vad händer med växterna på vintern.....	16
2.1.4 Begreppsförklaringar.....	17
2.2 Historisk och nutida gestaltning med vinterfägring.....	19
2.2.1 Vinterträdgården.....	19
2.2.2 Gestaltning med vinterfägring i England.....	20
2.2.3 Gestaltning med vinterfägring i Sverige.....	21
2.3 Att gestalta med vinterfägring.....	22
2.3.1 Att gestalta med vinterfägring kräver kunskap.....	22
2.3.2 Gestaltning ur ett helårsperspektiv.....	23
2.3.3 Gestaltning med vinterfägring som metod.....	24
2.4 Växtmaterialets värden och egenskaper.....	27
2.4.1 Vintergröna blad- och barrväxter.....	28
2.4.2 Växter med stam- och barkeffekter.....	31
2.4.3 Växter med form och attityd.....	33
2.4.4 Växter med fruktsättning.....	34
2.4.5 Växter med vinterblomning.....	35

3. Analys av Storgatan.....	36
3.1 Platsen i sitt sammanhang.....	36
3.1.1 Lomma kommun.....	36
3.1.2 Lomma, en av Skånes tre äldsta bebyggelser.....	36
3.1.3 Platsen.....	37
3.2 Ståndort och växtbäddar.....	38
3.2.1 Ståndortens betingelser.....	38
3.2.2 Växtbäddar.....	38
3.3 Krav och önskemål.....	38
3.4 Nulägesplan.....	39
3.4.1 Fotodokumentation från platsen.....	40
3.5 Analys av platsen.....	41
3.5.1 Catherine Dee's teori.....	42
3.5.2 Analys av Storgatan enligt Catherine Dee.....	42
3.6 Positiva och negativa egenskaper hos platsen.....	44
4. Tre gestaltningsförslag för Storgatan.....	46
4.1 Lommas rutor - en stilren vinterpark i vitt och grönt.....	47
4.2 Gyllengrön - en annorlunda vinterpark i Lomma.....	53
4.3 Storgatans röda pärla - en vinterpark.....	58
5. Diskussion.....	64
5.1 Varför ska vi använda vinterfägring vid gestaltning?.....	64
5.2 Hur kan vi arbeta med vinterfägring vid gestaltning?.....	65
5.3 Vilka riktlinjer och kunskaper krävs vid planering och gestaltning av miljöer med intressant vinterfägring?.....	67
5.3.1 Riktlinjer.....	67
5.3.2 Kunskap och utbildning.....	68
5.4 Utvärdering av gestaltningsförslagen.....	69
5.4.1 Gestaltningsförslag 1 – Lomma rutor, en stilren vinterpark i vitt och grönt.....	69
5.4.2 Gestaltningsförslag 2 - Gyllengrön, en annorlunda vinterpark i Lomma.....	70
5.4.3 Gestaltningsförslag 3 – Storgatans röda pärla, en vinterpark.....	72
5.5 En kortfattad genomgång av gestaltningsförslagen med stöd av Catherine Dee's teori i <i>Form and Fabric</i>	73

5.6 Sammanfattande diskussion runt arbetets utförande och metodval.....	74
5.6.1 Den teoretiska delen.....	74
5.6.2 Intervjuerna.....	75
5.6.3 Analysen av Storgatan.....	75
5.6.4 De tre gestaltungsforslagen.....	75
5.6.5 Hur kan vi arbeta vidare med ämnet i framtiden?.....	76
6. Litteraturförteckning.....	77
Bilagor.....	79
Bilaga 1 - En genomgång av <i>Lommas rutor, en stilren vinterpark i vitt och grönt utifrån Catherine Dee's teori</i>	79
Bilaga 2 - En genomgång av <i>Gyllengrön, en annorlunda vinterpark i Lomma utifrån Catherine Dee's teori</i>	81
Bilaga 3 - En genomgång av <i>Storgatans röda pärla, en vinterpark utifrån Catherine Dee's teori</i>	83

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I de nordligare delarna av Europa börjar vintersäsongen i december och sträcker sig sedan en bra bit in i mars månad. Denna årstid är en lång och mörk period med återkommande inslag av regn, vind, kyla, is och snö. På vintern tycks växtlighetens grönska vara obefintlig och om vi tittar oss omkring är allt brunt och visset. I trädgårdarna och ute i landskapet ligger växtligheten i vila och ännu dröjer det lång tid innan sommarens gröna frodighet åter står för dörren.

Under en stor del av året är grönskande planteringar ett estetiskt, självklart och betydelsefullt inslag för många människor. Patrik Grahn talar om vikten av att en trädgård eller park finns nära bostaden, arbetsplatsen eller vårdinrättningen och att människor i alla åldrar blir starkt påverkade av sin utemiljö (Grahn, 1998, s. 95). Grahn talar också om att utemiljön och den gröna miljön tycks påverka vårt jag och vårt inre (Grahn, 1998, s. 95). Men trots utemiljöns betydelse för vårt välbefinnande är intresset för park och trädgård svalt hos många människor under vinterhalvåret (Buffin, 2005, s. 7).

Utformning av planteringar med vinterfägring ingår som en del i både landskapsarkitekts- och i trädgårdsingenjörsutbildningen men ändå upplever jag att många utbildade landskapsarkitekter och designers idag inte använder sig av vinterfägring vid gestaltning. Jane Sterndale-Bennett talar om att planteringar utformade med vinterfägring kan leda till att människor får en ny upplevelse av vintersäsongen (Sterndale-Bennett, 2005, s. 6). Lennart Persson¹ talar om att parker och trädgårdar måste vara vackra på vintern och att detta medför en extra bonus för invånarna i en kommun. Gestaltning med vinterfägring är således ett viktigt område med stor potential, men ändå läggs ämnet åt sidan och glöms bort.

I ämnet gestaltning med vinterfägring är en av de givna beståndsdelarna det vintergröna växtmaterialet. Barrväxter och vintergrönt har under de senaste två årtiondena av allmänheten ansetts som fult och ointressant. Själv är jag helt övertygad om att inställningen till det vintergröna kommer att vara omvänd inom en snar framtid. Främst kanske för att det inom trädgårds- och landskapsutveckling, precis som inom andra områden, finns trender och svängningar. Det är åter dags att sätta ljuset på de vintergröna växterna och öka kunskapen om hur ett vintergrönt växtmaterial kan användas på ett nytt och inspirerande sätt (Ilminge, 2009, s. 4). Persson¹ talar om vintergrönt som en ny trend efter en period av grus och singel. Naturligtvis är gestaltning med vinterfägring så mycket mer än bara barrväxter och vintergrönt. Gestaltning med vinterfägring är ett omfattande område som kräver mycket kunskap för att kunna uttryckas på ett intressant sätt.

1 Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 8 april 2014.

Gestaltning med vinterfägring är ett sort och omfattande område som ständigt måste utforskas och utvecklas. Genom ett mentorsprojekt mellan Lomma kommun och SLU har jag fått en förfrågan av parkchef Lennart Persson² om att utforma tre gestaltungs-förslag med vinterfägring i Lomma. Eftersom jag känner stor entusiasm över uppgiften och samtidigt vill utveckla min gestaltungs-förmåga passar detta gestaltungs-projektet mycket väl in i arbetet. Därmed får jag ett verkligt och intressant mål att arbeta mot och samtidigt en stor möjlighet att bidra till en ökad användning och utformning med vinterfägring.

1.2 Syfte

Syftet med arbetet är att genom litteraturstudier och intervjuer samla och systematisera kunskaper om vinterfägring vid gestaltning. Syftet med arbetet är också att utforma tre gestaltungs-förslag med intressant vinterfägring för platsen vid Storgatan i Lomma. Detta innebär sammanfattningsvis att arbetet kombinerar litteraturstudier och intervjuer med gestaltning, för att på så vis öka kunskapen i detta relativt outforskade ämne.

Meningen är att arbetet ska påminna om vinterfägringens betydelse för vårt välbefinnande i utomhusmiljöer på vintern samt inspirera andra till en ökad användning av vinterfägring vid gestaltning. Gestaltungs-förslagen i arbetet finns i första hand med för att stärka och utveckla min egen gestaltungs-förmåga och i andra hand för att ge exempel på hur man i praktiken kan arbeta med vinterfägring vid gestaltning.

1.3 Frågeställningar och mål

Målet med arbetet är att färdigställa tre inspirerande gestaltungs-förslag för Storgatan i Lomma. Dessa förslag med fokus på vinterfägring ska tillsammans med intervjuer och litteraturstudier användas för att dra slutsatser om gestaltning med vinterfägring. Målet med arbetet är således att försöka hitta riktlinjer för hur man i praktiken kan arbeta med vinterfägring vid gestaltning. Detta arbete bör i första hand ses som en inspirationskälla vid gestaltning med vinterfägring och inte som en universallösning i ämnet.

Frågeställningarna som arbetet utgår ifrån är följande:

- Varför ska vi använda vinterfägring vid gestaltning?
- Hur kan vi arbeta med vinterfägring vid gestaltning?
- Vilka riktlinjer och kunskaper krävs vid planering och gestaltning av miljöer med intressant vinterfägring?

2 Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 8 april 2014.

1.4 Metod och material

I detta arbete har jag valt att lägga stor vikt vid teoretiska studier av ämnet gestaltning med vinterfägring. Jag har också valt att göra intervjuer med kunniga och adekvat utbildade personer. Platsen vid Storgatan i Lomma har analyserats och därefter har tre gestaltungsförslag utformats.

1.4.1 Teoretiska studier

I den teoretiska delen av arbetet har jag i första hand utgått från böcker skrivna av erfarna och adekvat utbildade trädgårdspersoner. Eftersom vinterfägring som helhetsbegrepp inte är självklart i Sverige har informationen främst hämtats från engelsk litteratur. I England har intresset för trädgården under vintern länge varit ett stort område. Två välskrivna böcker som använts i det här arbetet är Jane Sterndale-Bennetts bok *The winter garden*, samt Michael W. Buffins bok *Winter-flowering shrubs*. När det gäller litteratur speciellt riktad mot forskning i ämnet gestaltning med vinterfägring har ingen sådan kunnat hittas. Detta beror på att det idag inte finns någon forskning som inriktar sig mot detta ämne.

Teorin bakom platsanalysen och genomgången av de färdiga gestaltungsförslagen är hämtad från Catherine Dee's bok *Form and Fabric*. I arbetets teoretiska del har även faktablad och tidigare examensarbeten använts som litteratur- och inspirationsskälla. I Veronica Johanssons examensarbete fann jag en struktur och utformning, som var applicerbar även på detta arbete (Johansson, 2013). Johanssons struktur har sedan fungerat som inspiration i själva skrivprocessen.

Inom ramen för detta arbete har information sökts på internet och via databaser. Främst har sökmotorn Google Scholar använts. Vid sökning på internet har sökorden främst varit: *Vinter, Gestaltning, Vinteraspekter, Vinterfägring, Design, Garden, Trädgård, Vinterblomning*.

1.4.2 Intervjuer

För att göra arbetet trovärdigt och verklighetsförankrat har intervjuer använts som en del i undersökningen (Lantz, 1993, s. 9). Tanken med intervjuerna har varit att kunna föra ett öppet resonemang runt gestaltning med vinterfägring utifrån några väl valda frågeställningar. Frågeställningarna var samma för alla intervjupersonerna. Beroende på vilka svar som gavs efter frågeställningarna kunde sedan följdfrågor formuleras (Lantz, 1993, s 64). Dessa följdfrågor utformades spontant i intervjusamtalen och varierade från intervju till intervju.

I undersökningen har tre intervjuer med kunniga och utbildade trädgårdspersoner utförts. Personerna som intervjuades i undersökningen var Lennart Persson, parkchef i Lomma kommun, Magnus Carlström, växtexpert och ansvarig för barrväxtsortimentet på Flyinge plantshop, samt Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad. De tre intervjuerna var alla av kvalitativ och öppen karaktär

(Lantz, 1993, s. 21). Målsättningen var att intervjuerna skulle ske ansikte mot ansikte, vilket så också skedde i verkligheten.

1.4.3 Analys av Storgatan

Analysen av platsen vid Storgatan redovisas på ett kortfattat sätt i kapitel 3 och har utförts med stöd av Catherine Dee's teori i boken *Form and Fabric*. Anledningen till att analysen finns med är för att förankra gestaltungsarbetet med en teoretisk bakgrund. I *Form and Fabric* menar Dee att hennes teori, *The seven-part morphology* kan användas som struktur när man ska analysera och förstå en plats utformning (Dee, 2001, s. 2).

Dee delar in landskapet i följande morfologi: landscape fabric, spaces, paths, edges, foci, thresholds och detail (Dee, 2001, s. 1). Delarna som jag har valt att fokusera på i detta arbete är följande:

Spaces - ytor

Paths - gångar

Edges - kanter

Foci – fokus

Thresholds – trösklar

1.4.4. Gestaltungsförslag

Gestaltungsförslagen i kapitel 4 presenteras med hjälp av illustrationsplaner med växtförslag, illustrationer, snitt samt beskrivande text. Gestaltungsförslagen bör ses som en inspiration vid utformning av attraktiva miljöer med vinterfägring samt fungera som en påminnelse om hur viktig denna årstid är i gestaltningssammanhang. Förslagen finns med för att slutsatser ska kunna dras utifrån gestaltning med vinterfägring men de finns också med för att stärka och utveckla min egen förmåga som framtida trädgårdsdesigner. Gestaltungsförslagen för Storgatan har utformats med stöd från Catherine Dee's teori *The seven-part morphology*. Catherine Dee's teori kan även användas när en ny plats ska gestaltas (Dee, 2001, s. 2).

1.5 Avgränsningar

Ämnet gestaltning med vinterfägring, är ett ämne som rymmer en omfattande mängd information och skulle enkelt kunna göras oändligt stort. Men för att hålla ramen av 15 högskolepoäng och samtidigt hålla informationsmängden nere, har det därför fallit sig nödvändigt att avgränsa arbetet. För att göra informationen i arbetet trovärdig föll också valet på att göra djupgående och kvalitativa intervjuer med kunnigt yrkesfolk istället för mer generella enkäter eller strukturerade intervjuer. Arbetet bör därför inte ses som ett fördjupningsarbete som konsekvent studerar kategorier av vinteraspekter och växtarter vid gestaltning, istället bör arbetet ses som en hjälp och inspiration vid gestaltning av utomhusmiljöer.

Den viktigaste avgränsningen gjordes i valet av att endast arbeta med Storgatan i Lomma. Men med endast området Storgatan försvinner möjligheten till jämförelse i arbetet, vilket i sin tur skulle påverka diskussionen. Därför har jag valt att istället gestalta Storgatan i tre olika gestaltungsförslag. I dessa tre gestaltungsförslag har jag valt att inte göra tillhörande planteringsplaner och arbetsbeskrivningar. Istället har jag valt att lägga fokus på beskrivande text, snitt, vyer samt illustrationsplaner med växtförslag.

En ytterligare avgränsning i arbetet runt Storgatan var ståndorten och dess faktorer. Området vid Storgatan i Lomma består idag av lerjord vilket i sin tur gör det svårare att använda surjordsväxter i gestaltungsförslagen. Istället har jag valt att använda växter som trivs och utvecklas väl i lerjord. Det finns också en rad andra faktorer som spelar roll när man ska gestalta ett område med vinterfärgning. Jag har valt ut och tagit hänsyn till de faktorer som har varit av störst betydelse för Storgatan.

I arbetet nämns växter som lämpar sig väl för gestaltning med vinterfärgning. Målsättningen har varit att ge en generell bild över lämpliga släkten och arter och inte gå in för specifikt på sortnamn. Växterna som finns med i arbetet fungerar att odla i Skåne, men i arbetet finns ingen fokusering på växtmaterial som lämpar sig för landets norra delar. Arbetet inriktar sig istället mot att presentera växter med goda egenskaper och kvalitéer utifrån Buffins indelning i boken *Winter-flowering shrubs* (Buffin, 2005).

1.6 Källkritik

En stor del av den litteratur som har använts i arbetet är populärvetenskaplig litteratur. Denna litteratur är i första hand hämtad från England och i andra hand hämtad från Sverige. Förvisso är litteraturen skriven av adekvat utbildade personer men det hade varit önskvärt om det också fanns relevant forskning i ämnet. Idag finns det dessvärre ingen forskning inom ämnet att utgå ifrån.

Personerna som har deltagit i undersökningen är alla tre utbildade på Alnarp. Men eftersom de alla har olika arbetsområden och olika beröringspunkter med ämnet blir också deras svar varierande. Anledningen till att jag har intervjuat tre personer med olika infallsvinkel till ämnet är att jag har önskat en bredd i mitt arbete. Hade jag istället valt att endast intervjua en yrkeskategori hade kanske undersökningen blivit mer specifik och slutsatserna mer karaktäristiska.

1.7 Presentation av arbetet

Kapitel 1

I kapitel 1 behandlas *Bakgrund, Syfte, Mål och frågeställningar, Metod och material* samt *Avgränsningar* och *Källkritik*.

Kapitel 2

I kapitel 2 behandlas *Årstiden vinter, Begreppsförklaringar* och *Historiska och nutida gestaltningar med vinterfägring*. Här berörs även *Vad innebär att gestalta med vinterfägring?* samt ett avsnitt om *Växtermaterialets värden och egenskaper*.

Kapitel 3

I kapitel 3 behandlas *Platsen i sitt sammanhang, Ståndorten och Växtbäddarna, Krav och önskemål* samt en *Nulägesplan* och *Fotografier från platsen*. Här finns också en *Analys av platsen utifrån Catherine Dee* och ett avsnitt om platsens positiva och negativa egenskaper.

Kapitel 4

I kapitel 4 behandlas de tre gestaltningsförslagen med tillhörande *Konceptbeskrivningar, Illustrationsplaner med växtförslag, Illustrationer* samt *Snitt och Vyer*.

Kapitel 5

I kapitel 5 förs en diskussion om arbetets *Frågeställningar*. Här finns också en *Utvärdering av gestaltningsförslagen* och en kortfattad Genomgång av förslagen med stöd av *Catherine Dee's teori i Form and Fabric*. Sist i Kapitel 5 finns en *Diskussion runt arbetets utförande och metodval*.

Kapitel 6

I Kapitel 6 finns en *Litteraturförteckning*.

Bilagor

I bilagorna finns en genomgång av de färdiga gestaltningsförslagen utifrån Catherine Dee's teori i *Form and Fabric*.

Alla illustrationer och fotografier i arbetet är gjorda eller tagna av författaren själv.

2. Teoretisk del

2.1 Vintern som årstid

I Sverige används en rent kalendarisk indelning av året då det enligt Haldor Vedin inte finns någon vedertagen internationell definition av årstiderna att följa (Vedin, 2004 s. 47). Denna indelning innebär att varje årstid har tre kalendermånader:

- Vår: mars – maj
- Sommar: juni – augusti
- Höst: september – november
- Vinter: december – februari

För de flesta av oss människor innebär vinter en kall och snörik årstid (Fig. 1). I norra Sverige brukar en kall och snörik tidsperiod infinna sig varje år medan södra Sverige ofta inte får någon vinter alls (SMHI, 2011).

Fig. 1 Vintern 2013.

2.1.1 Definition av årstiden vinter

Jämsides med den kalendariska indelningen, skriver Vedin att det också finns en klimatologiskt definierad årstidsindelning (Vedin, 2004 s. 47). Denna indelning säger att det råder vinter då dygnets medeltemperatur mer varaktigt är under 0 °C (Vedin, 2004 s. 47). Meningen med en klimatologisk årstidsindelning är att väderåret kan beskrivas på ett mer verklighetsanpassat sätt. Vedin skriver vidare att vi däremot måste ha klart för oss att väderförhållandena kan variera avsevärt mellan olika år och att det inte bestämt går säga från en dag till en annan om det råder vinter eller inte (Vedin, 2004 s. 47). Detta beror enligt Vedin på att temperaturerna ofta varierar avsevärt under vintern (Vedin, 2004 s. 47).

I norra Sverige kommer vintern betydligt tidigare än i landets södra delar. Här kan man redan i oktober känna av snö, is och kyla medan man i landets sydvästligaste delar fortfarande kan ha sommar vid denna tidpunkt (Vedin, 2004 s. 48). I Norrland kan vintern vara i mer än sju månader medan man i Öresundsregionen (Fig. 2) i genomsnitt har vinter bara någon enstaka månad per år (Vedin, 2004 s. 48).

Det som är avgörande för om vi får en kall eller varm vinter här i Sverige är hur luftströmmarna rör sig (SMHI, 2011). Luftströmmarna i sin tur styrs av lågtryckens och högtryckens placering i atmosfären (SMHI, 2011). För att en vinter i Sverige ska bli kall och snörik krävs lågtryck med sydliga banor t.ex. över Spanien-Italien-Grekland alternativt nordliga banor över ishavet. Ofta får vi då kallt och torrt väder. Om lågtrycken istället går över Tyskland och Polen får Sverige ostvindar, vilket i regel medför snö i Sveriges södra delar (SMHI, 2011).

Egentligen finns det ingen exakt dag när vintern börjar eller slutar. Istället kan man välja att se startpunkten för vintern, när de lövfällande träden och buskarna har tappat sina blad och kylan tränger innanför kläderna (Clarke, 1986 s. 62). För många människor är det vinter när gräset har blivit brunt i dikeskanterna och frosten ligger som ett tjockt silvrigt skikt på marken en tidig decembermorgon.

2.1.2 Vegetationsperiodens längd

Vegetationsperioden är den period under året då dygnsmedeltemperaturen överstiger $+5^{\circ}\text{C}$ (Markinfo, 2007).

"The outdoor growing season is considered to be the time when temperatures are high enough for plant growth", "In contrasts, as temperatures drop below 6°C the growing season draws to at close".

(Adams, Bramford & Early, 2008 ss. 30-31).

Ungefär vid $+5^{\circ}\text{C}$ är således marken tillräckligt tinad på våren för att de vedartade växterna ska kunna inleda sin vattenupptagningsförmåga. Medan samma temperatur på hösten gör att trädens vattenupptagningsförmåga stannar upp och tillväxten hos växten avtar (Markinfo, 2007).

Förändringen av årsmedeltemperaturen från norr till söder och förändringen av vegetationsperiodens längd, följs i regel åt. Däremot kan start- och slutpunkten för

Fig. 2 Vinter i Malmö 2013.

vegetationsperioden variera inom ett område, trots att området har en lika lång vegetationsperiod (Markinfo, 2007). Anledningen till detta är att stora sjöar och hav värms upp långsamt och resulterar i en nedkylningseffekt på våren och en värmningseffekt på hösten (Markinfo, 2007).

2.1.3 Vad händer med växterna på vintern

Fig. 3 Rönn i höstskrud.

När dagarna blir kortare och temperaturen sjunker, börjar träd och buskar att göra sig redo för att möta vintern (Hallbert & Holmberg, 1994, s. 136). Denna förberedelse börjar ske redan långt innan vi kan se förändringar hos bladen, i form av färgskiftningar (Hallbert & Holmberg, 1994, s. 136). Träd och buskar måste vara förberedda på en kall vinter eftersom deras övervintringsknoppar kan komma att utsättas för isbildning (Rydberg, 2001 s. 1). Medan örter som har sina övervintringsknoppar under markytan, ofta inte alls är lika utsatta (Rydberg, 2001 s. 1).

Hos många träd och buskar höstfärgas löven innan de fälls (Fig. 3). Färgprakten varierar i intensitet och färg från art till art och från år till år (Rydberg, 2001 s. 1). Vissa träd som t.ex. björk fäller sina gulnande löv påfallande tidigt, medan andra t.ex. bok behåller sina bruna löv till långt in på vårkanten. Bladfällningen kan

således beskrivas som en strikt kontrollerad process där de viktiga näringsämnena dras tillbaka in i trädet och ett avsnörningsskikt bildas mellan bladfoten och skottet (Rydberg, 2001 s. 1). Men det är inte alla växter som fäller sina löv på hösten. En del arter har mer kraftigt byggda blad med avdunstningsnedsättande placering av klyvöppningarna. Detta är också anledningen till varför t.ex. tall och gran klarar av att övervintra medgröna barr (Rydberg, 2001 s. 1). Vad många inte vet är att även barrväxter fäller en stor del av sina barr på hösten (Hallbert & Holmberg, 1994, s. 138). Denna barrfällning sker i regel under en längre period, vilket gör den svårare att lägga märke till.

Växternas livsprocesser avtar efterhand som kylan gör sig gällande även under dagtid (Hallbert & Holmberg, 1994, s. 138). Främst är det tillgången på sol och vatten som styr växternas livsprocesser. Då marken kyls ner och allt vatten binds i marken kan växterna inte längre ta upp vatten med sina rötter och uttorkning blir ett faktum (Fig. 4). Uttorkning är ett stort hot mot växternas över-

Fig. 4 Växtligheten ser vissnen ut när marken fryser.

levnad (Hallbert & Holmberg, 1994, s. 148). Ett annat stort hot är kylan (Rydberg, 2001 s. 2). Detta beror på att kylan i sig kan vara farlig. Vid tillräckligt låga temperaturer bildas iskristaller inne i cellerna och dessa iskristaller gör att livsprocesserna efterhand upphör och växten dör (Rydberg, 2001 s. 2).

Fig. 5 Vintergröna växter börjar fotosyntetisera direkt när den första vårsolen når fram.

Vintergröna växter däremot tar alla chanser till en snabb överlevnad och de räknar med att vinna tid på våren genom att redan ha färdigbildade blad (Hallbert & Holmberg, 1994, s. 148). Tack vare sina färdigbildade blad kan fotosyntesen sätta igång (Fig. 5), så fort den första vårsolen når fram (Hallbert & Holmberg, 1994, s. 148). Risken de tar är att istället frysa bort, om vintern blir för kall och snöfattig. Därför är ett vanligare överlevnadsätt för växter i Norden att fälla sina blad och behålla alla sina livsavgörande delar nära markytan eller i jorden (Hallbert & Holmberg, 1994, s. 148).

2.1.4 Begreppsförklaringar

Två begrepp som måste utredas är *städsegröna* och *vintergröna växter*. I dagligt tal brukar vi kalla alla växter som förblir gröna över vintern, för vintergröna (Ilminge, 2009, s. 32). Vad vi inte tänker på då är att det i Norden finns två växtgrupper som är gröna på vintern, de vintergröna växterna och de städsegröna växterna (Ilminge, 2009, s. 32).

De städsegröna växterna är de som behåller sina blad i mer än ett år. Ilminge skriver att bladen förnyas hela tiden hos de städsegröna växterna och ersätts med nya (Ilminge, 2009, s. 32). Denna förnyelseprocess sker under en kort period eller efter hand som de gamla bladen behöver bytas ut (Ilminge, 2009, s. 32). För det mesta byts bladen ut inom fem år, men det händer också att bladen sitter kvar längre. I Norden är det främst barrväxter som är städsegröna, men det finns även städsegröna buskar som klarar klimatet här (Ilminge, 2009, s. 32). Dessa buskar är t.ex. lagerhägg (*Prunus lauroceracus*) och rododendron (*Rhododendron*) (Ilminge, 2009,

s. 32). När det gäller de vintergröna växterna behåller de endast en liten del av sina blad över vintern (Ilminge, 2009, s. 32). På våren får de vintergröna växterna istället alltid en riklig mängd nya blad (Ilminge, 2009, s. 32). Därmed kan en vintergrön växt vara städsegrön i ett varmare klimat, som t.ex. en del oxbär (*Cotoneaster*) (Ilminge, 2009, s. 32). I detta arbete kommer för enkelhetens skull endast begreppet vintergröna växter att användas.

I detta arbete används begreppet *vinterfägring* genomgående när det talas om växtmaterial och gestaltungsuttryck som är vackra på vintern. I intervjun med Lennart Persson³ framkom att ordet vinterfägring inom kommunal verksamhet, innebär det växtmaterial som planteras ut i urnor på hösten för att vara vackert på vintern. Persson³ talade om att ljung, silvrek eller olika kålväxter kan vara exempel på vinterfägring. Persson³ kunde dock se en anledning att använda ordet vinterfägring, även när det gäller gestaltning med perenner och lignoser. Persson³ föreslog ordet vintervärden som alternativ till ordet vinterfägring. Persson³ menade att det ska finnas ett värde i trädgården eller parken oberoende av årstid.

Under arbetets uppstartsskede användes ordet *vinterträdgård* om en gestaltning med vackra vinteraspekter (Fig. 6). Begreppet vinterträdgård kunde ha fungerat utomordentligt bra om det inte var för att ordet vinterträdgård i Nationalencyklopedin definieras som,

”ett glasat rum för tropiska växter, rumsvarmt hela året till skillnad från det svalare orangeriet”.

(NE, 1996)

Fig. 6 Trädgårdsföreningens vinterträdgård i Göteborg.

I och med denna innebörd valdes ordet vinterträdgård bort och istället kom begreppet *gestaltning med vinterfägring* att användas när det talas om en trädgård som har vackra vinteraspekter. På engelska heter begreppet *winter garden* (Buffin, 2005, s. 14), men att säga winter garden fungerade inte heller tillräckligt väl ansåg jag.

3 Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 8 april 2014.

2.2 Historisk och nutida gestaltning med vinterfägring

2.2.1 Vinterträdgården

Under den viktorianska eran byggde överklassen stora ornamentala vinterträdgårdar under glas (Sterndale-Bennett, 2006, s. 8). Snart började också uttrycket vinterträdgård att användas bland gemene man (Fig. 7). Vinterträdgården blev ett ställe för dans och konserter och fylldes snart också med ett exotiskt växtmaterial (Sterndale-Bennett, 2006, s. 8). Många städer byggde vinterträdgårdar som t.ex. Brighton, Bournemouth, Edinburgh, Glasgow och den kanske mest kända, Crystal Palace 1851 i London (Sterndale-Bennett, 2006, s. 8). Vinterträdgården i Crystal Palace var full av exotiska växter men flyttades sedan till Sydenham 1854, där den förstördes i en brand 1936 (Sterndale-Bennett, 2006, s. 8).

Fig. 7 Vinterträdgård på Botanska Haven i Köpenhamn.

Fig. 8 Formklippt idegran har ett stort värde under vintern, (Great Dixter i England).

Under andra världskriget blev vinterträdgårdarna till slut för dyra att underhålla och värma upp. Istället började vissa botaniska trädgårdar i England att gestalta speciella prydnadsplanteringar utomhus (Sterndale-Bennett, 2006, s. 8). De botaniska trädgårdarna utformade också speciella trädgårdar med inriktning på vinterfägring (Sterndale-Bennett, 2006, s. 9). Dessa trädgårdar är idag omåttligt populära hos den trädgårdsälskande befolkningen i England. En

av de allra första trädgårdarna med vinterfägring som byggdes vad den som idag ligger i The Cambridge University Botanic Garden (Sterndale-Bennett, 2006, s. 8). Denna trädgård stod klar 1979 och är idag fortfarande värd ett besök.

2.2.2 Gestaltning med vinterfägring i England

I England finns många trädgårdar med omfattande växtsamlingar, där växtmaterialet har ett stort och intressant värde under vintern (Sterndale-Bennett, 2006, s. 10) (Fig. 8). Vissa av dessa trädgårdar är värda ett besök p.g.a. sin vinterfägring med fokus på vackra stammar och grenverk. Andra är värda ett besök p.g.a. sina vinterblommande lignoser. En av de populäraste trädgårdarna är Sir Harold Hillier Gardens eller The Hillier Arboretum, som det formellt också kallas (Sterndale-Bennett, 2006, s. 10). Sir Harold Hillier Gardens ligger i närheten av Romsey i Hampshire i England och innehåller en av världens största samlingar av lignoser (Buffet, 2005, s. 33). I denna trädgård finns också The Winter Garden, som utformades 1996 med syfte att sammanföra växtmaterial med vacker vinterfägring (Sterndale-Bennett, 2006, s. 10). Tanken var att gestalta en trädgård där höjdpunkten låg under vinterhalvåret men även gick att beskåda under årets övriga månader (Sterndale-Bennett, 2006, s. 10).

Fig. 9 Färgsprakande korneller på Wisley Gardens i England.

Andra intressanta trädgårdar med vinterfägring är t.ex. Ham House i Surrey, känd för sina idegrans-, buxboms- och lavendelparterrer. The Royal Botanic Gardens i Edinburgh har en intressant samling av barrträd (Sterndale-Bennett, 2006, s. 11). RHS Harlow Carr Garden i Harrogate i North Yorkshire har en vacker promenad i parken, med vinterfägring som huvudattraktion (Sterndale-Bennett, 2006, s. 11). Även RHS Rosemoor Garden i Great Torrington i Devon har en trädgårdsdel med vinterfägring väl värd ett besök (Buffin, 2005, s. 14). Vi får heller inte glömma RHS Wisley Gardens i Surrey (Fig. 9). Här finns dels ett pinetum men även andra intressanta gestaltningar med vinterfägring (Sterndale-Bennett, 2006, s. 11). Wakehurst Place i West Sussex är en otroligt framstående trädgård, när det gäller vintebloommande buskar (Buffin, 2005, s. 15), men även Mullestein Winter Garden vid Cornell Plantations i Ithaca i New York finns omnämnd för sin vinterfägring (Buffin, 2005, s. 14). I Sverige finns det ingen offentlig trädgård med inriktning på vinterfägring och varken Persson⁴, Carlström⁵ eller Jansson⁶ kände heller till någon svensk trädgård med vinterfägring.

4 Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 8 april 2014

5 Magnus Carlström, växtexpert och ansvarig för barrsortimentet på Flyinge plantshop, intervju den 14 april 2014

6 Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad, intervju den 28 april

2.2.3 Gestaltning med vinterfägring i Sverige

Trädgårdsmoden förändras och precis som att trädgårdar från 1940-talet ofta har fruktträd i raka rader samt stenlagda gångar och kalkstensmurar, har hus byggda på 1970-talet ofta en hel barrskog runt knuten (Jagne, 1999, s. 34). Intresset för barrväxter och vintergrönt har under de senaste tjugo åren varit svalt (Sjöman & Lorentzon, 2005, s. 2). Det låga intresset beror på den överanvändning av barrväxter och vintergrönt som skedde under 1960- och 1970-talet i Sverige (Sjöman & Lorentzon, 2005, s. 2). Anledningen till denna överanvändning var att vintergrönt växtmaterial var lättförökad och därför tillgängligt i stort antal (Sjöman & Lorentzon, 2005, s. 2). Det vintergröna växtmaterialet som användes under 1960- och 1970-talet var heller inte lämpligt för parker och trädgårdar här i Sverige (Sjöman & Lorentzon, 2005, s. 2). Dels berodde detta på att växtmaterialet inte var hårdigt här, men det berodde också på att växtmaterialet ofta var mottagligt för diverse sjukdomar (Sjöman & Lorentzon, 2005, s. 2).

En bristande kunskap om växtmaterialets odlingsvärden och slutliga storlek, samt otillräcklig kunskap om hur materialet skulle skötas, ledde fram till att vi idag ofta kan se förväxta och anskrämliga vintergröna planteringar runt om i vår närhet (Sjöman & Lorentzon, 2005, s. 2). Numera har vi större kunskap om hur ett vintergrönt växtmaterial ska skötas och utvecklas (Fig. 10) och det finns också ett mer lämpligt växtmaterial att tillgå för svenska förhållanden (Sjöman & Lorentzon, 2005, s. 2). Detta har lett fram till en försiktig attitydförändring gentemot barrväxter och vintergrönt (Sjöman & Lorentzon, 2005, s. 2).

Fig. 10 Vintergrön framsida i privatträdgård i Dalby i Skåne.

Idag handlar användningen av barrväxter och vintergrönt istället om att skapa ett intresseväckande komplement och en variation till annan växtlighet (Sjöman & Lorentzon, 2005, s. 2). När landskapsarkitekter och designers idag utformar utomhusmiljöer, anser jag att vinterfägringen ofta glöms bort eller kommer i andra hand.

Carlström⁷ menar att kunskapsbasen hos utbildade landskapsarkitekter och designer är för dålig. Många människor i stort, klagar också på att allt är grått och tråkigt under vinterhalvåret, men låter bli att ägna utomhusmiljön den eftertanke som i själva verket skulle behövas (Jagne, 1999, s. 34).

Fig. 11 Anders Folkessons gestaltning med vinterfägring i Alnarpsparken.

Fig. 12 Offentlig plantering med vinterfägring i Alnarpsparken.

2.3 Att gestalta med vinterfägring

2.3.1 Att gestalta med vinterfägring kräver kunskap

Det behöver inte vara svårt att gestalta en trädgård eller park med en inriktning på vinterfägring (Fig. 11). Men som Buffin säger, det är nödvändigt att ha en god kunskap om växtkomposition för att resultatet ska bli intressant (Buffin, 2005, s 29). Dessutom krävs goda kunskaper om växtmaterialets egenskaper och värden. Carlström⁷ säger att kunskapsbanken hos landskapsarkitekter och designers idag är för dålig och att värdet i udda växtgestaltning ofta går förlorad. Carlström⁷ säger också att det bland yrkesfolk inte finns någon generell förståelse för vinterlandskapet med dess stammar och grenverk och att många arkitekter och designers hoppas att folk inte är ute på vintern och tittar sig omkring. Jansson⁸ menar att vi glömmer bort vinterfägringen som begrepp och att det sällan pratas om vinterfägring vid gestaltning i offentliga sammanhang (Fig. 12). Jansson⁸ menar också att det borde skrivas en god bok i ämnet för att öka medvetenheten.

De flesta av våra växter har en begränsad mängd egenskaper. Detta gör att den som gestaltar med vinterfägring som utgångspunkt också måste lära sig använda växtmaterialet klokt (Buffin, 2005, s. 29). Carlström⁷ säger att i det långa loppet är det viktigt att skapa en dynamik i gestaltningssammanhang t.ex. genom att samplantera växter med vinterfägring med andra växter.

7 Magnus Carlström, växtexpert och ansvarig för barrsortimentet på Flyinge plantshop, intervju den 14 april 2014

8 Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad, intervju den 28 april 2014

Idag finns det enligt Carlström⁹ många som har fel föreställning om växtmaterial och samplantering, varpå helheten i gestaltningen går förlorad. Det är viktigt hur vi väljer att disponera ytan i trädgården eller parken samt hur vi väljer att fylla den med växter. Detta är avgörande för hur resultatet blir och om trädgården eller parken förvandlas till det paradiset vi eftersträvar (Buffin, 2005, s. 31). Jansson¹⁰ menar att man ofta talar om vegetationsstruktur och habitus, men glömmer bort vinterfärgingen vid gestaltning. Jansson¹⁰ säger också att medvetenheten och mentaliteten hos den som gestaltar en utomhusmiljö också måste förändras. Idag vågar få landskapsarkitekter och designers använda vintergrönt vid gestaltning av offentliga miljöer menar Jansson¹⁰.

2.3.2 Gestaltning ur ett helårsperspektiv

"Achieving a cohesive winter planting requires the use of plants for flower, fruit, foliage, and form, and these must provide value for money and work hard for their place, not only in winter but also for the remainder of the year".

(Buffin, 2005, s. 29)

Det gäller också att hitta en lösning på hur trädgården eller parken kan gestaltas med vinterfärging och samtidigt vara vacker på våren, sommaren och hösten (Fig. 13). För en trädgård måste alltid innehålla intressanta och underhållande värden (Stern-dale-Bennett, 2006, s. 22). Buffin talar om att det måste finnas växter i en trädgård som tar över ansvaret när sommarens vackra blomsterperiod är över (Buffin, 2005, s. 29).

Fig. 13 Olas trädgård i Hörup är vintergrön i stora delar och enastående vacker under såväl våren som sommaren och hösten.

9 Magnus Carlström, växtexpert och ansvarig för barrsortimentet på Flyinge plantshop, intervju den 14 april 2014

10 Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad, intervju den 28 april 2014

Vid gestaltning av trädgårds- och parkmiljöer är det enligt Persson¹¹ nödvändigt att använda vinterfägring som en av många givna beståndsdelar. Persson¹¹ säger vidare att i en trädgård och i en park ska man kunna uppleva något som är vackert oberoende av årstid (Fig. 14). Parken är kommunens ansikte utåt och då måste dess innehåll fungera under alla årstider. En fräsch grönska är att föredra och det ska inte finnas några brännskador på det vintergröna säger Persson¹¹. Det är alltid bra med olika karaktärer i en park eller trädgård och då kan en gestaltning med vinterfägring komma väl till pass hävdar Persson¹¹.

Fig. 14 I Gunnars trädgård i Alnarpsparken finns ett vintergrönt ramverk av buxbom som lyfter parken även under vinterhalvåret.

2.3.3 Gestaltning med vinterfägring som metod

"Winter gardening can have many rewards, including tantalising scents from frost-hardy flowers, strange and eerie silhouettes highlighted by winter sun, and the bursting of bulbs through frozen soils".

(Buffin, 2005, s. 11)

Vintersäsongen är en årstid full av möjligheter och växtmaterialet i rabatterna innehåller som Buffin säger också många kvalitéer under denna årstid (Buffin, 2005, s. 11). Det behöver således inte vara svårt att gestalta en trädgård eller utemiljö med utgångspunkt i vinternfägring. En del växter är som mest praktfulla under vinterhalvåret, tack vare sin blomning eller sitt underbart vackra bladverk (Sterndale-Bennett, 2006, s. 6). Så genom att planera och plantera med vintern i åtanke får vi en helt ny årstid att njuta av i vår trädgård (Sterndale-Bennett, 2006, s. 6). Persson¹¹ säger att vinterfägring är en extra bonus för kommunens invånare och att snygga blomsterurnor och stiliga planteringar ett måste även under vintern.

11 Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 8 april 2014

Fig. 15 Formsäker stomme på Sissinghurst i England.

En gestaltning med vinterfägring kräver en formsäker struktur (Fig. 15) som stomme (Buffin, 2005, s 29). Denna struktur skapas med hjälp av vintergröna bladväxter, barrväxter och växter med stark form och struktur (Sterndale-Bennett, 2006, s. 42). Dels används de vintergröna växterna som en ram i trädgården och dels används de också i många fall som marktäckare och som karaktärsväxter (Figur 16). De vintergröna växterna utgör också en bakgrund för de vinterblommande träden och buskarna (Sterndale-Bennett, 2006, s. 42). Efterhand som blomningen avtar kan de vintergröna växterna ta över ansvaret och istället vara de växterna som står för attraktionen i trädgården eller parken (Buffin, 2005, s 29).

Figur 16. Vintergröna karaktärsväxter i en trädgård i Hörup.

I boken *Winter-flowering shrubs* talar Buffin om hur man kan utforma en gestaltning med vinterfägring genom att utgå från vissa riktlinjer (Buffin, 2005, s. 29). Dessa riktlinjer innebär att man som landskapsarkitekt eller designer följer en modell där olika procenttal styr gestaltningens innehåll. Buffin skriver att i praktiken innebär riktlinjerna att 10 procent av gestaltningen utgörs av doftande och vinterblommande växter. Likaledes ska 10 procent bestå av växter som bär frukt under vintersäsongen. Av de

återstående 80 procenten utgörs 30 procent av attraktiva stammar och vacker bark (Fig. 17). De resterande 50 procenten ska bestå av vintergröna buskar och marktäckare samt prydnadsgräs och vinterblommande lökväxter (Buffin, 2005, s. 30). En gestaltning med vinterfägring som innehåller denna fördelning av växtmaterial erbjuder därmed en balans mellan det spektakulära och det ordinära (Buffin, 2005, s. 30).

Fig. 17 Himalajabjörkens (*Betula utilis* 'Doorenbos') vackra stam.

2.4 Växtmaterialets värden och egenskaper

“There is a wonderful beauty in the old dead stems, the kecksies, of many plants in a soft winter evening’s glow. A ruddy light on brown Grasses or Eryngium stems, or against bare Lime twigs, is a source of great pleasure when it is just too dark to see to weed or dig among the small plants. It is delightful to watch the glow fade off the tall Scots Pines, and to listen to the blackbirds chasing one another about among the evergreen shrubs, an noisily claiming their right to certain desirable roosting places”.

(Bowles, 1915, s. 257)

Dessa poetiska rader är hämtade från boken *My garden in autumn and winter* av Edward Augustus Bowles. Texten skrevs redan 1915 och passar fint som inledning till avsnittet om växtmaterialets värden och egenskaper. En gestaltning med vinterfägring måste innehålla ett växtmaterial som är både visuellt stimulerande och attraktivt för att uppskattas på bästa sätt (Buffin, 2005, s. 29). Goda egenskaper hos växtmaterialet kan t.ex. vara en attraktiv bark eller stam, en härlig blomning, en vacker höstfärg och om växten dessutom har ett vackert växtsätt är detta en stor bonus (Buffin, 2005, s. 29). Dessutom måste den personliga upplevelsen av växtmaterialet vägas in i en gestaltning menar Carlström¹².

Gestaltning med vinterfägring är att ge park och trädgård ett nytt innehåll och ett mervärde menar Persson¹³. Vidare säger Persson¹³ att det spelar stor roll att varje årstid har sin egen tjusning, t.ex. att bären sitter kvar länge på träd och buskar som mat till fåglarna. Vinterfägring kan också vara vackra stammar och trädsilhuetter eller varför inte en buske eller ett träd som blommar. Några exempel på vinterblommande arter som Persson¹³ tar upp under intervjutillfället är vinterkörsbär (*Prunus x subhirtella* 'Autumnalis'), hybridkejsarolvon (*Viburnum x bodnantense*), cyklamen (*Cyclamen coum*) och vinterschersmin (*Jasminum nudiflorum*).

Carlström¹² menar att plantskolorna styr en stor del av gestaltungsarbetet genom sitt utbud, vilket leder till en begränsning i valet av växter. Om man som landskapsarkitekt eller designer istället försöker skapa en dialog med sin leverantör och tillsammans arbeta mot ett gemensamt mål, kanske framtiden kan se lite annorlunda ut menar Carlström¹². Idag vill alla köpa in ungefär samma växtmaterial istället för att våga satsa mot något lite mer annorlunda. Carlström¹² menar att för att lyckas som arkitekt eller designer måste man vara kreativ och själv ha en vision om vilket växtmaterial man vill använda, först då kan man lyckas.

Landskapsarkitekter och designers måste också sälja in grundidén om att bejaka en större biologisk mångfald, hävdar Carlström¹². Jansson¹⁴ menar att landskapsarkitek-

12 Magnus Carlström, växtexpert och ansvarig för barrsortimentet på Flyinge plantshop, intervju den 14 april 2014

13 Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 8 april 2014

14 Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad, intervju den 28 april 2014

ter och designers måste våga prova växter som t.ex. barrväxter och vintergrönt vid gestaltning. Jansson¹⁵ menar att ju fler arter som används desto bättre blir den biologiska mångfalden i våra parker. En anledning till att vi ser så lite barrträd idag beror på för dålig kunskap om materialet menar Carlström¹⁶. Vid gestaltning av miljöer med vinterfägring får man enligt Carlström¹⁶, inte heller glömma bort att planera för att ett växtmaterial växer till sig och blir större.

Innan ett gestaltungsarbete med vinterfägring kan dra igång i en trädgårds- eller parkmiljö, finns det ytterligare en sak man bör ha i åtanke. En trädgård eller park med vinterfägring som utgångspunkt bör inte se ut som en växtsamling. Buffin säger att oavsett hur intressanta vissa arter eller sorter är, kommer de aldrig per automatik att se fina ut tillsammans (Buffin, 2005, s. 31).

2.4.1 Vintergröna blad- och barrväxter

Fig. 18 Murgrönan och julrosorna i Ulla Molins trädgård i Höganäs erbjuder ett attraktivt bladverk.

Ett växtmaterial med god vinterfägring måste vara vackert att titta på (Buffin, 2005, s. 29). Blommande växter har i alla tider fascinerat oss människor. Blomning är dock en ganska kortvarig företeelse, som i de flesta fall endast sker en gång per år. Detta gör att växter förutom blomning också måste kunna erbjuda andra värden för att kunna räknas som attraktiva (Fig.18). I jämförelse med blomning är ett färgat blad- eller barrverk nog så attraktivt och i allra högsta grad mer

beständigt (Sterndale-Bennett, 2006, s. 4). Fördelen är att det finns en mängd olika kombinationer av former och färger hos blad och barr som kan uttryckas i en gestaltning och fungera oavsett årstid (Sterndale-Bennett, 2006, s. 4).

På vintern kommer barrväxter och vintergrönt till sin rätt och vi ser dem både som kontrast- och bakgrundsväxter i trädgården eller parken (Buffin, 2005, s. 53). Sterndale-Bennetts säger att på vintern är de vintergröna barr- och bladväxternas färg och form av högsta betydelse (Sterndale-Bennett, 2006, s. 42). Vintergrönt är idag generellt sett svårt att få tag på i stora storlekar, eftersom produktionsvägen fram till färdig produkt ofta är lång och besvärlig förklarar Carlström¹⁶. Om vi någonsin ska få tillgång till ett större utbud måste vi skapa en efterfrågan på marknaden och Carlström¹⁶ hävdar att det alltid finns någon som är beredd att producera det som efterfrågas.

Vintergröna blad- och barrväxter är viktiga element vid gestaltning med vinterfägring. En anledning till att vintergrönt växtmaterial är så viktigt, är att det hjälper till att skapa

15 Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad, intervju den 28 april 2014

16 Magnus Carlström, växtexpert och ansvarig för barrsortimentet på Flyinge plantshop, intervju den 14 april 2014

en god struktur och en god bakgrund i trädgården (Sterndale-Bennett, 2006, s. 44). Under vintern utgör det vintergröna en tydlig stomme och på sommaren hjälper det till att skapa en fin balans i växtligheten (Sterndale-Bennett, 2006, s. 44). Bladverket hos det vintergröna hjälper inte bara till med färgsättning och textur, det fungerar också som ett användbart lä- och vindskydd (Buffin, 2005, s. 53). Speciellt fåglar och insekter söker skydd och hämtar föda i det vintergröna växtmaterialet (Buffin, 2005, s. 53).

Några exempel på vintergröna bladväxter hittar vi i släktena: *Berberis*, *Buxus* (Fig. 19), *Cotoneaster* (Fig. 20), *Daphne*, *Erica* (Fig. 21), *Euonymus* (Fig. 22), *Gaultheria*, *Hedera* (Fig. 23), *Ilex* (Fig. 25), *Kalmia*, *Ledum*, (*Ligustrum*), *Lonicera* (Fig. 24), *Mahonia* (Fig. 26), *Pachysandra* (Fig. 27), *Pieris* (Fig. 28), *Prunus laurocerasus* (Fig. 29), *Skimmia*, *Viburnum* (Fig. 30), *Vinca* m. fl. Dock är inte alla arter inom samma släkte vintergröna.

Fig. 19 *Buxus*

Fig. 20 *Cotoneaster*

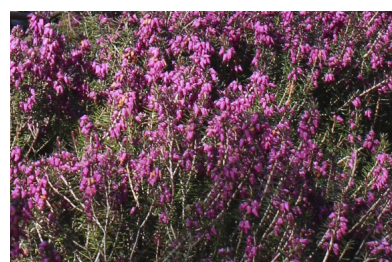

Fig. 21 *Erica*

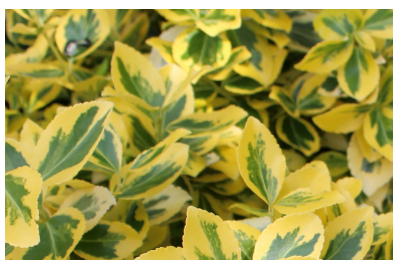

Fig. 22 *Euonymus*

Fig. 23 *Hedera*

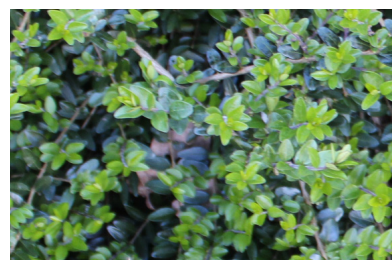

Fig. 24 *Lonicera*

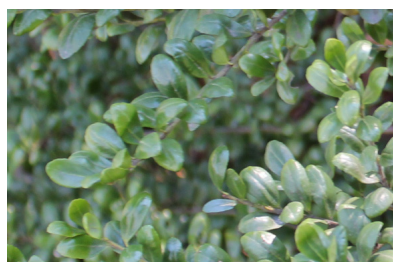

Fig. 25 *Ilex*

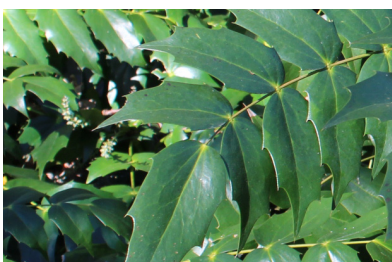

Fig. 26 *Mahonia*

Fig. 27 *Pachysandra*

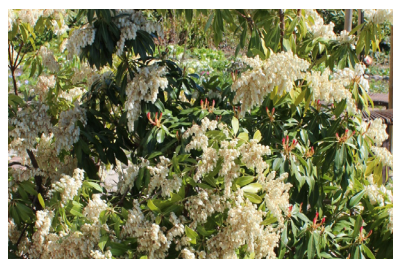

Fig. 28 *Pieris*

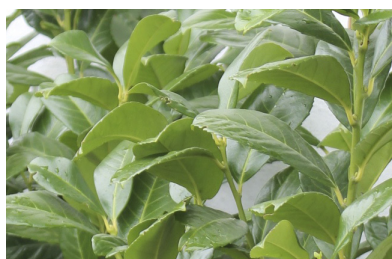

Fig. 29 *Prunus laurocerasus*

Fig. 30 *Viburnum*

Jansson¹⁷ hävdar att barrväxter är viktiga element i landskapet under vintern. Vidare berättar Jansson¹⁷ att det i Malmös många jättelika parker idag inte finns så många barrträd och att en anledning till detta är att de är svårretablerade och inte klarar det höga trycket från kaniner och harar. Jansson¹⁷ hade däremot gärna sett en ökad användning av barrträd i offentliga parker och några goda exempel som borde användas mer är svarttall (*Pinus nigra*), contortatall (*Pinus contorta*) och douglasgran *Pseudotsuga menziesii*. Även cembratall (*Pinus cembra*) och druvidegran (*Cephalotaxus harringtonia*) är barrväxter som Jansson¹⁷ tycker är vackra och borde användas i större utsträckning. Enligt Carlström¹⁸ är tallar (*Pinus*) ett släkte som vi borde använda oss mer av i gestaltningssammanhang.

Några exempel på vintergröna barrväxter hittar vi i släktena: *Abies* (Fig. 31), *Chamaecyparis* (Fig. 32), *Cryptomeria* (Fig. 33), *Juniperus* (Fig. 34), *Microbiota*, *Picea* (Fig. 35), *Pinus*, *Pseudotsuga*, *Sciadopitys* (Fig. 36), *Taxus* (Fig. 37), *Thuja* (Fig. 38), *Thujopsis* (Fig. 39) och *Tsuga* m.fl.

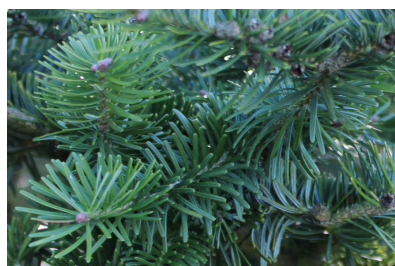

Fig. 31 *Abies*

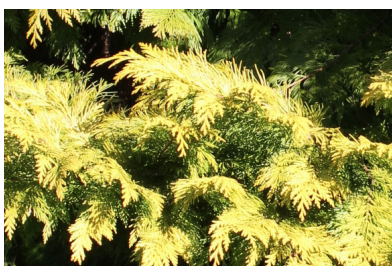

Fig. 32 *Chamaecyparis*

Fig. 33 *Cryptomeria*

Fig. 34 *Juniperus*

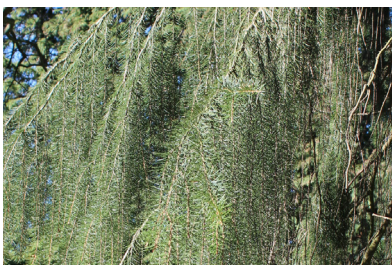

Fig. 35 *Picea*

Fig. 36 *Sciadopitys*

Fig. 37 *Taxus*

Fig. 38 *Thuja*

Fig. 39 *Thujopsis*

17 Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad, intervju den 28 april 2014

18 Magnus Carlström, växtexpert och ansvarig för barrsortimentet på Flyinge plantshop, intervju den 14 april 2014

2.4.2 Växter med stam- och barkeffekter

Färgade grenar och stammar fungerar ofta som fokus- eller kontrastpunkter i en gestaltning med vinterfägring (Buffin, 2005, s. 45). Dessa är en fantastisk tillgång i en trädgård på vintern men även under årets övriga delar är de en tillgång (Buffin, 2005, s. 45). Mönstrad bark och glänsande stammar gör också en trädgård mer attraktiv och varierad (Sterndale-Bennett, 2006, s. 144). Träd och buskar med vacker bark eller stam är således mycket användbara i gestaltningssammanhang (Buffin, 2005, s. 44). Vissa arter har avflagnande eller fjällande kanelfärgad bark (Fig. 40) medan andra har en mer mörk- eller rödbrun bark (Sterndale-Bennett, 2006, s. 144). Hos vissa träd och buskar är barken alldeles slät och glänsande och vi hittar allt från vita nyanser till nyanser av mahogny.

Platan (*Platanus x acerifolia*), pil (*Salix*) och lind (*Tilia*) har fina stammar och gullkornell (*Cornus sericea* 'Flaviramea'), korallkornell (*Cornus alba* 'Sibirica'), trollhassel (*Hamamelis*) och körsbärskornell (*Cornus mas*) är buskar med stora prydnadsvärden under vintern hävdar Persson¹⁹. Carlström²⁰ berättar att många exotiska träd har vackra stammar, men att det tar tid innan en vacker stamkvalité visar sig fullt ut. Carlström²⁰ säger också att det är viktigt att ha kunskap om att stammar i framtiden kan ge ett mervärde. Jansson²¹ talar om att också barrträd får en otroligt fin bark när de blir gamla. Han menar att vanlig tall (*Pinus sylvestris*) är ett bra exempel. Jansson²¹ berättar att många lönnar har fantastiska stammar och ett bra exempel på detta är strimlönne (*Acer pensylvanicum*). Även björkar (*Betula*) med sin lossnade vita bark har vacker vinterfägring menar Jansson²¹.

Fig. 40 *Acer griseum* har en vackert avflagnande kanelfärgad bark.

19 Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 8 april 2014

20 Magnus Carlström, växtexpert och ansvarig för barrsortimentet på Flyinge plantshop, intervju den 14 april 2014

21 Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad, intervju den 28 april 2014

Några exempel på stam och grenverk med vacker färg och struktur hittar vi i släktena: *Acer* (Fig. 41), *Betula* (Fig. 42), *Calocedrus* (Fig. 43), *Cornus* (Fig. 44), *Corylus* (Fig. 45), *Deutzia* (Fig. 46), *Liquidambar* (Fig. 47), *Parrotia* (Fig. 48), *Physocarpus*, *Pinus* (Fig. 49), *Platanus*, *Prunus* (Fig. 50), *Rubus*, *Salix* (Fig. 51), *Taxus* (Fig. 52) m.fl.

Fig. 41 *Acer*

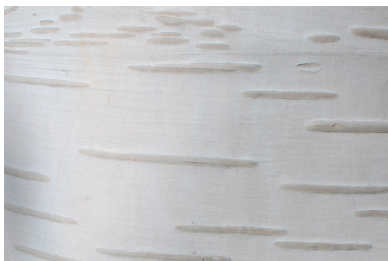

Fig. 42 *Betula*

Fig. 43 *Calocedrus*

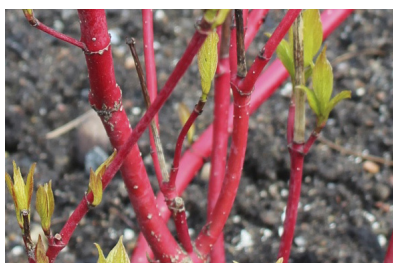

Fig. 44 *Cornus*

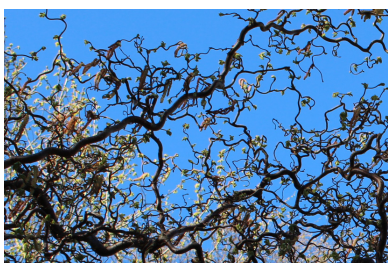

Fig. 45 *Corylus*

Fig. 46 *Deutzia*

Fig. 47 *Liquidambar*

Fig. 48 *Parrotia*

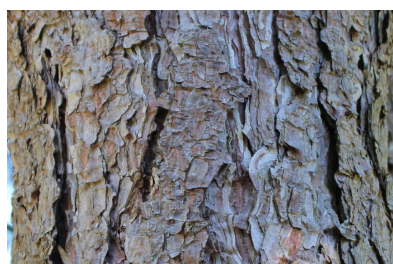

Fig. 49 *Pinus*

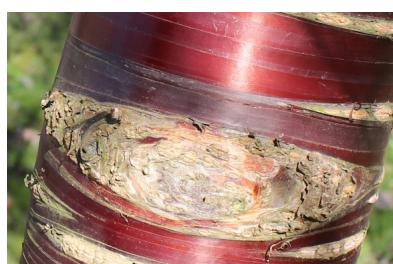

Fig. 50 *Prunus*

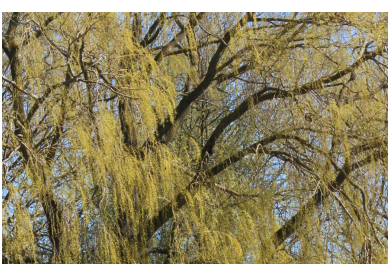

Fig. 51 *Salix*

Fig. 52 *Taxus*

2.4.3 Växter med form och attityd

Det finns många växter med skulpturala värden som på vintern gör en gestaltning mer spännande. Med skulpturala värden menas en stark form eller ett starkt uttryckssätt (Buffin, 2005, s. 59). En stark form kan t.ex. vara ett hängande eller rakt uppstående blad- eller grenverk, medan ett starkt uttryckssätt kan t.ex. vara ett ovanligt och annorlunda gren- eller bladverk (Buffin, 2005, s. 59). Dessa växter skiljer sig från andra växter med god vinterfärgning p.g.a. att de istället används för att sätta accent i en trädgård eller i en park. Jansson²² säger att kejsarträdet kala grenverk ger ett lustigt utseende vintertid. Kejsarträdet (*Paulownia tomentosa*, Fig. 56) borde också kunna användas i större utsträckning i parksammanhang menar Jansson²².

Några exempel på växter med form och attityd hittar vi i släkterna: *Fargesia* (Fig. 53), *Phyllostachys* (Fig. 57), *Sasa* (Fig. 58), *Sesleria* (Fig. 59), *Briza*, *Calamagrostis*, *Carex*, *Deschampsia*, *Festuca* (Fig. 54), *Hakonechloa*, *Imperata*, *Koeleria*, *Luzula*, *Miscanthus* (Fig. 55), *Molinia*, *Panicum*, *Pennisetum*, *Phalaris* och *Yucca* (Fig. 60) m.fl.

Samt hos många av våra perenner som står kvar som vinterståndare i rabatten på vintern (Fig. 61).

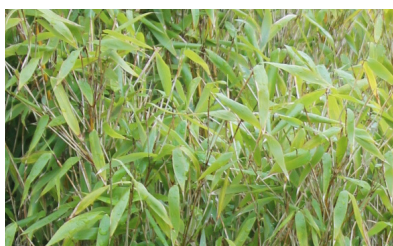

Fig. 53 *Fargesia*

Fig. 54 *Festuca*

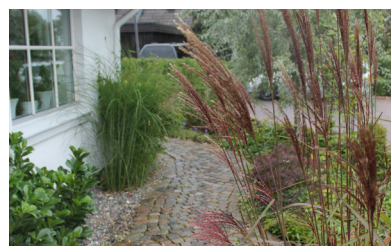

Fig. 55 *Miscanthus*

Fig. 56 *Paulownia*

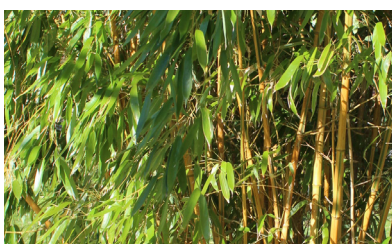

Fig. 57 *Phyllostachys*

Fig. 58 *Sasa*

Fig. 59 *Sesleria*

Fig. 60 *Yucca*

Fig. 61 Exempel på vinterståndare.

22 Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad, intervju den 28 april 2014

2.4.4 Växter med fruktsättning

Bär, nötter och frukter hos våra trädgårdsväxter associeras ofta med hösten (Buffin, 2005, s. 69). Fastän många frukter äts upp av smådjur och fåglar tidigt under säsongen, finns det växter som behåller sina frukter långt in på vintern (Buffin, 2005, s. 69). Färgen på frukterna varierar i allt från metalliskt blå till gul och orange och det finns till och med frukter som är lilafärgade. Vissa frukter är ätliga medan andra inte är det. Vissa frukter sitter på träd medan andra sitter på buskar, perenner eller klätterväxter (Buffin, 2005, s. 69). Persson²³ säger att i Lomma har man arbetat med mångfald i de naturlika planteringarna och där finns också många arter, som har bär och frukt t.ex. päron (*Pyrus communis*), hassel (*Corylus avellana*), valnöt (*Juglans regia*) och rönn (*Sorbus aucuparia*). Jansson²⁴ berättar att han tycker att katalpa (*Catalpa bignonioides*) är ett lustigt träd. Katalpa har skramlande fröbaljor på vintern vilket ger en fin upplevelse i park och trädgård menar Jansson²⁴.

Några exempel på växter med fruktsättning hittar vi i släkterna: *Amelanchier*, *Aucuba*, *Berberis* (Fig. 62), *Castanea* (Fig. 63), *Cornus* (Fig. 64), *Cotoneaster* (Fig. 65), *Crataegus* (Fig. 66), *Decaisnea* (Fig. 67), *Euonymus*, *Hedera*, *Ilex*, *Lonicera*, *Mahonia*, *Magnolia* (Fig. 68), *Malus* (Fig. 69), *Phellodendron* (Fig. 70), *Pyracantha*, *Rosa*, *Ruscus*, *Sarcococca*, *Skimmia*, *Sorbus*, *Symphoricarpos*, *Vaccinium*, *Viburnum* m. fl.

Fig. 62 Berberis

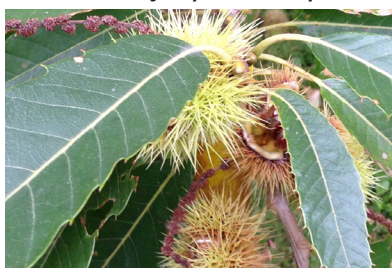

Fig. 63 Castanea

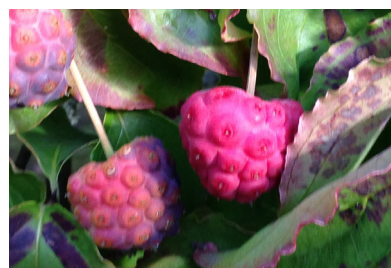

Fig. 64 Cornus

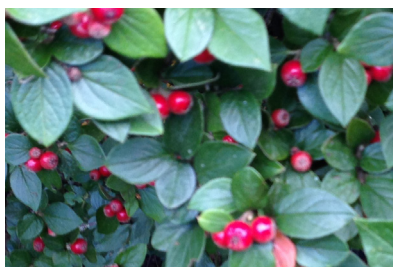

Fig. 65 Cotoneaster

Fig. 66 Crataegus

Fig. 67 Decaisnea

Fig. 68 Magnolia

Fig. 69 Malus

Fig. 70 Phellodendron

23 Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 8 april 2014

24 Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad, intervju den 28 april 2014

Figur 71. Julrosfält i Ols trädgård i Hörup på Österlen.

2.4.5 Växter med vinterblomning

En del vinterblommande växter har oansenliga blommor, som i gengäld doftar underbart, medan andra växter i denna grupp har bedårande blomställningar (Sterndale-Bennett, 2006, s. 80). I denna växtgrupp finns både lövfällande träd och buskar, där blomningen sker på bar kvist, samt vintergröna träd och buskar vars bladverk istället ger en vacker fond till blomningen (Sterndale-Bennett, 2006, s. 80). I denna grupp ingår också julrosor (Fig.71) och lökväxter, vilka blommar under vår-vintern.

Några exempel på växter med vinter- och tidig vårblooming hittar vi i släktena:

Calluna, *Cornus* (Fig. 72), *Erica* (Fig. 74), *Hamamelis* (Fig. 77), *Jasminum*, *Pieris*, *Prunus*, *Salix*, *Viburnum*, *Galanthus* (Fig. 75), *Eranthis* (Fig. 73), *Helleborus* (Fig. 76) m.fl.

Fig. 72 *Cornus*

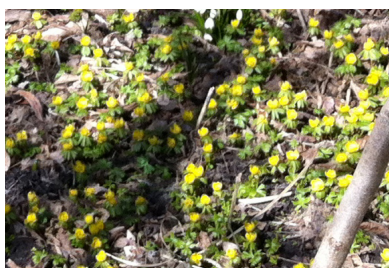

Fig. 73 *Eranthis*

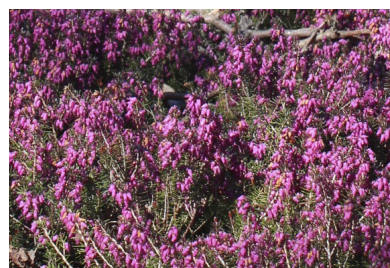

Fig. 74 *Erica*

Fig. 75 *Galanthus*

Fig. 76 *Helleborus*

Fig. 77 *Hamamelis*

3. Analys av Storgatan

Genom ett mentorsprojekt mellan Lomma kommun och SLU fick jag en förfrågan om att utforma tre gestaltungs-förslag med vinterfägring i Lomma. Platsen där gestaltungs-förslagen har utformats, ligger i korsningen mellan Storgatan och Karstorpsvägen (Fig. 78).

Fig. 78 Korsningen mellan Storgatan och Karstorpsvägen i Lomma.

3.1 Platsen i sitt sammanhang

3.1.1 Lomma kommun

Lomma kommun ligger i västra Skåne utmed Öresundskusten. Kommunen bildades på 1960-talet när Lomma köping och Flädie storkommun slogs samman till en gemensam kommun och idag har kommunen 22 500 invånare (Grönkvist, 2014-03-26). Det som är utmärkande för Lomma kommun är bland annat höga boendekvalitéer samt en nära kontakt med Öresund (Grönkvist, 2014-03-26). I Lomma kommun finns en två mil lång och vacker kuststräcka (Nordahl, 2014). De kustnära områdena i lommabukten har tillsammans med de kustnära vattenområdena en oerhört stor betydelse för ett rikt fågel- och djurliv (Nordahl, 2014). I kommunen finns också flera värdefulla naturområden och kulturlandskapet runt Lomma har en gedigen historia att berätta (Nordahl, 2014).

3.1.2 Lomma, en av Skånes tre äldsta bebyggelser

Idag ser arkeologer och historiker Lomma som en hamn till det lilla men viktiga samhället Uppåkra (Nordahl, 2014). Under den senaste tioårsperioden har Skånes historia skrivits om och Uppåkra räknas idag som en av Skandinaviens viktigaste och

fyndrikaste järnålderssamhälle (Nordahl, 2014). I detta område har det så vitt man vet funnits bebyggelse och verksamhet under en tidsperiod som sträcker sig från ca. 100 f. Kr. till ca. 1000 e. Kr. (Nordahl, 2014). Med detta sagt har också Lomma en rik kulturhistoria att berätta.

Lomma är ett gammalt tegelbruks- och fiskesamhälle som redan 1085 omnämns i den danske kungen Knut den Heliges gåvobrev till S:t Laurentiuskyrkan i Lund (Nordahl, 2014). I detta gåvobrev donerar kungen sina egendomar till den kyrka, som då var föregångaren till Lunds domkyrka. Genom detta gåvobrev går det att bevisa att Lomma därmed också är en av Skånes äldsta städer jämte Lund och Helsingborg (Nordahl, 2014). Skånes kulturella centrum på den tiden låg således på Lundaslätten (Nordahl, 2014).

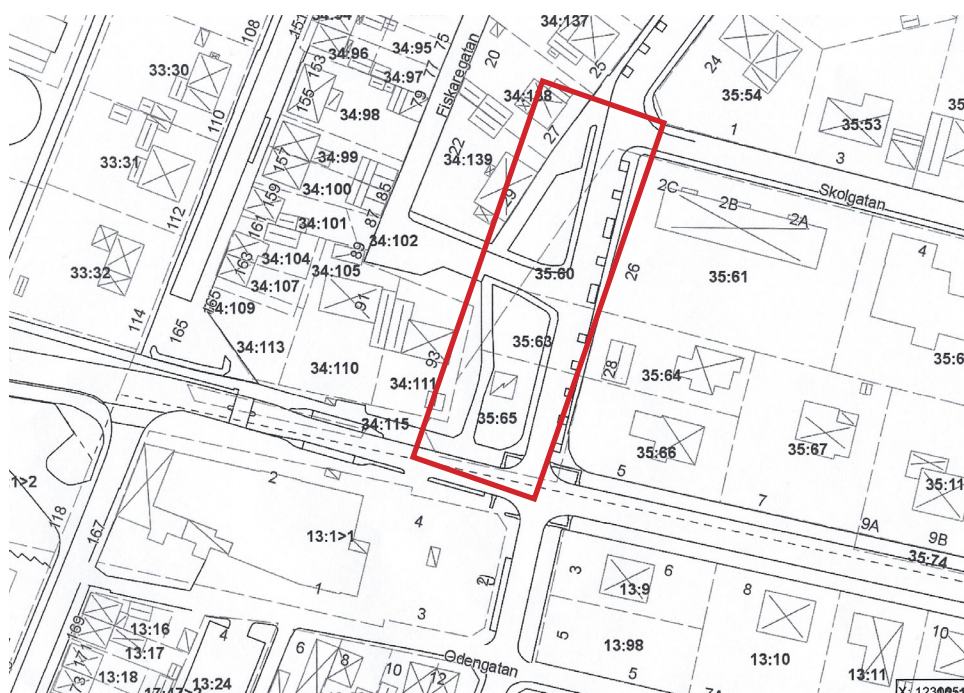

Fig. 79 Ritning över Lomma (Persson, 2014).
Den rödmarkerad rektangel är platsen vid Storgatan/Karstorpssvägen.

3.1.3 Platsen

Platsen där gestaltungsförslagen har utformats ligger i korsningen mellan Storgatan och Karstorpssvägen, i närheten av Lommas centrum (Fig. 79). Tvärs över Karstorpssvägen i sydlig riktning ligger en matvaruaffär och en stor parkeringsplats. I västlig och nordlig riktning finns bostadsområden med villor (Fig. 80). I östlig riktning finns ett bostadsområde med villor samt en pastorsexpedition med tillhörande församlingshem (Fig. 81).

Centralt på platsen finns en befintlig elcentral. På framsidan av elcentralen mellan elcentralen och Karstorpssvägen, finns idag en gräsyta. På baksidan om elcentralen i riktning mot norr finns en naturlig plantering med buskar samt ett träd. En mer detaljerad beskrivning av platsens växter och markmaterial finns i avsnitt 3.4 och 3.5.

Fig. 80 Vy från Storgatan i riktning mot sydväst.

Fig. 81 Vy från Fiskaregatan i riktning mot norr.

3.2 Ståndort och växtbäddar

3.2.1 Ståndortens betingelser

Lomma ligger vid Öresundskusten i växtzon 1 (Riksförbundet svensk trädgård, 1993). Klimatet i Lomma är maritimt, vilket utmärks av mindre skillnader mellan sommar och vinter (Markinfo, 2007). De sydligaste delarna av Sverige ligger i den varmttempererade zonen, där sommarperioden är relativt varm och lång medan vintrarna inte är alltför stränga (Markinfo, 2007). Årsnederbörden i Lomma ligger runt 800 mm och årsmedeltemperaturen ligger runt 8 °C (Markinfo, 2007).

3.2.2 Växtbäddar

I växtbäddarna består jorden av en naturlig jord med den dominerande jordarten lera och finmo (Markinfo, 2007). I jorden ligger pH-värdet på ca 6 (Markinfo, 2007).

3.3 Krav och önskemål

I ett samtal med Lennart Persson²⁵ framkom önskemål om vad gestaltningsförslagen skulle innehålla och hur de skulle vara uppbyggda. Framförallt önskade Persson²⁵ att förslagen skulle innehålla såväl träd som buskar samt perenner och lökväxter. Årstidsskiftningar i förslagen skulle också vara framträdande och framförallt skulle det i förslagen finnas värden under vintersäsongen. Persson²⁵ önskade vidare att gestaltningsförslagen skulle utformas med en tydlig inriktning på prakt, men att växt- och markmaterialen skulle vara robusta och enkla.

²⁵ Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 7 mars 2014

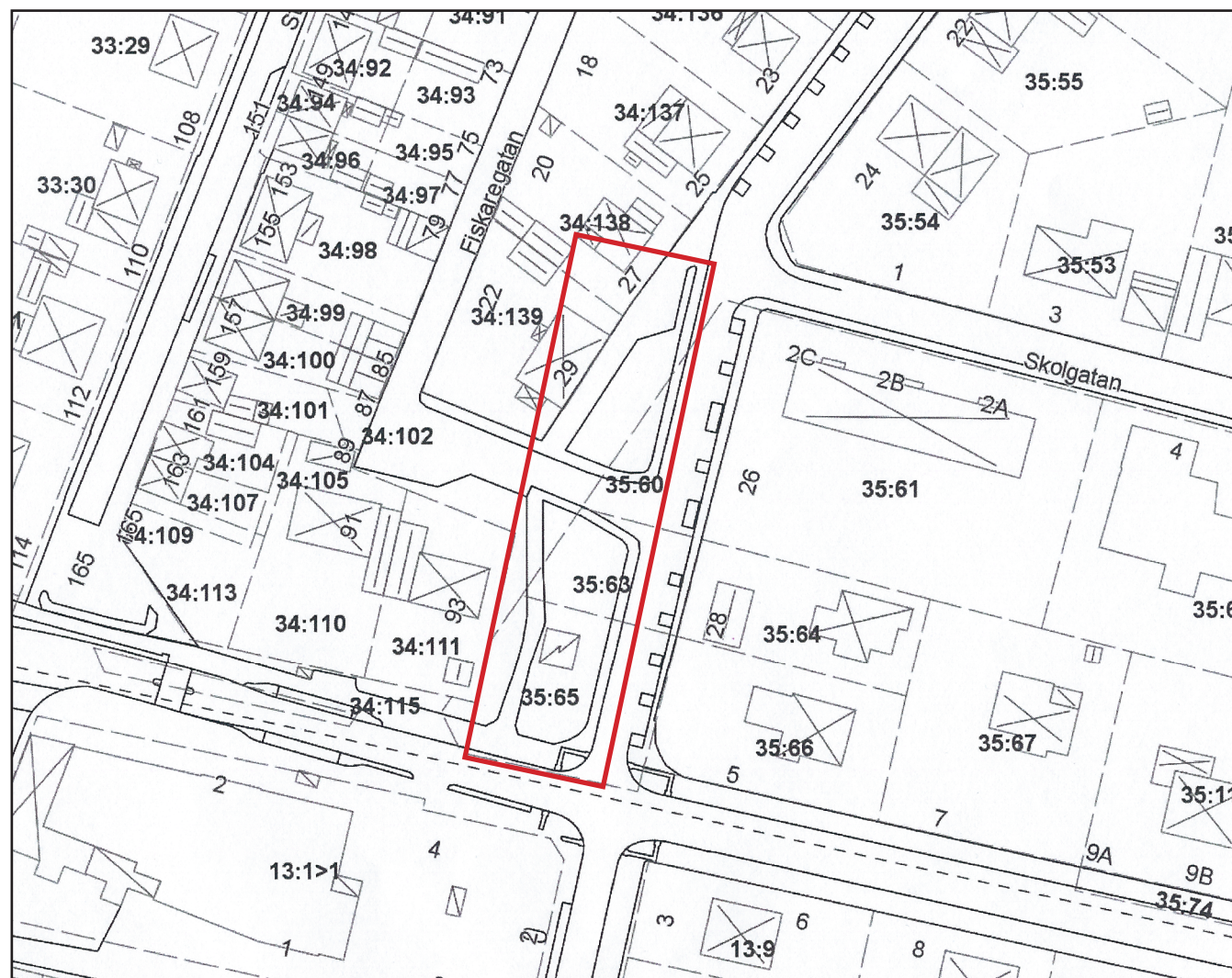

Fig. 82 Del av planritning över Lomma i skala 1:1000 (Persson, 2014). Den rödmarkerade rektangeln innehåller gestaltungsområdet.

Förklaringar

	Marerialgräns	Ka	Köryta asfalt
	Tomtgräns	Ga	Gångyta asfalt
	Bebyggelse/villa	Gp	Gångyta plattor
	Bebyggelse/garage		Bänk
	Elcentral		Betong lock
	Befintligt träd		
	Befintligt buskage		
	Gräs		

3.4 Nulägesplan
Storgatan i Lomma (Fig. 82-83)
Skala 1:500 och i 1:1000
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Ritad av Karolina Brising
2014-04-14

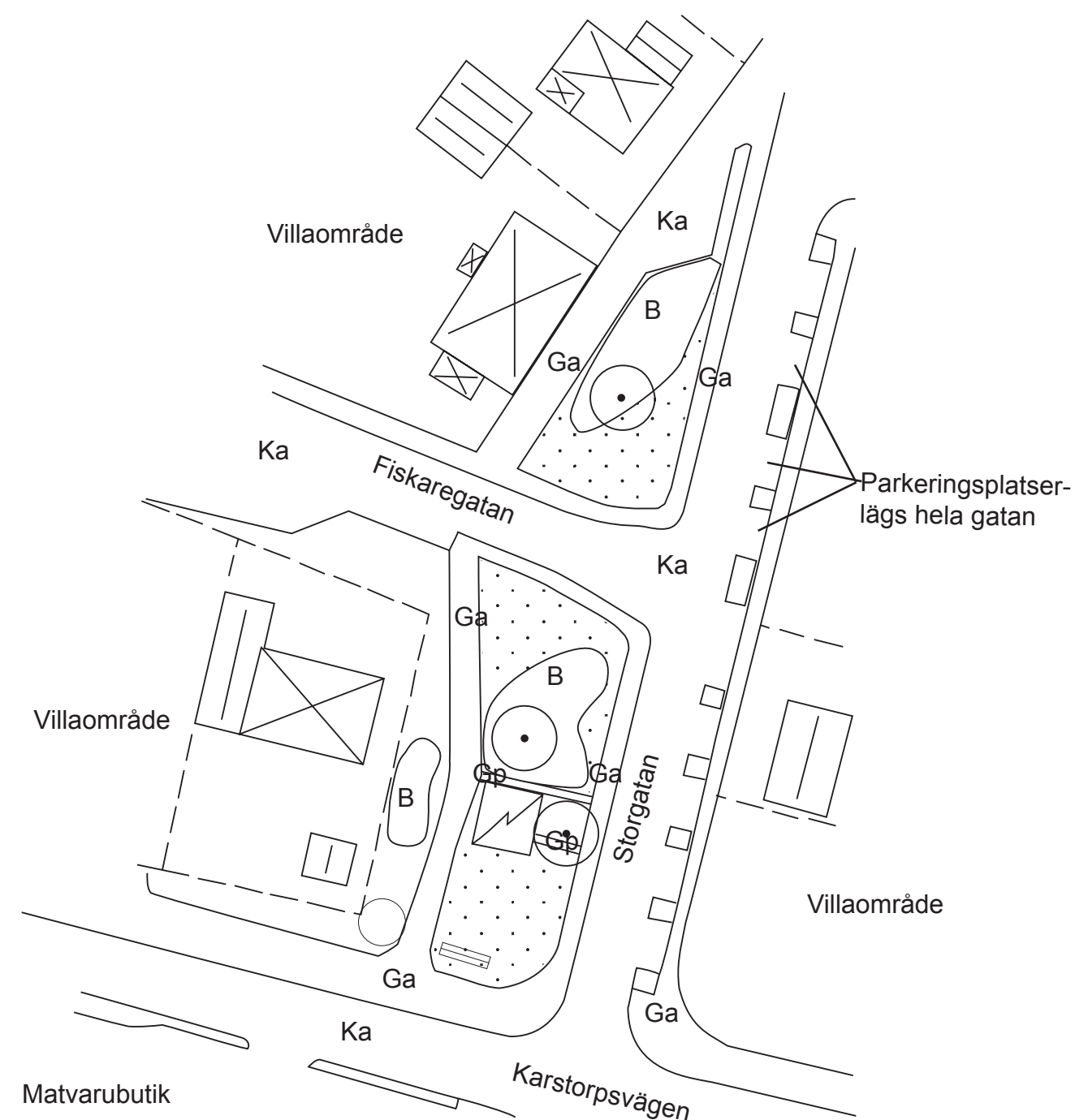

Fig. 83 Nulägesplan över Storgatan/Karstorpsvägen/Fiskaregatan i skala 1:500.

Fotografidokumenterade vyer över
Storgatan i Lomma (Fig. 84-92)
Ingen skala angiven
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Ritad av Karolina Brising
2014-04-14

Fig. 84 Vy från Karstorpsvägen i riktning mot norr.

Fig. 85 Vy från Fiskaregatan i riktning mot nordost.

Fig. 86 Vy från Storgatan i västlig riktning mot elcentralen i väster.

Fig. 87 Vy från Storgatan i riktning mot väster.

Fig. 88 Vy från korsningen Karstorpsvägen/Storgatan i riktning mot väster.

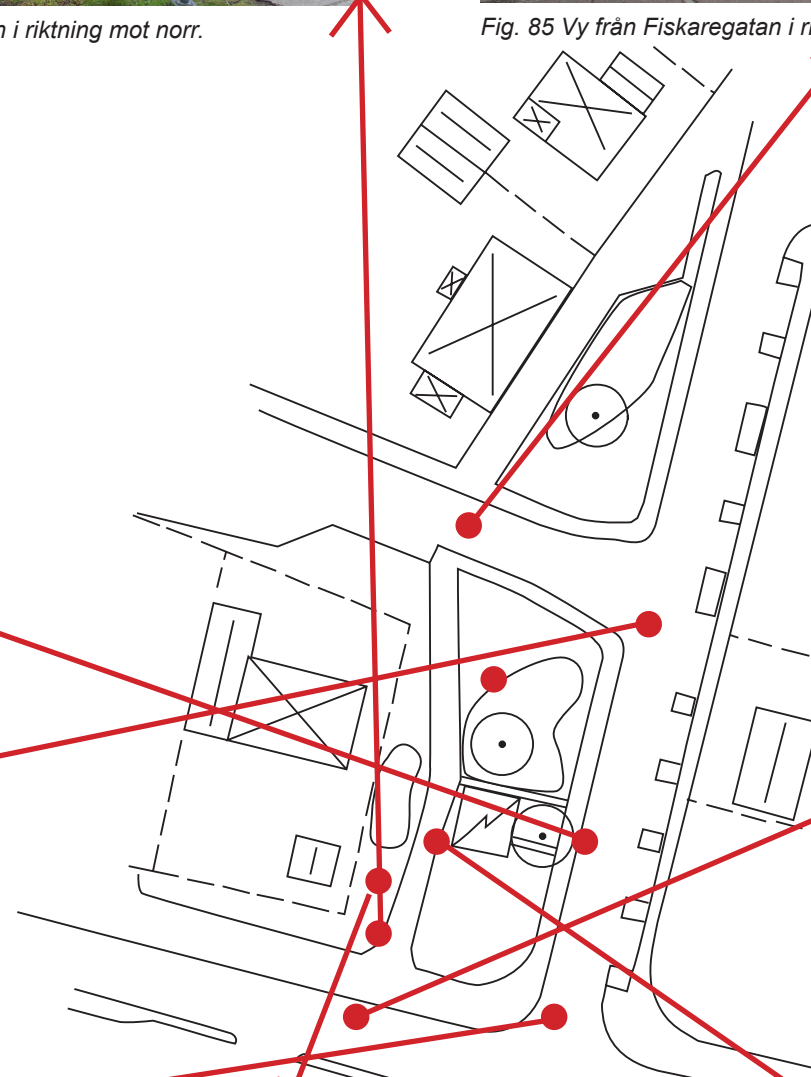

Fig. 89 Nulägesplan över Storgatan/Karstorpsvägen/Fiskaregatan

Fig. 90 Vy från cykelvägen i riktning mot söder.

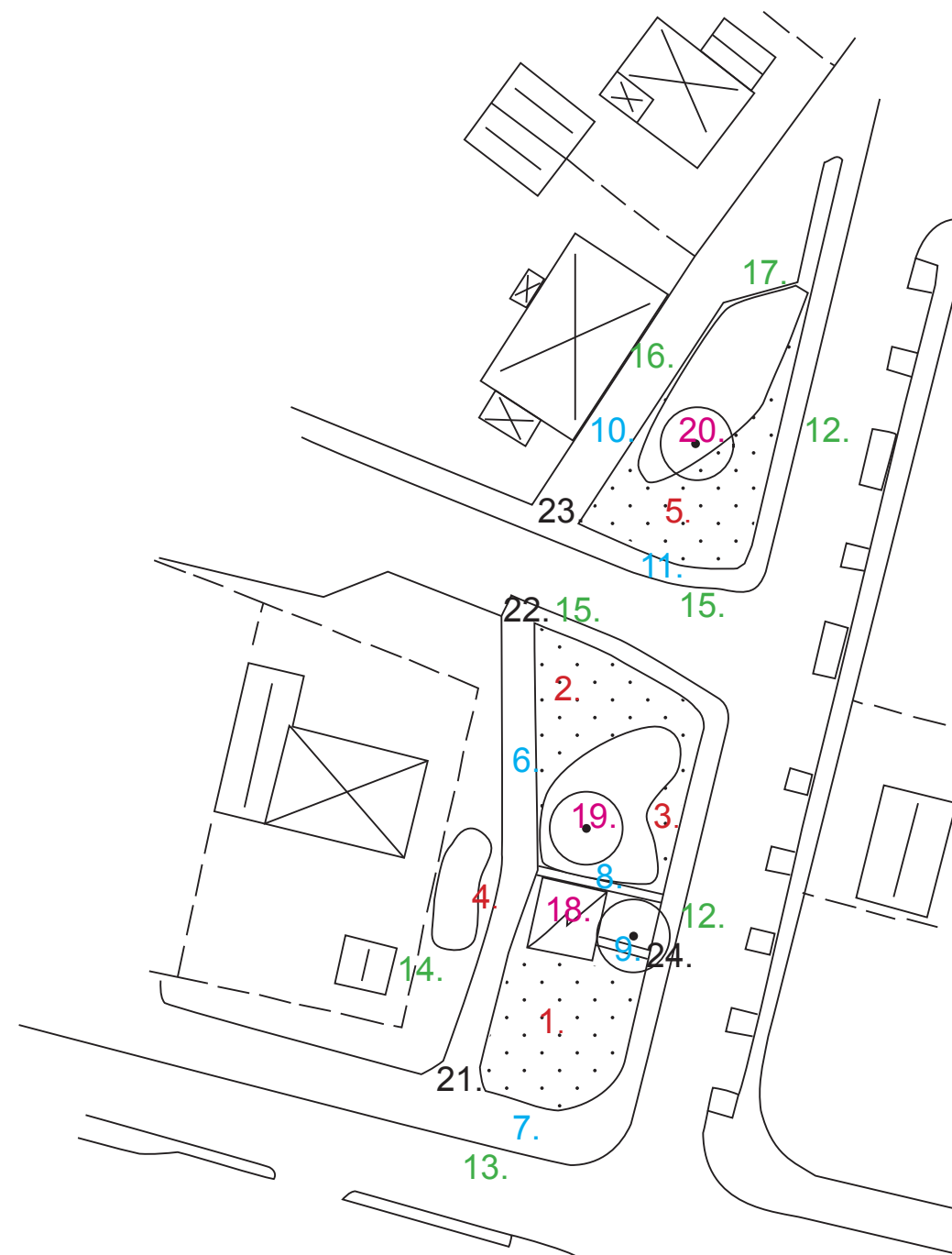

Fig. 91 Vy från Karstorpsvägen i riktning mot nordost.

Fig. 92 Vy från cykelvägen i riktning mot öster.

Förklaring:
Om du står i den röda punkten och tittar
i pilens riktning ser du vyn som är på
fotografierna (Fig. 89).

- Spaces:
- 1. Gräsytan söder om elcentralen
 - 2. Gräsytan norr om buskaget
 - 3. Gräsytan öster om buskaget
 - 4. Ytan intill körsbärskonellen
 - 5. Gräsytan söder om buskaget
- Paths:
- 6. Asfalterad cykelväg
 - 7. Trottoar
 - 8. Stenlagd gång
 - 9. Stenlagd gång
 - 10. Asfalterad cykelväg
 - 11. Trottoar
- Edges:
- 12. Gräns mot Storgatan
 - 13. Gräns mot Karstopsvägen
 - 14. Gräns mot villatomt
 - 15. Gräns mot Fiskaregatan
 - 16. Gräns mot villatomt
 - 17. Gräns mot parkering
- Foci:
- 18. Elcentralen
 - 19. Träd
 - 20. Träd
- Thesholds:
- 21. Cykelvägens - Trottoar
 - 22. Cykelvägens - Fiskaregatan
 - 23. Fiskaregatan - Cykelväg
 - 24. Trottoar - Entré till elcentral

Fig. 93 Nulägesplan med en analys av platsen.

3.5 Analys av platsen

Innan ett gestaltningsarbete på en viss plats kan inledas krävs goda kunskaper om själva platsen. Först måste platsen analyseras så att man kan skapa sig en bild av vilka element som ska få vara kvar och vilka element som måste tas bort (Buffin, 2005, s. 32). Det gäller att notera vilka saker som vi uppskattar på platsen och vilka vi inte uppskattar och samtidigt ha platsens blivande funktion i åtanke (Buffin, 2005, s. 32).

3.5.1 Catherine Dee's teori

Catherine Dee skriver i *Form and fabric* att det går att göra en visuell och rumslig indelning av landskapet som kan vara användbar i gestaltningssammanhang (Dee, 2001, s. 1). I första hand kan landskapet ses som ett levande, dynamisk och biologiskt system (Dee, 2001, s. 1). I andra hand kan landskapet ses som en plats där komplexa rumsliga strukturer står i fokus (Dee, 2001, s. 1). Dee förespråkar det tredimensionella tänkande vid gestaltning och hon menar också att man genom att undersöka och använda formlära kan utveckla sin gestaltningsförmåga (Dee, 2001, s.1). I *Form and fabric* delar Dee in landskapet i sju delar, the seven-part morphology (Dee, 2001, s. 2).

Den första delen i Dee's morfologi berör landskapet som helhet. I denna del definierar Dee några designkvalitéer som man bör ha i åtanke, när man ska utforma en gestaltning (Dee, 2001, s. 3). De följande fem delarna i morfologin behandlar olika former som landskapsarkitekter och designers använder vid gestaltning av park och trädgård. Dessa former har olika mening och kommer till uttryck på lite olika sätt (Dee, 2001, s. 1). Den sista delen i Dee's morfologi handlar om hur våra sinnen uppfattar en gestaltning genom syn, lukt, känsel och hörsel (Dee, 2001, s. 3).

3.5.2 Analys av Storgatan enligt Catherine Dee

Vid analysen av Storgatan i Lomma utgår arbetet från fem av Catherine Dee's morfologiska delar. Dessa delar är spaces, paths, edges, foci och thresholds.

Spaces

Fig. 94 Platsen framför elcentralen.

I en park eller i en trädgård uppstår olika platsbildningar. En plats kännetecknas av att den används av oss människor till olika typer av aktiviteter (Dee, 2001, s.33). En plats kan vara omgärdad men behöver inte vara det och en plats är också motsatsen till en form eller en landmassa (Dee, 2001, s. 33). Storleken på platsen och dess placering kan variera i oändlighet, vilket gör att en plats kan upplevas på otroligt många olika sätt beroende på utformning.

Vid analysen av områden vid Storgatan kunde fem möjliga platsbildningar definieras. Dessa platser används idag inte i någon nämnvärd utsträckning. Gemensamt för de fem platsbildningarna är att de alla har potential att i framtiden kunna fungera som sittplatser (Fig. 94). De identifierade platsbildningarna finns utmärkta på s. 41 (Fig. 93).

Paths

Fig. 95 Gång- och cykelväg på platsen.

Gångar och vägar är viktiga komponenter i gestaltningssammanhang (Fig. 95). Anledningen till detta är att gångar och vägar har betydelse för hur vi upplever en park eller trädgård (Dee, 2001, s. 81). Gångar kan definieras som linjära förflyttningsytor som länkar samman former och bildar nätverk i landskapet (Dee, 2001, s. 2001). En gång eller väg kan också bestå av olika material och medier (Dee, 2001, s. 82).

Vid analysen av området vid Storgatan kunde sex olika gångar definieras. Dels finns det gångar på platsen i form av trottoarer, men här finns också cykelvägar och två stenlagda gångytor. I analysen har inte körvägarna runt området tagits med. De identifierade gångarna finns utmärkta på s. 41 (Fig. 93).

Edges

Fig. 96 Kant mot villaområdet väster om platsen.

Kanter kan definieras som linjära skikt mellan två ytor (Fig. 96), som har olika funktion eller karaktär i landskapet (Dee, 2001, s. 116). En kant kan vara en vägg, en zon, en gränslinje, ett sammanlänkande skikt, ett bryn eller en horisont (Dee, 2001, s. 116). Det som gör kanter så betydelsefulla är att de länkar samman byggnader med det omgivande landskapet (Dee, 2001, s. 115).

"Edges are also considered important spatial concepts because of their potential to support or detract from social activity in public spaces"

(Dee, 2001, s. 115)

Kanter är således viktiga eftersom de stödjer eller förringar social aktivitet i det offentliga rummet menar Dee. I området vid Storgatan har sex olika kanter kunnat identifieras. Dessa gränser finns utmärkta på s. 41 (Fig. 93).

Foci

Fig. 97 Fokus i form av en lönn.

I en park eller trädgård kan det finnas olika fokuspunkter (Fig. 97). Fokuspunkter definieras som en form eller en grupp former (gärna vertikala) som står i kontrast mot det omgivande landskapet (Dee, 2001, s. 145). En fokuspunkt kan märka ut en plats där olika former av andlig, kulturell eller social verksamhet äger rum (Dee, 2001, s. 145). En fokuspunkt kan också fungera som en mötesplats eller en händelse i landskapet (Dee, 2001, s. 145).

När området vid Storgatan analyserades kunde tre möjliga fokuspunkter definieras. Inga av dessa tre punkter var dock självklara fokuspunkter. Alla dessa punkter finns utmärkta på s. 41. I en framtida gestaltning är det nödvändigt att tillföra nya fokuspunkter, som kan lyfta området på ett naturligt sätt.

Thresholds

En tröskel är i regel en ganska liten yta t.ex. i form av en entré mellan en byggnad och en trädgård. Ofta kan en tröskel vara ett mellanrum (Fig. 98) där en inledning, ett avslut, en vila eller en förväntan uppstår (Dee, 2001, s. 170). En tröskel kan ligga på en kant, men den kan också länka samman platser (Dee, 2001, s. 170).

Fig. 98 Tröskel mellan elcentralen och Storgatan.

Vid analysen av Storgatan kunde fyra trösklar identifieras. Dels fanns det en tröskel mellan trottoaren längs Karstorpsvägen och områdets cykelväg. Dels fanns det en tröskel mellan elcentralen och trottoaren längs med Storgatan. Alla gränserna som identifierades i området finns utmärkta på s. 41 (Fig. 93).

3.6 Positiva och negativa egenskaper hos platsen

Platsen vid Storgatan ligger nord-sydlig riktning. Detta innebär att en del av området är solbelyst under stora delar av dagen, medan den andra delen ligger i skugga. Eftersom området har en nord-sydlig riktning kan en framtida gestaltning utformas med ett varierat växtmaterial som kräver olika mängd ljus. Den nuvarande utformningen har stora brister i variationsrikedom, vilket gör att en framtida gestaltning får goda möjligheter att lyckas med just detta.

Ståndortsfaktorerna som råder på platsen är goda vilket också gör platsen mer lättarbetad. Jorden är en lerjord och vad det går att se idag finns här heller inga rotogräs.

Området vid Storgatan ligger omgärdat av ett villaområde, vilket gör att det heller inte blåser så mycket. Området vid Storgatan är lättillgängligt eftersom det är omgärdat av vägar på alla sidor. Detta gör att trafiken här känns påtaglig och kanske skulle platsen behöva avskärmas från trafiken på ett eller annat sätt.

Platsen vid Storgatan upplevs som rörig och ostrukturerad och idag finns här ingen växtlighet som ger platsen en form och ett ramverk. Växtmaterialet vid Storgatan består till största delen av naturlika planteringar och gräsmatta. Det enda byggda element som finns på platsen är en elcentral i gult tegel. Elcentralen är en ful byggnad som skulle behöva en upprustning och nackdelen med elcentralen är att den ligger centralt placerad i området.

Det som också är positivt med Storgatan, är att platsen ligger i en attraktiv del av Lomma. Därmed är det många människor som dagligen passerar här och som säkert skulle uppskatta om platsen rustades upp. Idag finns här endast en bänk intill trottoaren utmed Karstorpsvägen, men i en framtida gestaltning skulle platsen behöva fler sittplatser. Särskilt med tanke på att det ligger en matvaruaffär och en busshållplats i närheten och att det i kvarteret intill finns en pastorsexpedition med tillhörande församlingshem.

4. Tre gestaltningsförslag för Storgatan

4.1 Lommas rutor - en stilren vinterpark i vitt och grönt

4.2 Gyllengrön - en annorlunda vinterpark i Lomma

4.3 Storgatans röda pärla - en vinterpark

Lommas rutor - en stilren vinterpark i vitt och grönt

Gestaltningförslag 1

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

Koncept

Beskrivning

Lommas rutor är en stilren och attraktiv vinterpark placerad intill Storgatan i Lomma. Syftet med gestaltningförslaget är att skapa en prydnadspark med inspirerande och intressant vinterfärging. Lommas rutor är i första hand tänkt för avkoppling och vila, men parken ska också fungera som glädjeämne och inspirationskälla för Lommas befolkning.

I parken finns växter med stora prydnadsvärden under vinterhalvåret. Bland de vintergröna arterna finns murgröna (Fig. 100), idegran (Fig. 104), glansbambu (Fig. 102) och palmlilja (Fig. 103). Vill man istället upptäcka vita karaktärsväxter erbjuder parken arter som himalajabjörk (Fig. 101) och klätterbenved (Fig. 99).

Formspråket i parken är strikt rektangulärt och ett välplacerat rutnät av vit singel binder ihop parkens olika delar (Fig. 105). Den vita singeln står i fin kontrast mot växtlighetens mörkgröna blad- och barrväxter och färgspelet i vitt, svart och grönt känns både stämningsfullt och avkopplande. I Lommas rutor speglas det nordiska ljuset och den nordiska stillheten och här möts besökaren alltid av enkelheten när den är som mest påtaglig.

Karaktärsväxter och karaktärsmaterial

Fig. 99 *Euonymus fortunei* 'Emerald Gaiety'

Fig. 101 *Betula utilis* 'Doorenbos'

Fig. 100 *Hedera helix*

Fig. 102 *Fargesia rufa*

Fig. 103 *Yucca filamentosa*

Fig. 104 *Taxus baccata*

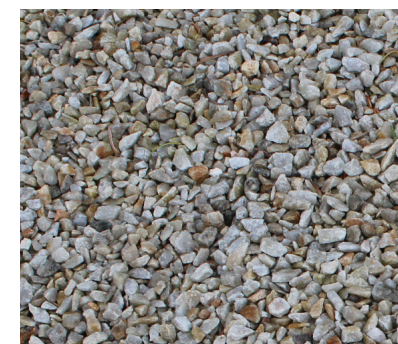

Fig. 105 Vit singel

Karaktärsmeningar

- Stilren enkelhet
- Strikt formspråk
- Rutnät av vit singel (Fig. 105)
- Vinterpark
- Vinterfärging som prydnad
- Vintergrönt, vintervitt och en aning svart (Fig. 106)
- Lugn och avkoppling
- Glädje och inspiration

Karaktärsfärger

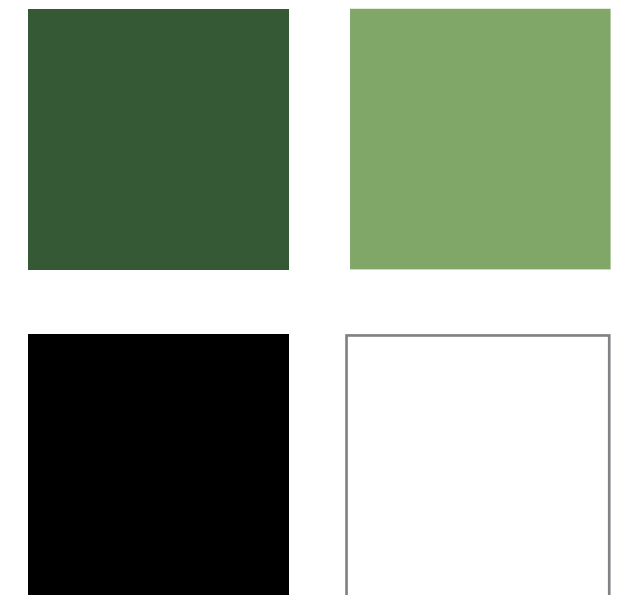

Fig. 106 Karaktärsfärger i Lommas rutor

Lommas rutor - en stilren vinterpark i vitt och grönt

Gestaltningförslag 1

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

Skala 1:200

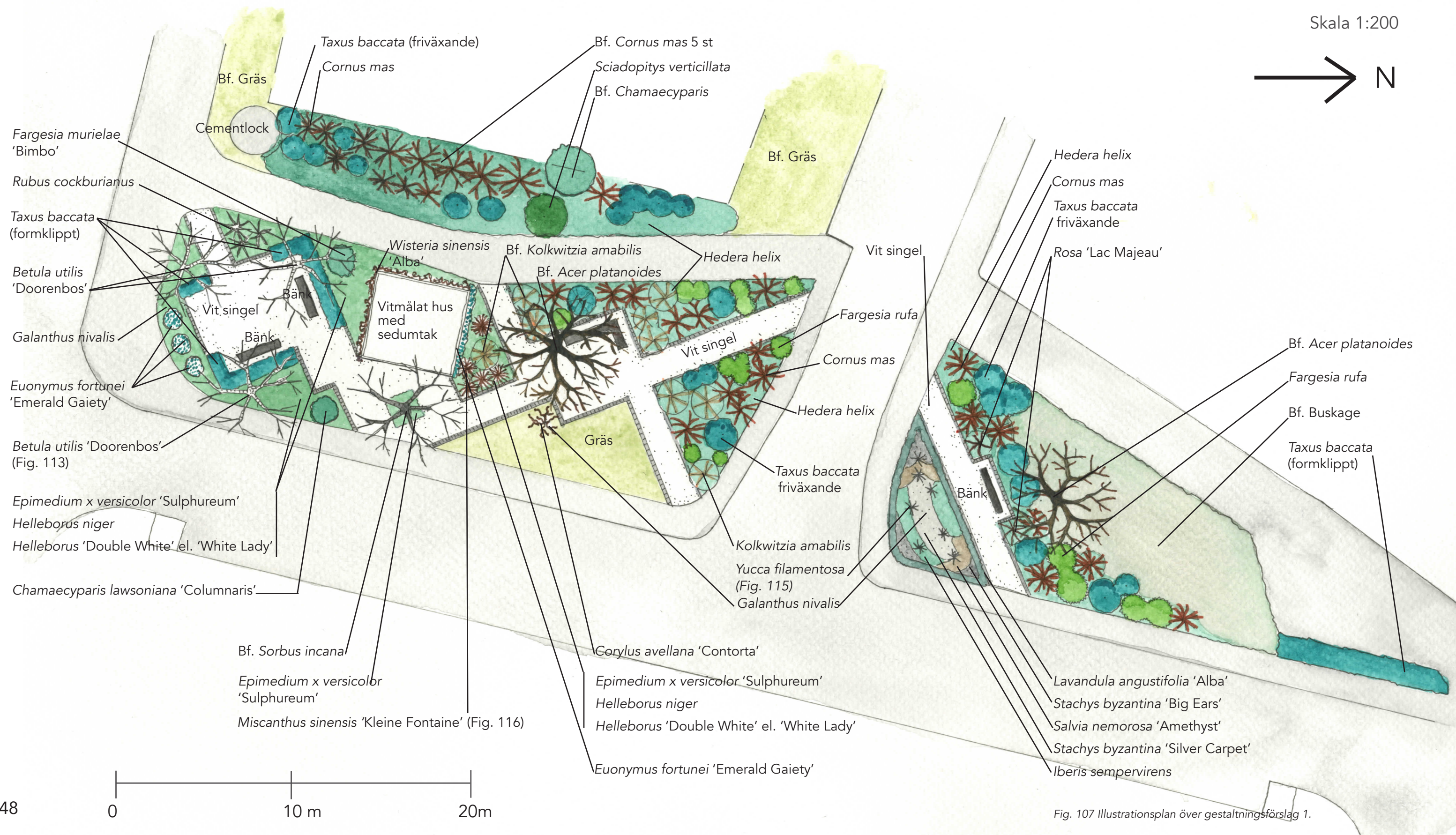

Fig. 107 Illustrationsplan över gestaltningförslag 1.

Lommas rutor - en stilren vinterpark i vitt och grönt

Gestaltningförslag 1

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

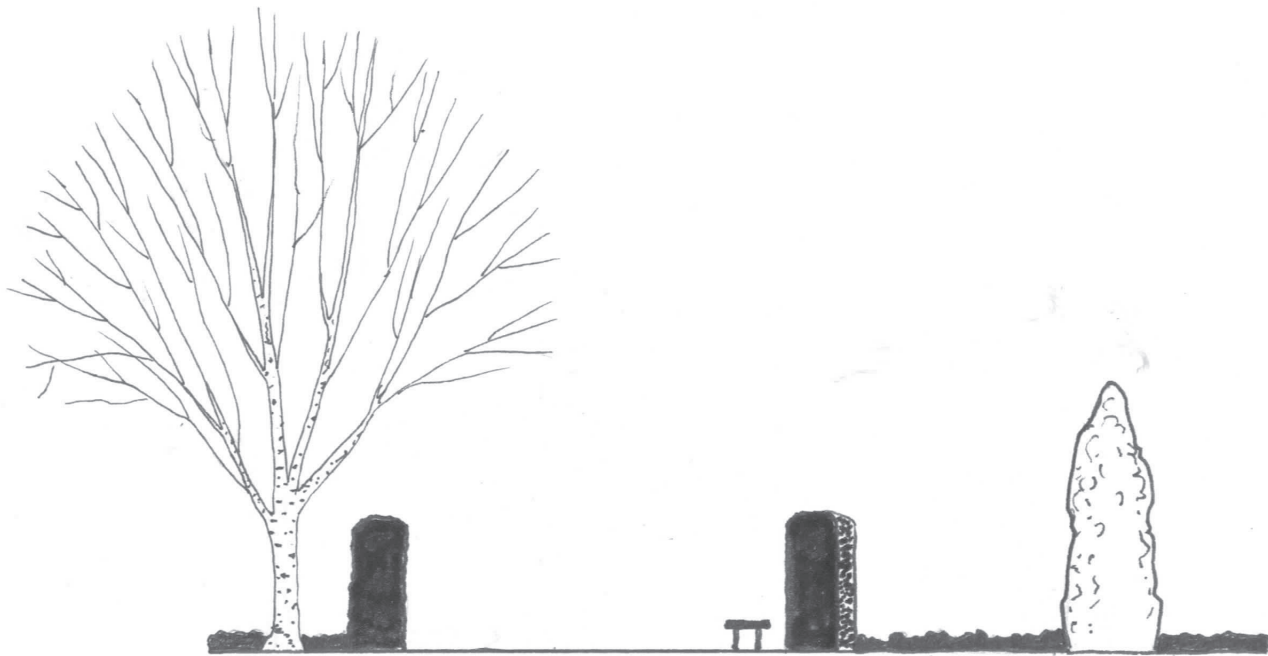

Fig. 108 Snitt över sittplatsen söder om elcentralen i skala 1:100.

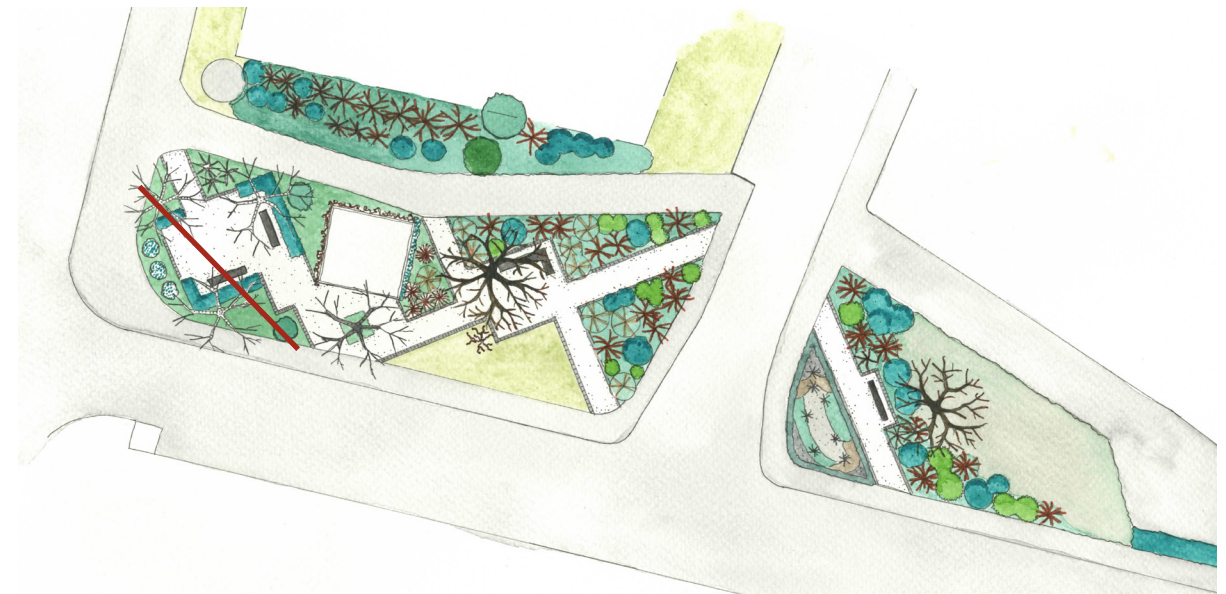

Fig. 109 Den rödmarkerade linjen visar snittets placering.

Fig. 110 Vybild från Storgatan i riktning mot väster.

Lommas rutor - en stilren vinterpark i vitt och grönt

Gestaltningförslag 1

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

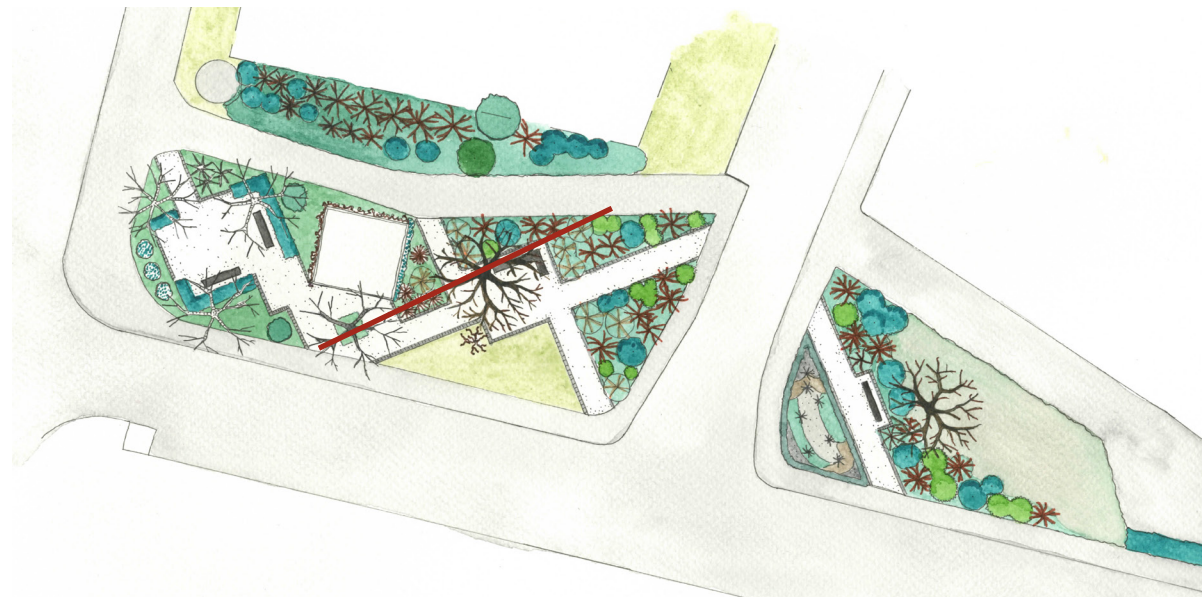

Fig. 111 Den rödmarkerade linjen visar snittets placering.

Fig. 112 Snitt över sittplatsen på norrsidan om elcentralen i skala 1:100.

Fig. 113 Betula utilis 'Doorenbos' vita stam.

Lommas rutor - en stilren vinterpark i vitt och grönt

Gestaltningförslag 1

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

Fig. 114 Vybild från Fiskaregatan i riktning mot öster.

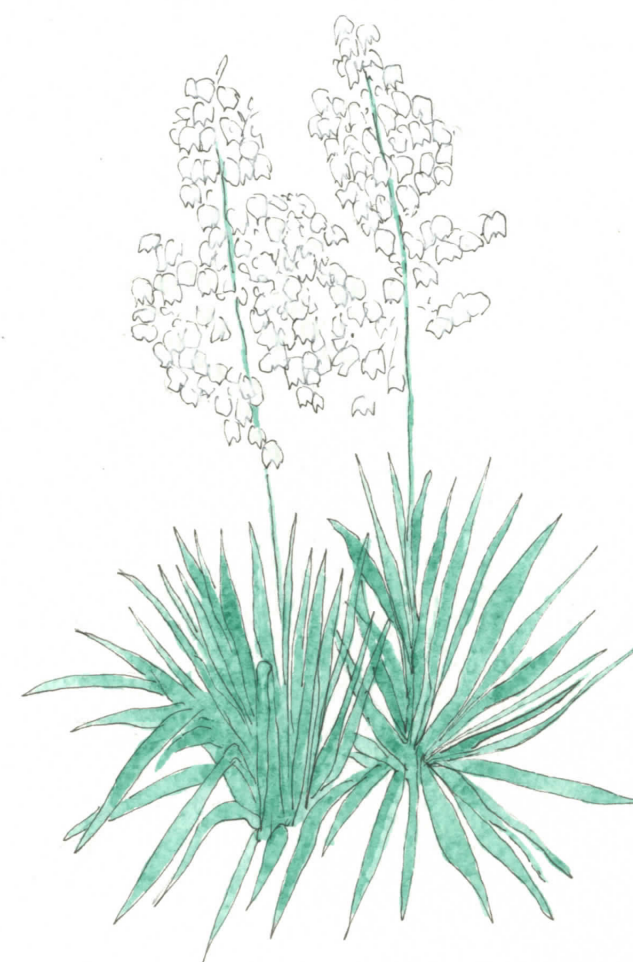

Fig. 115 Yucca filamentosa har ett praktfullt utseende.

Lommas rutor - en stilren vinterpark i vitt och grönt

Gestaltningförslag 1

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

Fig. 116 *Miscanthus sinensis* 'Kleine Fontaine'.

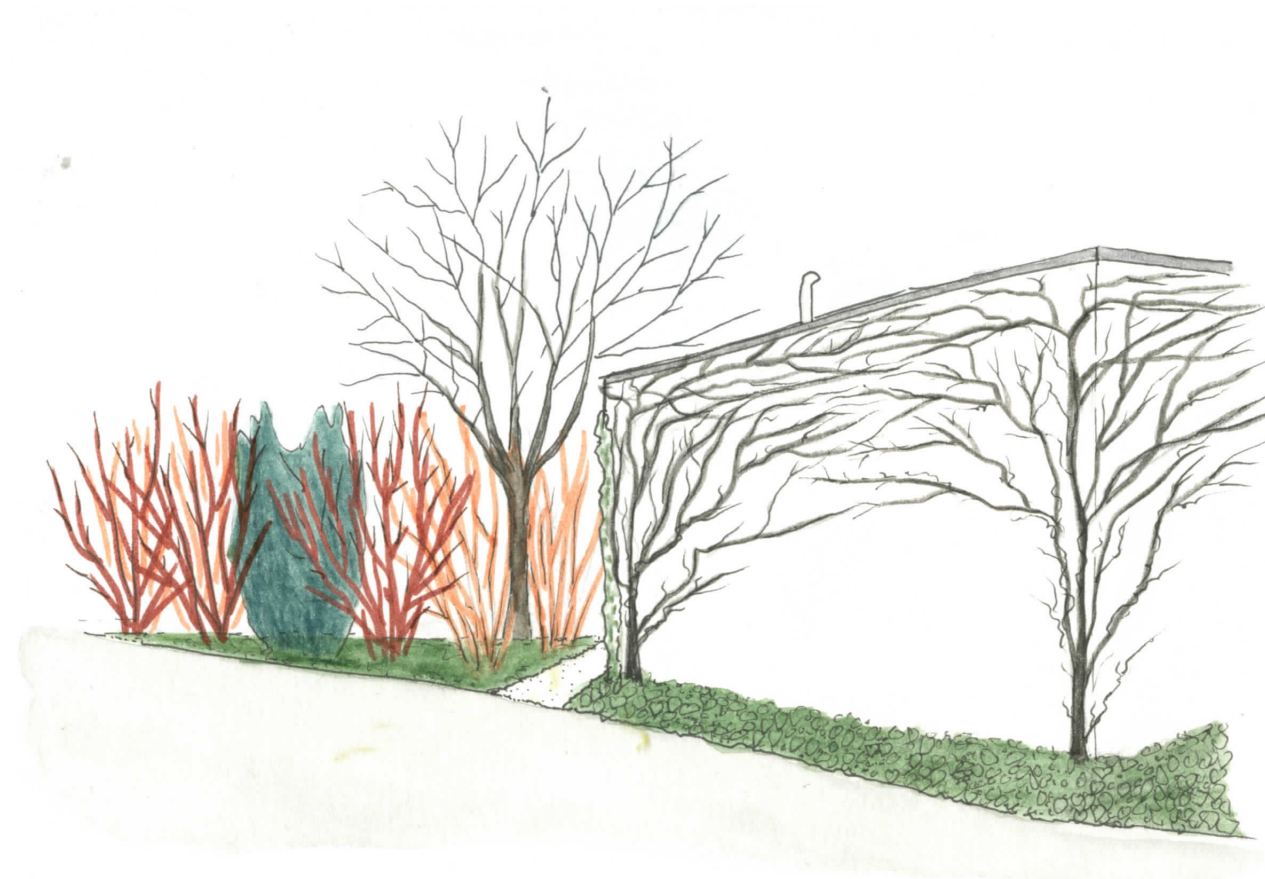

Fig. 117 Vybild från cykelvägen in mot elcentralen i nordostlig riktning.

Gyllengrön - en annorlunda vinterpark i Lomma

Gestaltningsförslag 2

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

Koncept

Karaktärsmeningar

- Annorlunda och elegant
- Formspråk med harmoni
- Brunt marktegel
- Vinterpark
- Vinterfägring som prydnad
- Gröna, gula och bruna kulörer (Fig.118)
- Oas för avkoppling
- Glädje och inspiration

Karaktärsfärger

Fig. 118 Karaktärsfärger i Gyllengrön.

Karaktärsväxter och karaktärsmaterial

Fig. 119 *Euonymus fortunei* 'Emerald'n Gold'

Fig. 121 *Prunus maackii* 'Amber Beauty'

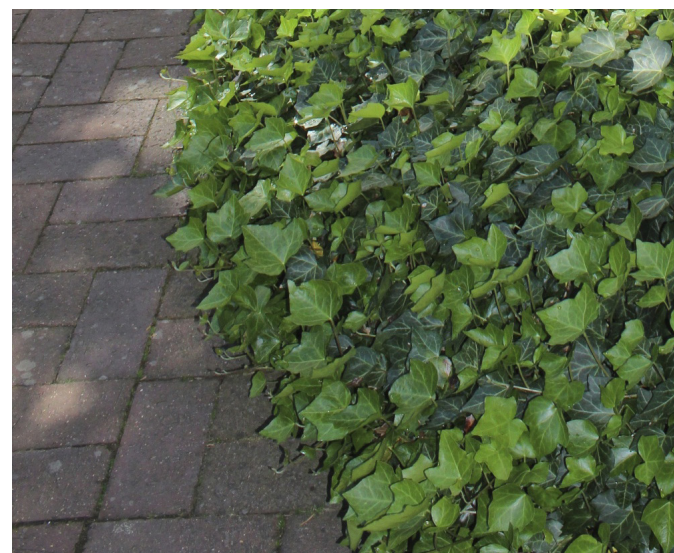

Fig. 120 *Hedera helix* och brunt marktegel

Fig. 122 *Cornus sericea* 'Flaviramea'

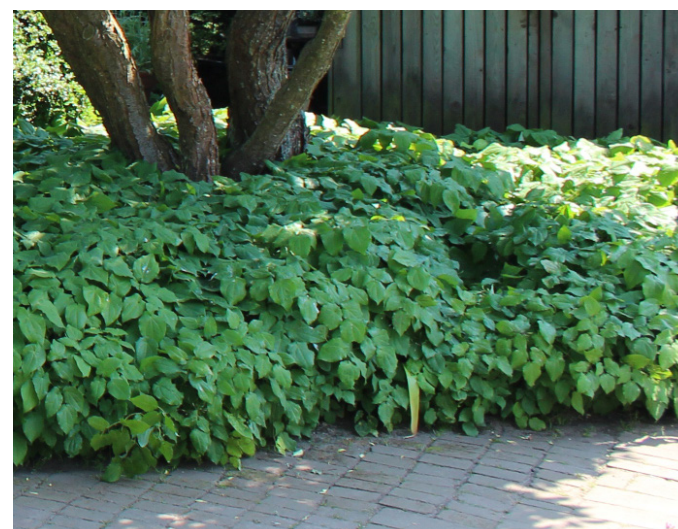

Fig. 123 *Epimedium x versicolor* 'Sulphureum'

Fig. 124 *Taxus baccata*

Beskrivning

Gyllengrön är en vacker och inspirerande vinterpark intill Storgatan i Lomma. Syftet med gestaltningsförslaget är att skapa en annorlunda och intressant vinterfägring, som kan inspirera och glädja Lommas befolkning.

Parken består av fyra delar. Ett skuggigt woodland, en solbelyst gräsmatta och två prydnadsplanteringar.

Formspråket i Gyllengrön är mjukt och behagligt och de svängda gångarna i brunt marktegel slingrar sig fram genom parken. Markmaterialets mörka kulör står i fin kontrast mot den frodiga grönskan. Färgspelet i Gyllengrön går främst i grönt och brunt men här finns också stänk av guld och lime.

Några av parkens vintergröna karaktärsväxter är murgröna (Fig. 120), idegran (Fig. 124) och sockblomma (Fig. 123). Här finns också gulbarkig hägg (Fig. 121) och gullkornell (Fig. 122) och benved (Fig. 119) som bidrar med ett gyllene skimmer under vinterhalvåret. Härav namnet Gyllengrön.

Gyllengrön är en skön oas för avkoppling och vila. Om du slår dig ner på bänken intill parkens två katuror, ska du se att lugnet och harmonin snart kommer att infinna sig.

Gyllengrön - en annorlunda vinterpark i Lomma

Gestaltningförslag 2

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

Skala 1:200

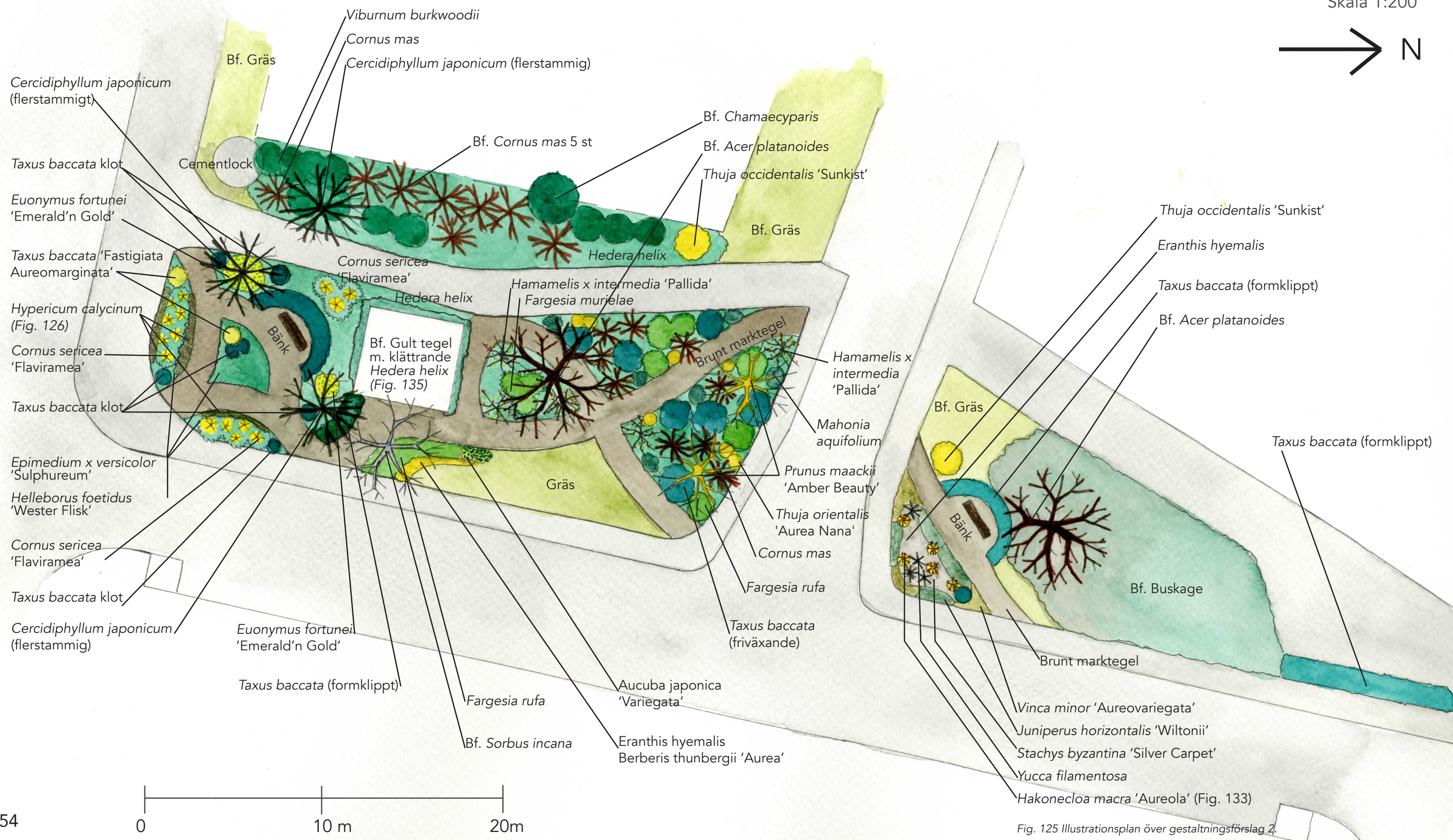

Fig. 125 Illustrationsplan över gestaltningförslag 2.

Gyllengrön - en annorlunda vinterpark i Lomma

Gestaltningsförslag 2

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
20514-05-28

Fig. 126 Hypericum calycinum

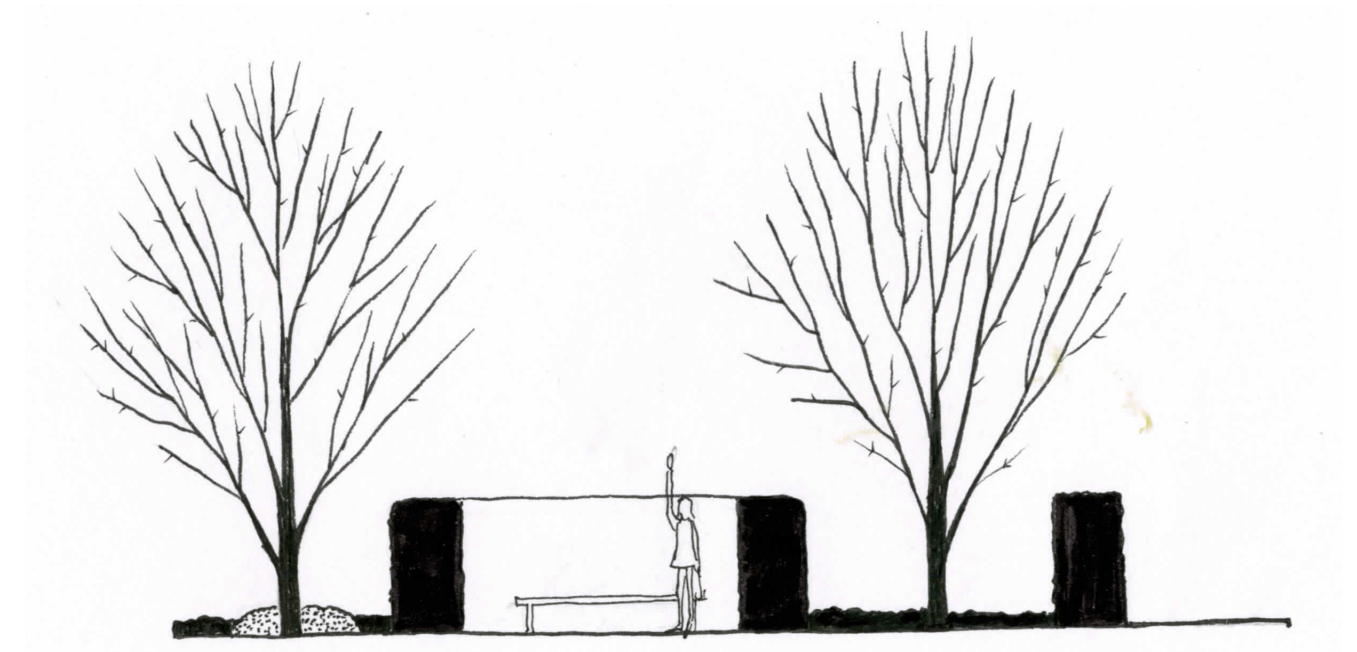

Fig. 127 Snitt över sittplatsen söder om elcentralen i skala 1:100.

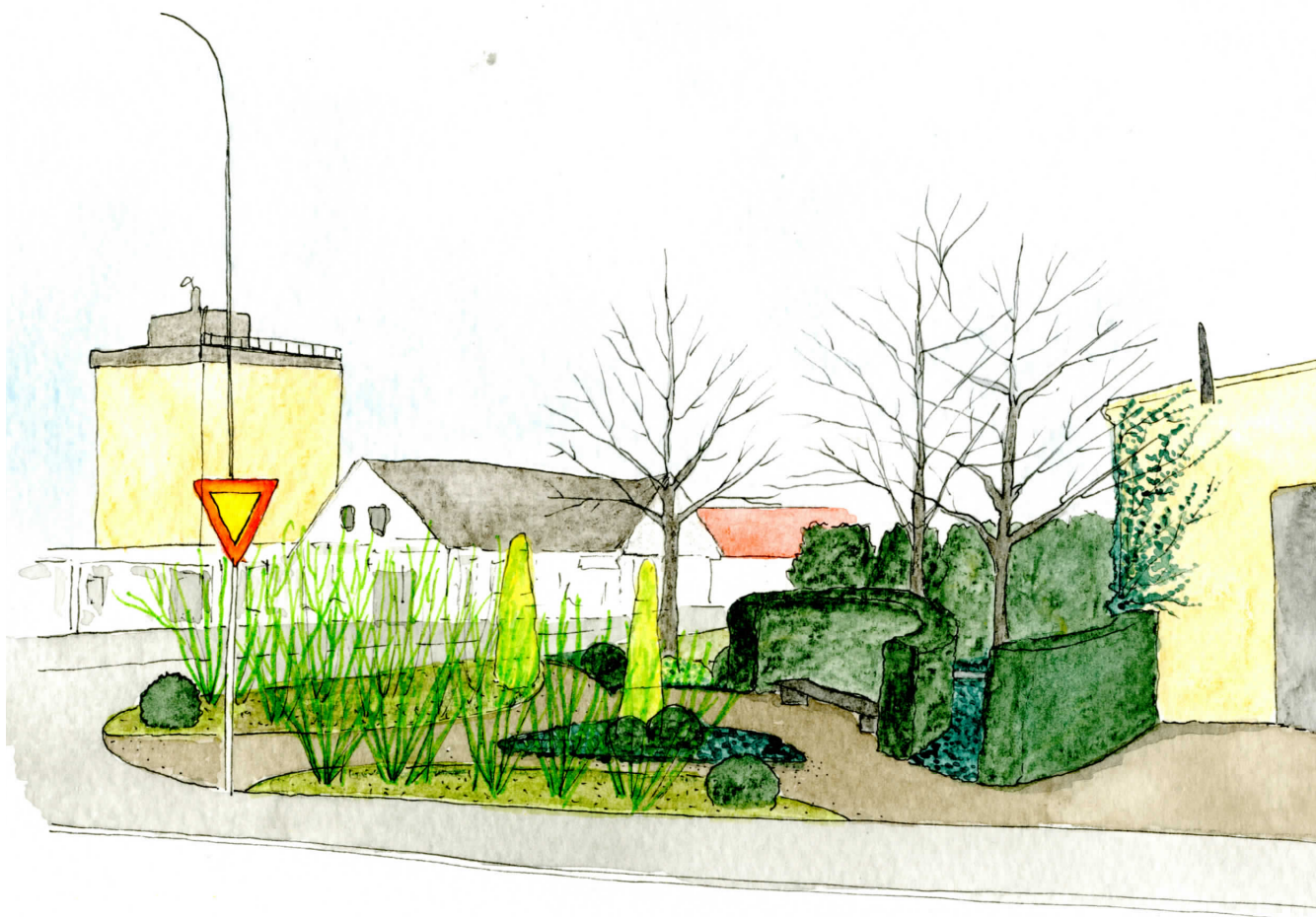

Fig. 128 Vybild från Storgatan i riktning mot sydväst.

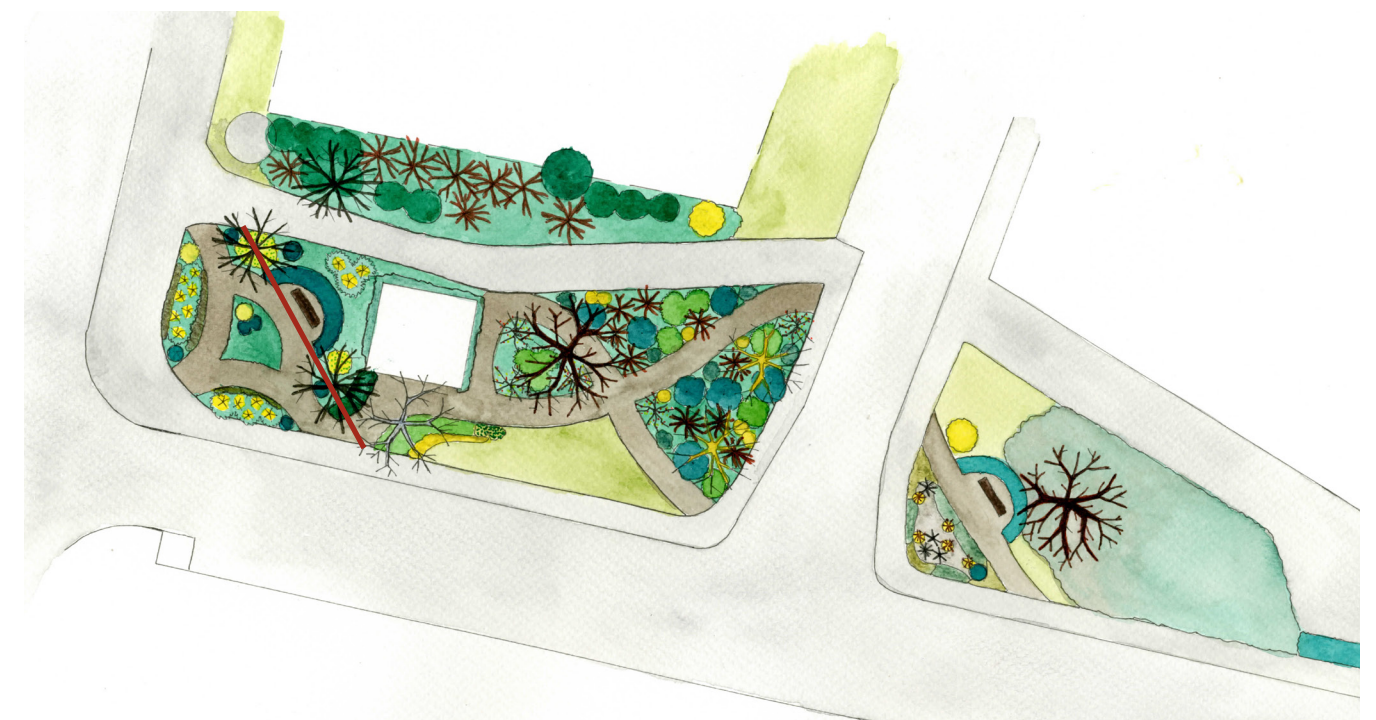

Fig. 129 Den rödmarkerade linjen visar snittets placering.

Gyllengrön - en annorlunda vinterpark i Lomma

Gestaltningsförslag 2

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

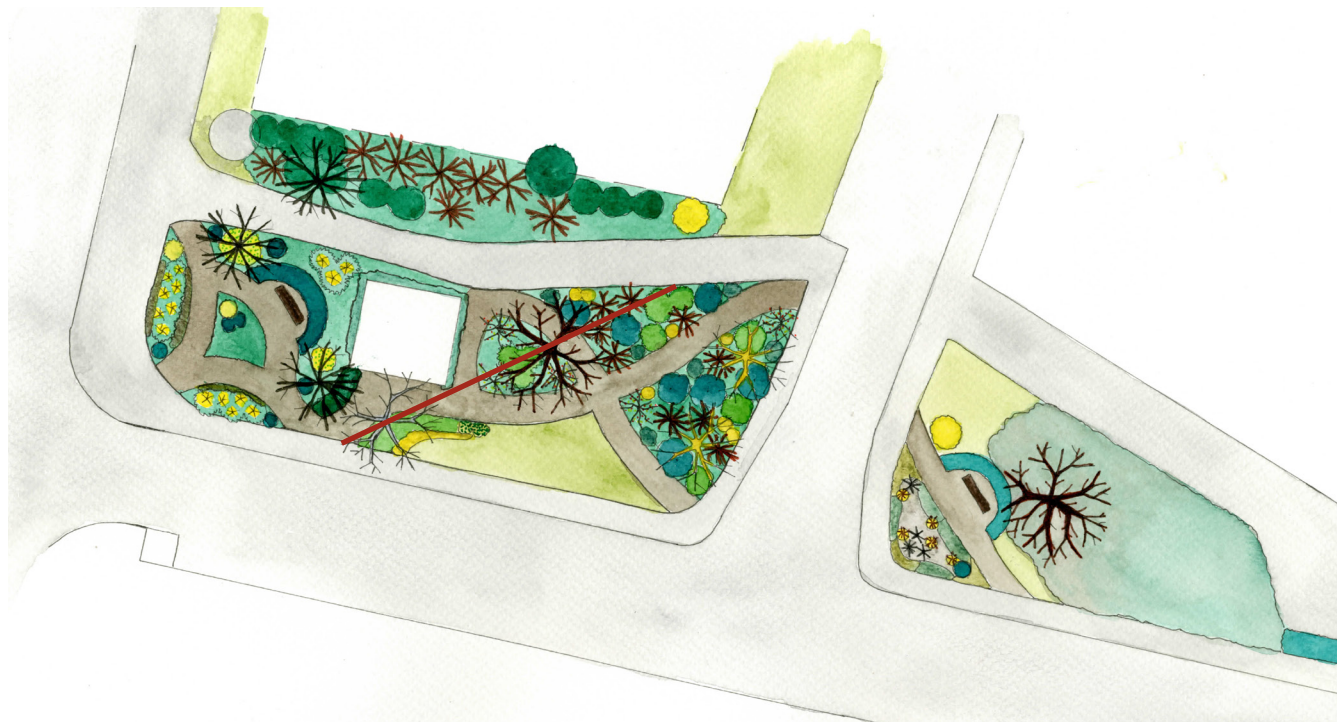

Fig. 130 Den rödmarkerade linjen visar snittets placering.

Fig. 131 Snitt över woodlandet norr om elcentralen i skala 1:100.

Fig. 132 Vybild från Storgatan i riktning mot sydväst.

Gyllengrön - en annorlunda vinterpark i Lomma

Gestaltningförslag 2

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

Fig. 134 Vybild från cykelvägen i riktning mot nordost.

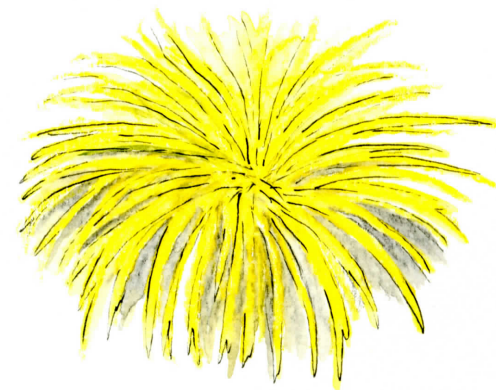

Fig. 133 *Hakonecloa macra* 'Aureola'

Fig. 135 *Hedera helix* som marktäckare och klätterväxt.

Storgatans röda pärla - en vinterpark

Gestaltningsförslag 3

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

Koncept

Karaktärsmeningar

- Stilfullhet och elegans
- Värme och glädje
- Någonting för var och en
- Färg och form i harmoni
- Rött, brunt, purpursvart och grönt (Fig. 137)
- Rött tegelgolv
- Inspiration från England
- Vinterpark med vinterfärging

Karaktärsfärger

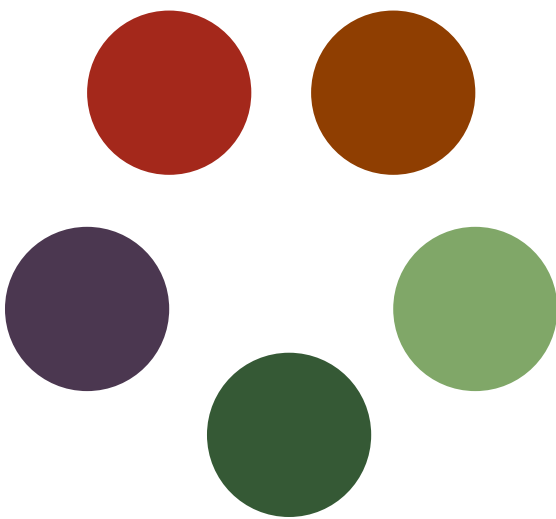

Fig. 137 Karaktärsfärger i Storgatans röda pärla.

Karaktärsväxter och karaktärsmaterial

Fig. 138 Erica carnea

Fig. 140 Acer griseum

Fig. 139 Bergenia cordifolia 'Vinterglöd'

Fig. 141 Cornus alba 'Sibirica'

Fig. 143 Pachysandra terminalis och rött marktegel

Fig. 142 Fagus sylvatica

Fig. 144 Ophiopogon planiscapus 'Nigrescens'

Beskrivning

Storgatans röda pärla är en stilfull vinterpark i Lomma. Syftet med förslaget är att öka platsens prydnadsvärde under vinterhalvåret samt göra platsen mer attraktiv. Tanken är att Storgatans röda pärla ska erbjuda någonting inspirerande till var och en av Lommas invånare. En sittplats för den trötta, en vacker vy för den förbipasserande, en gräsmatta för den leksugna, ett woodland för den skuggsökande, en solig parkbänk för den soltörstande och ett annorlunda växtmaterial för den växtintresserade. Funktionerna hos Storgatans röda pärla är många och varierande.

Färgspråket och formspråket i Storgatans röda pärla är stämningsfullt och elegant och här finns många beröringspunkter med en engelsk trädgård. Naturligtvis går det inte att göra en engelsk trädgård i Sverige, men i förslaget finns några utvalda drag och karaktärer som efterliknar denna förtjusande trädgårdsstil. Ett rött tegelgolv (Fig. 143) som snirklar sig fram genom grönska, möter på sin väg mjuka och lugna sittrundlar. En formklippt bokhäck (Fig. 142) ramar in en sittplats i söder och strax bakom häcken en rödmålad fasad fylld med klätterhortensia. Några karaktärsväxter i förslaget är svart ormskägg (Fig. 144), bergenia (Fig. 139) och skugggröna (Fig. 143) samt korallkornell (Fig. 141), ljung (Fig. 138) och kopparlön (Fig. 140).

Storgatans röda pärla är en plats för värme och glädje samtidigt som parken erbjuder en prydnad och en elegans. När du kommer på besök till Storgatans röda pärla, vågar jag lova dig att du finner en pärla med det lilla extra.

Storgatans röda pärla - en vinterpark

Gestaltningförslag 3

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

Skala 1:200

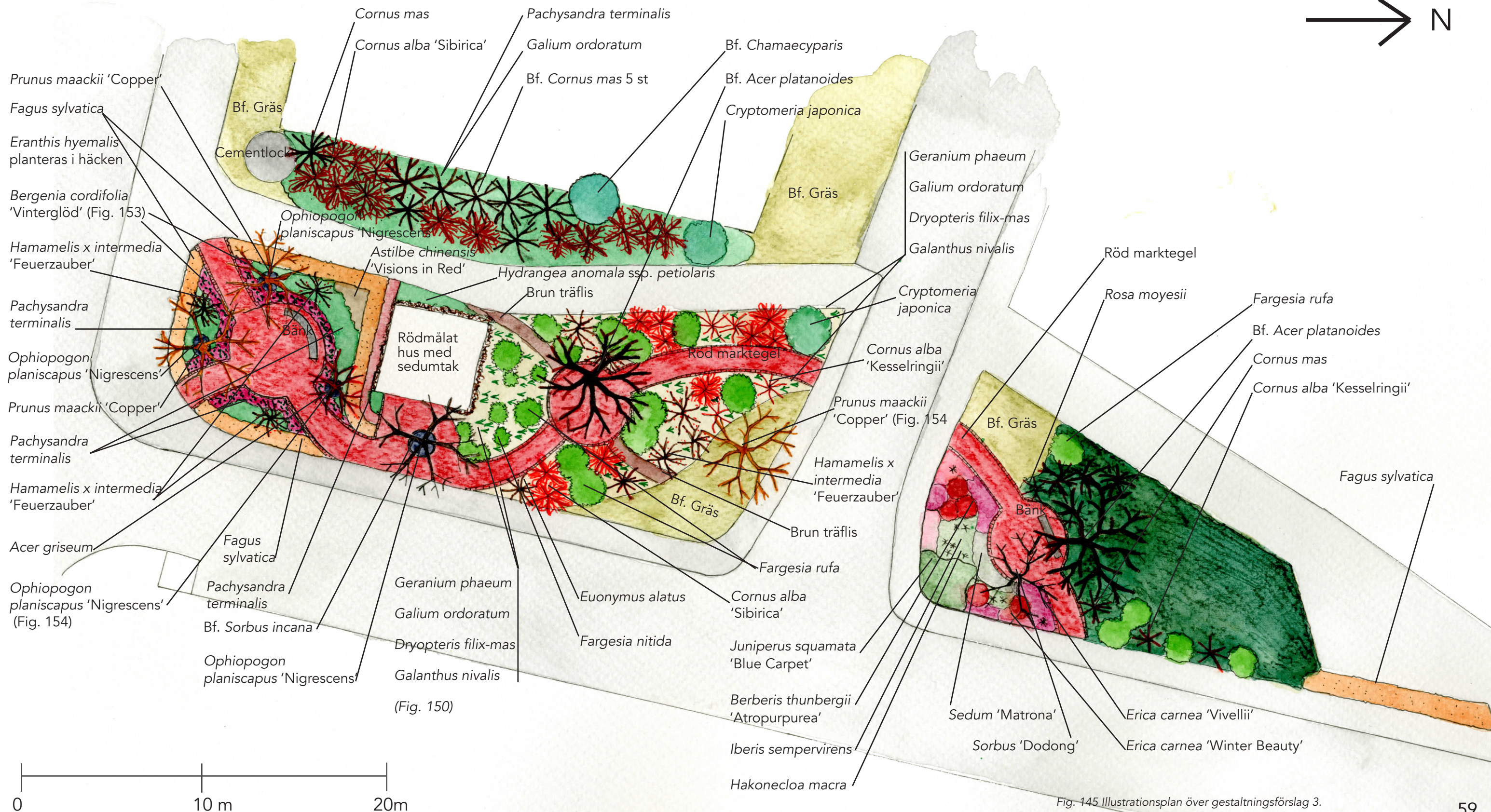

Fig. 145 Illustrationsplan över gestaltningförslag 3.

Storgatans röda pärla - en vinterpark

Gestaltningsförslag 3

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

Fig. 146 Den vitmarkerade linjen visar snittets placering.

Fig. 147 Snitt över sittplatsen söder om elcentralen i skala 1:100.

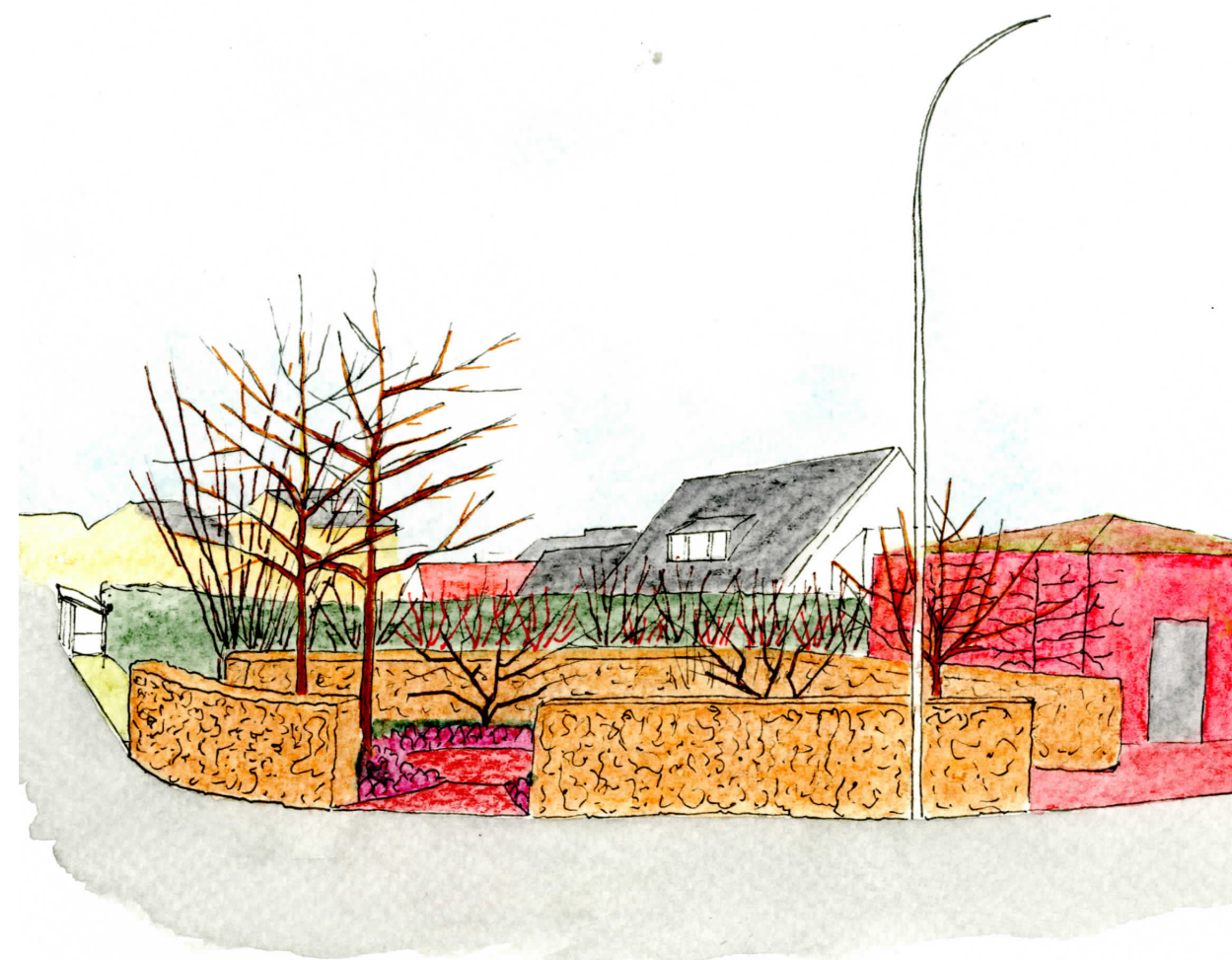

Fig. 148 Vybild från Storgatan i riktning mot väster.

Storgatans röda pärla - en vinterpark

Gestaltningförslag 3

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

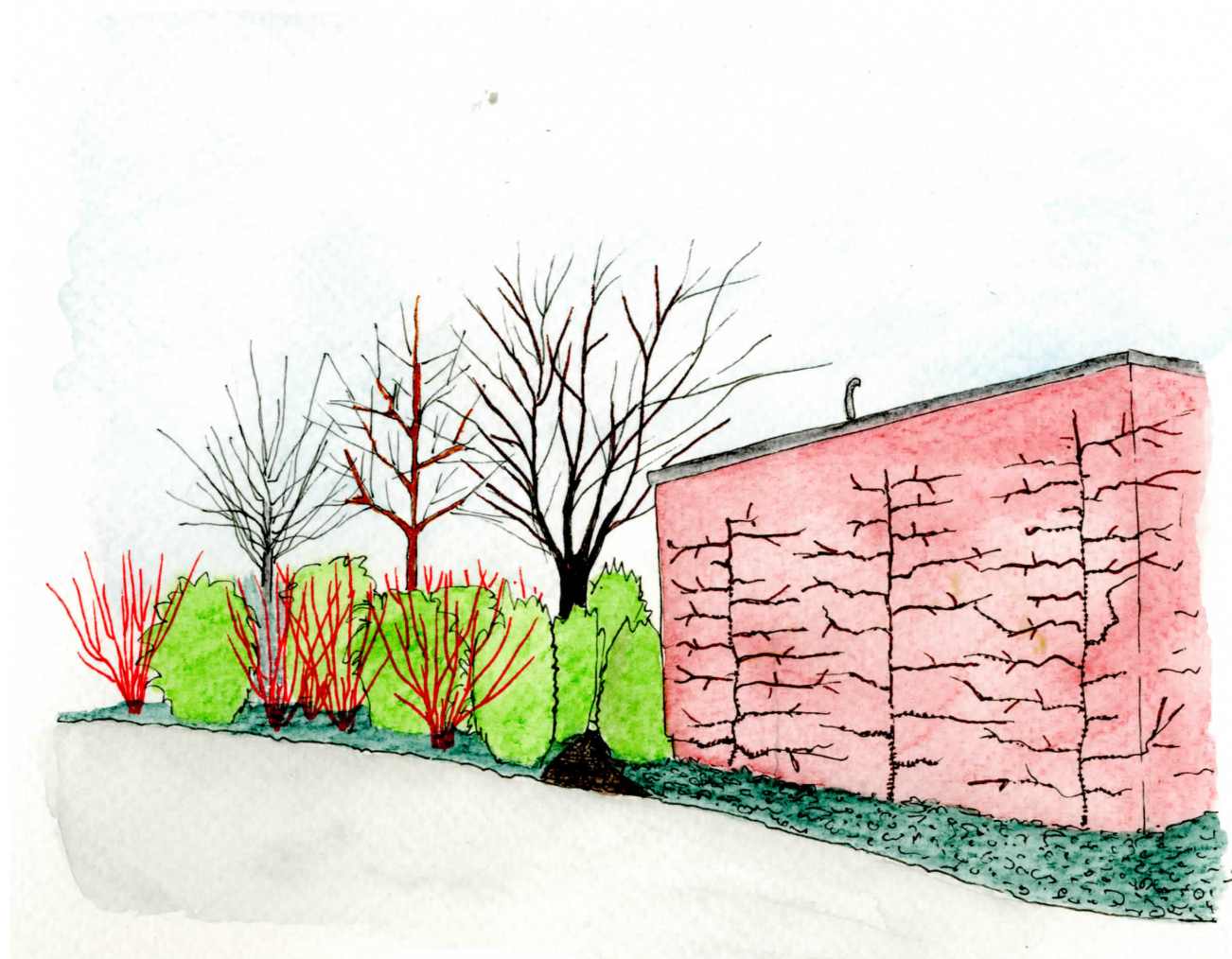

Fig. 149 Vybild från cykelvägen i riktning mot nordost.

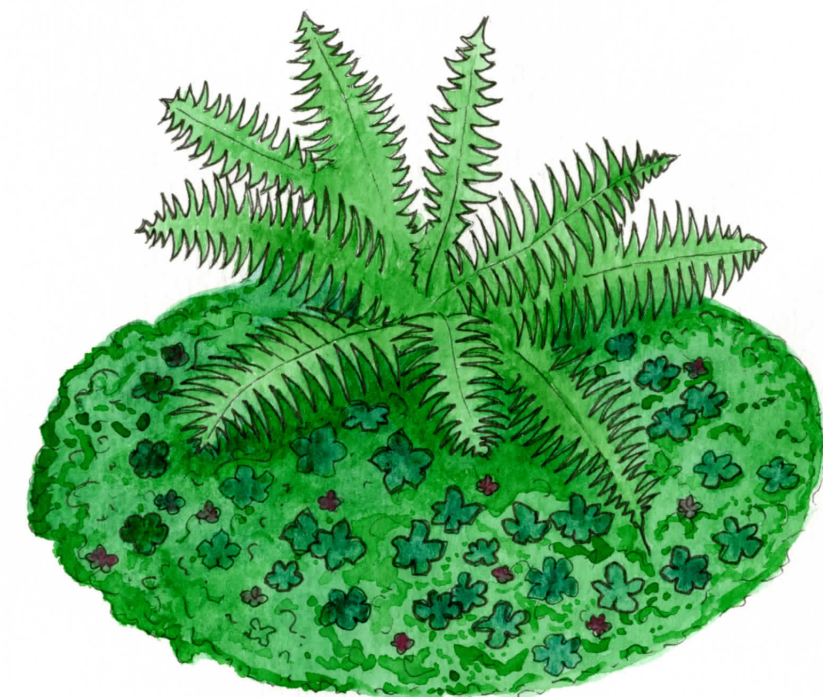

Fig. 150 Markskikt av *Dryopteris filix-mas*,
Geranium phaeum och *Galium odoratum*.

Storgatans röda pärla - en vinterpark

Gestaltningförslag 3

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

Fig. 151 Snitt över woodlandet norr om elcentralen i skala 1:100.

Fig. 152 Den vitmarkerade linjen visar snittets placering.

Storgatans röda pärla - en vinterpark

Gestaltningsförslag 3

Storgatan i Lomma
Kandidatarbete i trädgårdsdesign
EX0652 fördjupning G2E
Karolina Brising
2014-05-28

Fig. 153 *Bergenia cordifolia* 'Vinterglöd'

Fig. 154 *Prunus maackii* 'Copper' och
Ophiopogon planiscapus 'Nigrescens'.

Fig. 155 Vybild från Storgatan i riktning mot sydväst.

5. Diskussion

I denna avslutande del av arbetet diskuteras gestaltning med vinterfägring utifrån en teoretisk bakgrund samt utifrån de åsikter och synpunkter som framkommit under intervjuerna. I diskussionen behandlas frågorna: Varför ska vi använda vinterfägring vid gestaltning? Hur kan vi arbeta med vinterfägring vid gestaltning? Diskussionen belyser också exempel på vilka riktlinjer och kunskaper som krävs vid planering och gestaltning av miljöer med intressant vinterfägring?

I arbetets diskussion utvärderas de tre gestaltungsförslagen. Därefter analyseras förslagen med stöd av teorin i Catherine Dee's bok *Form and Fabric*. Avslutningsvis förs en diskussion runt arbetets upplägg och utförande samt vilka olika för- och nackdelar, som kan kopplas till valet av metod. I arbetets avslutande avsnitt beskrivs också kortfattat, hur man kan arbeta vidare med ämnet gestaltning med vinterfägring i framtiden.

5.1 Varför ska vi använda vinterfägring vid gestaltning?

Många människor klagar på att allt är grått och tråkigt under vinterhalvåret och få ägnar utomhusmiljön den uppmärksamhet som i själva verket skulle behövas (Jagne, 1999, s. 34). De flesta människor anser också att trädgårdar och parker är ointressanta på vintern (Buffin, 2005, s. 7). Vid en närmare inspektion går det dock att upptäcka att många växter egentligen avslöjar sin sanna skönhet under vintersäsongen och att det finns mycket att upptäcka i en trädgård från december till mars månad (Buffin, 2005, s. 7). Många växter har intressanta kvalitéer och upplevelse värden och Sterndale-Bennett menar att om vi utformar planteringar med större fokus på vinterfägring, kan detta leda till en mer positiv upplevelse hos betraktaren (Sterndale-Bennett, 2005, s. 6). Vintern är en vacker årstid full av outnyttjade möjligheter menar Buffin samtidigt som han säger att vi får mycket tillbaka från växtligheten under denna tidsperiod (Buffin, 2005, s. 7).

Vid gestaltning av trädgårds- och parkmiljöer är det enligt Persson²⁶ nödvändigt att använda vinterfägring som en av många givna beståndsdelar. Persson²⁶ säger att vi människor måste ges möjlighet att uppleva vackra saker i utomhusmiljöer oberoende av årstid. Ofta talar vi om vegetationsstrukturer och habitus men glömmer bort vinterfägring vid gestaltning menar Jansson²⁷. En trädgård bör vara intressant och underhållande när som helst på året (Sterndale-Bennett, 2006, s. 22).

Genom att planera och plantera en trädgård eller park med vintern i åtanke gör att vi får en helt ny säsong att njuta av (Sterndale-Bennett, 2006, s. 6). Persson²⁶ säger att gestaltning med vinterfägring är att ge park och trädgård ett nytt innehåll och

26 Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 8 april 2014

27 Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad, intervju den 28 april 2014

ett mervärde. Det är också bra om en park kan erbjuda olika karaktärer, vilket ökar parkens upplevelsevärde för besökaren. Vidare säger Persson²⁸ att parken är en kommuns ansikte utåt och då måste dess innehåll fungera oavsett årstid. Eftersom vinterfägring är en bonus för kommunens invånare hävdar Persson²⁸, att stiliga planteringar och vackra blomsterurnor därför är ett måste under vinterhalvåret.

Under de senaste två årtiondena har barrväxter och vintergrönt av många ansetts som icke trendigt, men jag är helt övertygad om att trenden snart kommer att vända. Då kommer intresset för gestaltning med vinterfägring att öka och ett större fokus kommer att ligga på ett växtmaterial, som är vackert även under vintern. Idag handlar användningen av barrväxter och vintergrönt om att skapa ett intresseväckande komplement och en variation till annan växtlighet (Sjöman & Lorentzon, 2005, s. 2). Det är helt enkelt dags att åter sätta ljuset på de vintergröna växterna samt att öka kunskapen hos dem som gestaltar utomhusmiljöer om hur ett vintergrönt växtmaterial används på bästa sätt i gestaltningssammanhang (Ilminge, 2009, s. 4). Kanske kan också gestaltning med vinterfägring vara en ny tänkbar trend efter en period av grus och singel om vi får tro Perssons²⁸ ord.

Fig. 156 Sommarbild av en designad privatträdgård med mycket vintergrönt .

Carlström²⁹ menar att man som arkitekt eller designer idag måste vara kreativ och själv ha en vision för att lyckas i sitt arbete. En tänkbar vision och inriktning kan vara att arbeta med utgångspunkt från vinterfägring vid gestaltning av attraktiva utemiljöer menar Carlström²⁹ (Fig. 156).

5.2 Hur kan vi arbeta med vinterfägring vid gestaltning?

Det behöver inte vara svårt att gestalta en trädgård eller park med utgångspunkt i vinterfägring. Det vi i första hand bör tänka på är att använda växter som ger ett vackert och intressant värde på vintern. Växtmaterialet i en gestaltning med vinter-

28 Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 8 april 2014

29 Magnus Carlström, växtexpert och ansvarig för barrsortimentet på Flyinge plantshop, intervju den 14 april 2014

fägring måste vara både visuellt stimulerande och attraktivt för att uppskattas på bästa sätt (Buffin, 2005, s. 29). Det gäller således att hitta en lösning på hur trädgård-
en eller parken kan gestaltas med en intressant vinterfägring där växtmaterialet även har ett attraktivt utseende under året resterande del (Sterndale-Bennett, 2006, s. 4).

En vacker vinterfägring kan t.ex. bestå av en attraktiv bark eller stam, en härlig blomning eller en förtjusande höstfärg (Buffin, 2005, s. 29). Om växten dessutom har ett vackert växtsätt (Fig. 157) är detta en stor bonus menar Buffin (Buffin, 2005, s. 29). En fräsch vintergrönska har ett stort upplevelsevärde hävdar Persson³⁰ och ett vintergrönt växtmaterial utan brännskador har en kvalité som är svår att motstå. Idag förknippas gestaltning med vinterfägring ofta med barrväxter och vintergrönt men naturligtvis är gestaltning med vinterfägring så mycket mer än bara detta. Persson³⁰ beskriver vinterfägring som en attraktion för vackra stammar och trädssilhouetter i landskapet och han menar också att blommande träd och buskar ger ett mervärde på vintern. Tack vare en vacker blomning och ett underbart bladverk är en del växter som mest praktfulla under vinterhalvåret (Sterndale-Bennett, 2006, s. 6).

Fig. 157 En vintergrön passage med spännande växtsätt i Ols trädgård på Österlen.

Gestaltning med vinterfägring kan även innebära frukter och bär, som sitter kvar länge på träd och buskar. Dessa bär och frukter fungerar som mat till fåglarna vilket också är betydelsefullt menar Persson³⁰. Vi får inte heller glömma att belysa attraktiva vinterståndare och växter med säreget växtsätt. Dessa växter utgör också en viktig del av en gestaltning med vinterfägring. Carlström³¹ säger att den personliga upplevelsen av växterna också måste vägas in vid gestaltning med vinterfägring. Men innan ett gestaltungsarbete med vinterfägring påbörjas, finns det en sak till som man bör tänka på som formgivare. En trädgård eller park med vinterfägring bör inte se ut som en växtsamling. Buffin säger att oavsett hur intressanta vissa arter eller sorter är, kommer de aldrig per automatik att se fina ut tillsammans (Buffin, 2005, s. 31).

30 Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 8 april 2014

31 Magnus Carlström, växtexpert och ansvarig för barrsortimentet på Flyinge plantshop, intervju den 14 april 2014

Carlström³² menar att plantskolorna idag indirekt styr en stor del av gestaltungsarbetet genom sitt utbud. Genom att plantskolorna endast erbjuder ett begränsat sortiment får vi också en begränsad variation i gestaltungsförslagets växtmaterial. Idag vill alla köpa in ungefär samma växtmaterial istället för att våga satsa på något lite mer annorlunda menar Carlström³². Carlström menar vidare att om man som landskapsarkitekt eller designer istället försöker skapa en dialog med sin leverantör och tillsammans arbeta mot ett gemensamt mål, kanske framtiden kan se lite annorlunda ut. Landskapsarkitekter och designers idag har ett ansvar att sälja in grundidén om att bejaka en större biologisk mångfald, hävdar Carlström³².

Fig. 158 Ett vintergrönt ramverk på Broughton Grange i England.

5.3 Vilka riktlinjer och kunskaper krävs vid planering och gestaltning av miljöer med intressant vinterfärgning?

5.3.1 Riktlinjer

En gestaltning med vinterfärgning kräver en formsäker stomme (Fig. 158) och struktur (Buffin, 2005, s 29). En sådan struktur kan bestå av starka växtkaraktärer eller av vintergröna buskar och marktäckare (Buffin, 2005, s 29). Klassiska vintergröna buskar tillsammans med barrväxter och vinterståndare hjälper till att bilda den grundläggande strukturen i trädgården (Sterndale-Bennett, 2006, s. 42). De skapar också en fin bakgrund till andra växter (Sterndale-Bennett, 2006, s. 42). Efterhand som blomningen i trädgården avtar kan dessa växter stå för attraktionen (Buffin, 2005, s 29).

I boken *Winter-flowering shrubs* talar Buffin om hur man kan utforma en gestaltning med vinterfärgning genom att utgå från vissa riktlinjer (Buffin, 2005, s. 29). Dessa riktlinjer innebär att man som landskapsarkitekt eller designer följer en modell där olika

32 Magnus Carlström, växtexpert och ansvarig för barrsortimentet på Flyinge plantshop, intervju den 14 april 2014

procenttal styr gestaltningens innehåll. Buffin skriver att i praktiken innebär riktlinjerna att 10 procent av gestaltningen utgörs av doftande och vinterblommande växter. Likaledes ska 10 procent bestå av växter som bär frukt under vintersäsongen. Av de återstående 80 procenten utgörs 30 procent av attraktiva stammar och vacker bark. De resterande 50 procenten ska bestå av vintergröna buskar och marktäckare samt prydnadsgräs och vinterblommande lökväxter (Buffin, 2005, s. 30). Ett gestaltungs-förslag som innehåller denna fördelning av växtmaterial erbjuder således en balans mellan det spektakulära och det ordinära och därmed blir resultatet av ett sådant gestaltungs-förslag också attraktivt och intressant (Buffin, 2005, s. 30). I gestaltungs-förslagen för Storgatan har Buffin tankar funnits med som ett stöd under planeringsfasen men någon utvärdering av resultatet ryms inte i detta examensarbete.

5.3.2 Kunskap och utbildning

När landskapsarkitekter och designers utformar utomhusmiljöer anser jag att vinterfägringen ofta glöms bort eller kommer i andra hand. Jansson³³ menar att vi glömmar bort vinterfägring som begrepp och att det sällan pratas om vinterfägring vid gestaltning i offentliga sammanhang. Bland yrkesfolk finns det inte någon generell förståelse för vinterlandskapet med dess stammar och grenverk säger Carlström³⁴ och han menar att många arkitekter och designers hoppas att folk inte är ute på vintern. Carlström³⁴ hävdar också att kunskapsbasen generellt sett är för dålig hos utbildade landskapsarkitekter och designer och att värdet av udda växtgestaltning därför ofta går förlorad. En anledning till att vi idag ser så lite barrträd beror t.ex. på en för dålig kunskap om växtmaterialet menar Carlström³⁴.

Arkitekter och designers måste ha goda växtkunskaper samt goda kunskaper om växtmaterialets egenskaper och uttryck för att överhuvudtaget kunna utforma intressanta och attraktiva gestaltungs-förslag menar Carlström³⁴. Jansson³³ säger att medvetenheten och mentaliteten hos den som gestaltar en utomhusmiljö också måste förändras. Idag vågar få landskapsarkitekter och designers använda vintergrönt vid gestaltning av offentliga miljöer menar Jansson³³. De allra flesta av våra växter har en begränsad mängd egenskaper och uttryck. Den som gestaltar med vinterfägring som utgångspunkt måste därför lära sig att bemästra dessa egenskaper på ett klokt sätt menar Carlström³⁴. Detta i sin tur är avgörande för hur resultatet av ett gestaltungs-förslag blir och om trädgården eller parken förvandlas till det paradisi eftersträvar (Buffin, 2005, s. 31).

I det långa loppet är det viktigt att skapa en dynamik i gestaltningssammanhang genom att använda samplantering menar Carlström³⁴. En sådan dynamik kan skapas genom att växter med vinterfägring samplanteras med andra växter, som i sin tur kan erbjuda andra egenskaper under årets övriga årstider (Buffin, 2005, s. 29). Idag finns det enligt Carlström³⁴ många som har fel föreställning om hur växtmaterial ska samplanteras, varpå helheten hos gestaltningen ofta går förlorad. Det viktiga är hur vi väl

33 Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad, intervju den 28 april 2014

34 Magnus Carlström, växtexpert och ansvarig för barrsortimentet på Flyinge plantshop, intervju den 14 april 2014

jer att disponera ytan samt hur vi väljer att fylla den med växter. Det behöver inte vara svårt att gestalta en trädgård eller park med en inriktning på vinterfärgning men som Buffin säger, det är nödvändigt att ha en god kunskap om växtkomposition för att resultatet ska bli intressant (Buffin, 2005, s 29).

5.4 Utvärdering av gestaltningsförslagen

5.4.1 Gestaltningsförslag 1 – Lommas rutor, en vinterpark i vitt och grönt

Fig. 159 Vy från Storgatan i gestaltningsförslaget Lommas rutor.

Mitt mål med gestaltningsförslaget Lommas rutor var att skapa en stilren och geometrisk vinterpark intill Storgatan i Lomma och mitt syfte var att parken skulle bli både inspirerande och intressant (Fig. 159). Så här i efterhand känner jag mig nöjd med resultatet av min arbetsprocess runt förslaget och jag anser att jag har lyckats att nå mitt mål att skapa en geometriskt och stilren vinterpark.

Vägen fram till målet har dock varit både lång och arbetsam. Eftersom jag normalt sett använder ett mjukare formspråk i mitt gestaltningsarbete, var jag inte alls överens med mig själv, om hur jag skulle gå till väga för att rita rektangulärt. Under flera dagar skissade jag frenetiskt, men hur jag än gjorde ville det sig inte. Jag var på väg att ge upp flera gånger på grund av min frustration och känsla av oförmåga. Min vilja och envishet gjorde dock att jag till slut lyckades nå målet, en stilren och geometrisk vinterpark. Idag känner jag mig tacksam över att jag orkade fortsätta min arbetsprocess. Jag är också glad över att jag lyckades bryta trenden och börja använda ett rektangulärt formspråk istället för mitt så invanda mjuka formspråk. Ibland måste en arbetsprocess få ta sin tid och först när processen är avslutad kan man dra lärdom av sina misstag under arbetets gång. Förhoppningsvis leder denna arbetsamma process till att jag i framtiden vågar utforma fler gestaltningsförslag som innehåller ett geometriskt formspråk.

Lommas rutor är tänkt som en park för avkoppling och vila, men den ska också kunna fungera som glädjeämne och inspirationskälla för Lommaborna. Det jag är mest nöjd med i gestaltungsförslaget är att resultatet känns trovärdigt och att stilen i Lommas rutor känns tilltalande. Jag är också nöjd med att jag har vågat använda mig av ett växtmaterial som jag normalt inte brukar använda.

Det jag känner mig mest osäker på efter utformningen av Lommas rutor är om förslaget verkligen skulle passa in på platsen. Lomma är ett gammalt fiskarsamhälle och många av husen runt Storgatan är från början av nittonhundratalet. Frågan är om Lommas rutor är för modernt för Storgatan eller om förslaget trots sin nymodiga stil ändå passar in. Jag känner mig också lite osäker på växtvalen i förslaget. Trots att jag ägnat växtvalen mycket tid och eftertanke inser jag så här i efterhand att mina växtkunskaper behöver utökas ytterligare.

När det gäller vinterfärgingen i Lommas rutor känns denna ändå genomarbetad och trovärdig. Speciellt nöjd är jag med valet av *Betula utilis* 'Doorenbos' vita stammar och *Rubus cockburianus* vita grenverk. Jag är också nöjd med den vintergröna stommen av *Taxus baccata* samt det marktäckande skiktet av *Hedera helix*. Båda dessa arter kändes pålitliga och robusta. I valet av vinterståndare kändes *Miscanthus sinensis* 'Kleine Fontaine' och *Yucca filamentosa* som två självklara och stilfulla val.

Sciadopitys verticillata är en ömtålig växt men eftersom dess vinterfärging är så vacker, hoppas jag att den ändå kan fungera på platsen. I Lommas rutors är det enda jag är missnöjd med att jag inte riktigt lyckats få in fler fruktbärande arter. Även fruktbärande arter har ju sin charm under hösten och vinterhalvåret.

5.4.2 Gestaltungsförslag 2 - Gyllengrön, en annorlunda vinterpark i Lomma

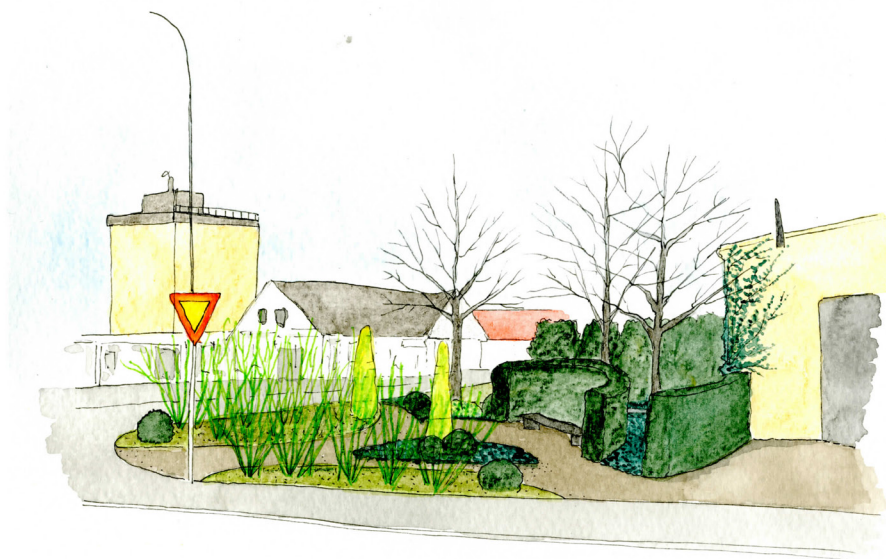

Fig. 160 Sydlig vy i gestaltungsförslaget Gyllengrön.

Mitt mål med gestaltungsförslaget Gyllengrön var att skapa en inspirerande och glädjande vinterpark i Lomma (Fig. 160). Mitt syfte var att parken skulle innehålla en intressant och annorlunda vinterfägring och samtidigt vara en oas för avkoppling och vila. Efter att arbetet med förslaget Gyllengrön har avslutats känner jag mig nöjd med resultatet av min process. Jag anser att jag har lyckats att foga samman inspiration och glädje med avkoppling och vila på ett välfungerande sätt.

Så här i efterhand tycker jag att Gyllengrön är det gestaltungsförslag som tilltalar mig själv allra mest. Antagligen beror detta på att formspråket i förslaget är mjukt och behagligt samt att de svängda gångarna av brunt marktegel harmonierar växtligheten på ett stilfullt sätt. Arbetsprocessen runt Gyllengrön har hela tiden känts rolig och inspirerande och inte en enda gång har jag tvekat över mitt formspråk och gestaltungsformåga. Färgspelet i förslaget Gyllengrön går i gult, lime, brunt och grönt. Dessa färger har tidigare inte tilltalat mig nämnvärt. Men eftersom gult och lime är viktiga färger när man arbetar med vinterfägring har jag ändå valt att arbeta med dessa. Resultatet har också tack vare färgerna blivit inspirerande och glädjande vilket också var meningen.

Gyllengrön består av fyra delar. Ett skuggigt woodland, en solbelyst gräsmatta och två prydnadsplanteringar. Det jag känner mig mest nöjd med i förslaget är att jag har kunnat foga samman dessa fyra delar till en fungerande helhet. Jag känner mig också nöjd med att förslaget känns harmoniskt och tilltalande.

Det jag känner mig mindre nöjd med i förslaget Gyllengrön är att jag mycket sent i processen insåg att *Berberis thunbergii* 'Aurea' inte är vintergrön. Jag har dumt nog trott att denna växt har ett bladverk även på vintern. *Berberis thunbergii* 'Aurea' är därför ersatt av *Thuja orientalis* 'Aurea Nana' på några ställen i förslaget. En annan sak som jag känner mig osäker på och mindre nöjd med är växtvalen i buskaget under den befintliga lönnen. I förslaget Gyllengrön består detta buskage av *Hamamelis x intermedia* 'Pallida' och *Fargesia rufa*. I själva verket tror jag dock att dessa arter kan bli för höga för denna placering. Jag är också osäker på om *Epimedium x versicolor* 'Sulphureum' kan fungera som marktäckare i söderläge samt om den är tillräckligt vintergrön. Jag valde dock efter långt övervägande att ändå använda mig av denna art. Anledningen till det var att det var svårt att hitta någon bättre ersättare.

När det gäller vinterfägringen i Gyllengrön känns denna tilltalande och välfungerande. I förslaget är jag mest nöjd med de gula och gröna stammarna och grenverken hos *Cornus sericea* 'Flaviramea' och *Prunus maackii* 'Amber Beauty'. Jag är också nöjd med den gula färgen hos *Thuja occidentalis* 'Sunkist', *Taxus baccata* 'Fastigiata Aureomarginata' samt *Euonymus fortunei* 'Emerald'n Gold'. I Gyllengrön består den vintergröna stommen av *Taxus baccata*, *Hedera helix* samt *Epimedium x versicolor* 'Sulphureum'. I valet av vinterståndare kändes *Miscanthus sinensis* 'Gracillimus' och *Hakonecloa macra* 'Aureola' självklara och robusta. Jag är särskilt nöjd att Gyllengrön innehåller en vacker vinterblomning i form av *Helleborus foetidus* 'Wester-Flisk', *Cornus mas* och *Hamamelis x intermedia* 'Pallida'.

5.4.3 Gestaltungsforöslag 3 – Storgatans röda pärla, en vinterpark

Fig. 161 Sydlig vy i gestaltungsforöslaget Storgatans röda pärla.

Mitt mål med gestaltungsforöslaget Storgatans röda pärla (Fig. 161) var att skapa en stilfull och attraktiv vinterpark i Lomma och mitt syfte var att parken skulle öka platsens prydnadsvärde samt kunna erbjuda någonting inspirerande till var och en av Lommas invånare. En sittplats för den trötta, en vacker vy för den förbipasserande, en gräsmatta för den leksugna, ett woodland för den skuggsökande, en solig parkbänk för den soltörstande och ett annorlunda växtmaterial för den växtintresserade. Min tanke var att funktionerna hos Storgatans röda pärla skulle vara många och varierande.

Arbetsprocessen runt förslaget Storgatans röda pärla har fungerat bra och färgspråket och formspråket känns levande och intressant. Ändå tycker jag inte att slutresultatet av Storgatans röda pärla som gestaltungsforöslag blev så som jag hade förväntat mig. Under arbetets gång var jag övertygad om att detta förslag skulle bli det som skulle tilltala mig mest. Istället blev det precis tvärtom. Trots att jag älskar de röda, orangea och gröna färgvalen samt formspråket med cirklar och böjda gånger, är det något i förslaget som inte känns rätt. Vad det exakt är i förslaget som inte stämmer har jag svårt att sätta fingret på, men jag tror att förslaget känns lite väl komplext och rörigt.

Tanken med Storgatans röda pärla har varit att utforma en park som har starka beröringspunkter med en engelsk trädgård. Naturligtvis är jag väl medveten om att det inte går att göra en engelsk park i Sverige och kanske är det just detta som gör att förslaget inte heller tilltalar mig så mycket som det borde. Själv är jag mycket förtjust i den engelska trädgårdsstilen med sina röda tegelgolv och sina snirklande gånger. Jag också mindre nöjd med prydnadsplanteringen i söder som trots sin variation och mångfald ändå känns stel och platt. Kanske borde jag ha utformat den utan de stela bokhäckarna som ramar in platsen.

Fig. 162 *Ophiopogon planiscapus* 'Nigrescens'

Storgatans röda pärla har en intressant och attraktiv vinterfärgning. Det jag är mest nöjd med i förslaget är prydnadsplanteringen intill Fiskaregatan. Anledningen till att just denna del av förslaget tilltalar mig är att den fungerar som en vacker färgklick på vintern. De röda och rosa färgerna består av vinterblommande *Erica*. Vad jag inte tänkte på när jag använde *Erica* var att detta är en surjordsväxt. I avgränsningen av mitt arbete valde jag att inte arbeta med surjordväxter. Trots detta har denna ljungväxt ändå glidit igenom.

I Storgatans röda pärla är jag också nöjd med de röda tonerna i växtvalen till förslaget. *Ophiopogon planiscapus* 'Nigrescens' (Fig. 162), *Bergenia cordifolia* 'Vinterglöd' (Fig. 163) samt *Cornus alba* 'Sibirica', *Prunus maackii* 'Copper' och *Acer griseum* är alla växter som gör förslaget mer inspirerande och samtidigt höjder platsens prydnadsvärde under vinterhalvåret. Jag är också mycket nöjd med *Sedum matrona* och *Astilbe chinensis* 'Visions in Red' som vinterståndare. Minst nöjd är jag med att det i detta förslag inte fått in så många fruktbärande arter som jag skulle vilja.

Fig. 163 *Bergenia cordifolia*

5.5 En kortfattad genomgång av gestaltningsförslagen med stöd av Catherine Dee's teori i *Form and Fabric*

Catherine Dee skriver i *Form and fabric* att det går att göra en visuell och rumslig indelning av landskapet, som kan vara användbar i gestaltningssammanhang (Dee, 2001, s. 1). I första hand kan landskapet ses som ett levande, dynamisk och biologiskt system (Dee, 2001, s. 1). I andra hand kan landskapet ses som en plats där komplexa rumsliga strukturer står i fokus (Dee, 2001, s. 1).

I *Form and fabric* delar Dee in landskapet i sju delar, the seven-part morphology

(Dee, 2001, s. 2). Den första delen i Dee's morfologi berör landskapet som helhet. I denna del definierar Dee några designkvalitéer som man bör ha i åtanke, när man ska utforma en gestaltning (Dee, 2001, s. 3). De följande fem delarna i morfologin behandlar olika former som landskapsarkitekter och designers använder vid gestaltning av park och trädgård. Dessa former har olika mening och kommer till uttryck på lite olika sätt (Dee, 2001, s. 1). Den sista delen i Dee's morfologi handlar om hur våra sinnen uppfattar en gestaltning genom syn, lukt, känsel och hörsel (Dee, 2001, s. 3).

Vid analysen av Storgatan i kapitel 3 valde jag att utgå från fem av Catherine Dee's morfologiska delar. Dessa fem delar har sedan även används för att underlätta förståelsen och utformningen av de färdiga gestaltungsförslagen. Den fullständiga genomgången av förslagen finns med som ett komplement i arbetet men eftersom den tar en alltför stor del av diskussionen är den istället placerad i bilaga 1-3. Delarna som genomgången utgår från är följande: spaces, paths, edges, foci och thresholds.

5.6 Sammanfattande diskussion runt arbetets utförande och metodval

I detta arbete finns som jag ser det fyra olika delar. En del behandlar teorin bakom ämnet gestaltning med vinterfägring. Denna del utgår från böcker och faktablad skrivna av adekvat utbildade personer. Den andra delen består av tre intressanta och lärorika intervjuer. Dessa tre intervjuer har ingen egen del i arbetet utan finns inbakade i den teoretiska delen. Den tredje delen i arbetet består av en analys av området vid Storgatan i Lomma utifrån Catherine Dee's teori i boken *Form and Fabric*. I denna del analyseras även platsens ståndortsfaktorer och omgivning. Den fjärde och sista delen i arbetet utgörs av tre gestaltungsförslag med vinterfägring. Gestaltungsförslagen är utformade för platsen vid korsningen Storgatan och Karstorpssvägen i Lomma.

5.6.1 Den teoretiska delen

För att ge en bakgrund till ämnet gestaltning med vinterfägring finns det en teoretisk del i arbetet. I denna teoretiska del läggs grunden till mina frågeställningar som sedan besvaras mera noggrant i den tidiga delen av arbetets diskussion. Teorin till analysen för gestaltungsförslagen är hämtad från Catherine Dee's bok *Form and Fabric*. Dee's teori har fungerat mycket väl att använda i detta examensarbete anser jag.

Ett av arbetets syften har varit att samla och systematisera kunskap om vinterfägring vid gestaltning som sedan kan leda vidare mot en fördjupad kunskap i detta relativt outforskade ämne. I den teoretiska delen har jag utgått från böcker och faktablad skrivna av erfarna och adekvat utbildade personer. Eftersom vinterfägring som helhetsbegrepp inte är självklart i Sverige har informationen främst hämtats från engelsk litteratur. Jag anser att litteraturen som ligger till grund för arbetet är välskriven och innehållsrik. Det har också fungerat bra att arbeta utifrån denna litteratur då många av växtförslagen häri stämmer väl överens med svenska förhållanden.

5.6.2 Intervjuerna

För att göra arbetet trovärdigt och verklighetsförankrat har intervjuer använts som en del i undersökningen (Lantz, 1993, s. 9). Tanken med intervjuerna har varit att kunna föra ett öppet resonemang runt gestaltning med vinterfägring utifrån några väl valda frågeställningar. Frågeställningarna var samma för alla intervjupersonerna. Beroende på vilka svar som gavs efter frågeställningarna kunde sedan följdfrågor formuleras (Lantz, 1993, s. 64). Dessa följdfrågor utformades spontant i intervjusamtalen och varierade från intervju till intervju. Intervjuerna i arbetet har varit mycket givande och jag anser att jag fick många intressanta svar till mina ställda frågor. Naturligtvis önskar jag att jag hade haft ytterligare tid att göra fler och längre intervjuer. Jag saknar också att jag inte fick möjlighet att göra intervjuer med utbildade landskapsarkitekter och designers, för att höra om deras syn på vinterfägring vid gestaltning.

5.6.3 Analysen av Storgatan

Analysen av området vid Storgatan har utförts med stöd från Catherine Dee's teori i boken *Form and Fabric*. Dee delar in landskapet i följande morfologi: landscape fabric, spaces, paths, edges, foci, thresholds och detail (Dee, 2001, s. 1). Dee menar att hennes teori (the seven-part morphology) kan användas som struktur när man ska analysera och förstå en plats utformning (Dee, 2001, s. 2). Jag anser att delarna i Dee's teori fungerade utmärkt att använda vid en analys av en plats. Jag har lärt mig mycket genom att se med Dee's ögon och jag kommer definitivt att använda mig av boken *Form and Fabric* även fortsättningsvis.

5.6.4 De tre gestaltningsförslagen

Genom ett mentorsprojekt mellan Lomma kommun och SLU fick jag en förfrågan av parkchef Lennart Persson³⁵ om att utforma tre gestaltningsförslag med vinterfägring i Lomma. Eftersom jag kände stor entusiasm över uppgiften och samtidigt vill utveckla min gestaltningsförmåga passade detta gestaltningsprojektet mycket väl in i arbetet. Ett av målen i arbetet har därför varit att färdigställa tre inspirerande gestaltningsförslag för Storgatan i Lomma. Nu när arbetet börjar lida mot sitt slut och gestaltningsförslagen är klara vill jag tillägga att jag känner mig nöjd med resultatet. I den inledande delen av arbetet var jag dock mycket tveksam till om tiden skulle räcka och om jag skulle hinna bli färdig i tid. Men jag lyckades tack vare sträng disciplin få ihop alla delar i arbetet till en helhet. Jag var också mycket tveksam till om jag skulle lyckas utforma tre förslag med tre helt olika vinterfägring. Även om jag inte lyckades utforma helt varierande förslag så anser jag åtminstone att jag lyckades gestalta tre inspirerande förslag. Med hjälp av litteraturstudier och mitt arbete med gestaltningsförslagen tycker jag att jag funnit exempel på riktlinjer för hur man kan arbeta med vinterfägring gestaltning. Jag hoppas också att jag genom detta arbete kan inspirera andra till att våga använda mer vinterfägring vid gestaltning. Här i Sverige är det ju trots allt vinter en stor del av året och en ökad användning av vinterfägring skulle inte skada anser jag.

35 Lennart Persson parkchef i Lomma kommun, intervju den 8 april 2014

5.6.5 Hur kan vi arbeta vidare med ämnet i framtiden?

Eftersom vinterfägring som helhetsbegrepp inte är självklart i Sverige har informationen i arbetet främst hämtats från engelsk litteratur. I England har intresset för trädgården under vintern, länge varit ett stort område. För att öka medvetenheten för gestaltning med vinterfägring i Sverige menar Jansson³⁶ att ett sätt kan vara att skriva artiklar, faktablad och böcker i ämnet. Populärvetenskaplig litteratur gör ofta att fler människor får upp ögonen för ett ämne menar Jansson³⁶. Detta kan också vara en möjlig väg att gå om man vill arbeta vidare med ämnet i framtiden. Själv kommer jag under alla omständigheter att fortsätta mitt arbete med gestaltning med vinterfägring och jag hoppas att framtiden kommer att leda fram till många nya och spännande utmaningar. Slutligen vill jag passa på att nämna några möjliga frågeställningar som kan vara till hjälp om man vill utforska ämnet vidare:

- Är det ekonomiskt fördelaktigt eller ofördelaktigt att gestalta med vinterfägring i offentliga sammanhang? Vad beror detta i så fall på?
- Är en gestaltning med vinterfägring mer eller mindre skötselkrävande? Vad beror detta i så fall på?
- Finns det någon anläggning i Sverige som är utformad med vinterfägring som utgångspunkt? Hur ser denna anläggning ut och vilken funktion har den?
- Vad anser människor generellt om gestaltning med vinterfägring?
- Hur kan man som landskapsarkitekt eller designer utforma gestaltningar för att fler människor ska få upp ögonen för gestaltning med vinterfägring?
- Hur fungerar Buffins riktlinjer mer specifikt för Svenska förhållanden?

36 Arne Jansson, trädexpert och tidigare parkinspektör för Malmö stad, intervju 28 april 2014

6. Litteraturförteckning

- Bowles, E.A. (1915). *My Garden in autumn and winter*. Oregon: Timber Press
- Buffin, M, W. (2005). *Winter-flowering Shrubs*. Portland, Oregon: Timber Press.
- Clarke, G. (1986). *Autumn & winter colour in the garden*. London: Ward Lock Ltd.
- Dee, C. (2001). *Form and fabric in landscape architecture*. Oxon: Spon Press.
- Grahn, P. (1998). Egen härd är guld värd för själens harmoni. I: Olsson, T et al (red.) *Människans natur, det grönas betydelse för vårt välbefinnande*. Stockholm: Bygghosk-ningsrådet, ss. 87-101.
- Grönkvist, I. (2014-03-26). *Kommun och politik*. <http://www.lomma.se/huvudmeny/kommunochpolitik/omlommakommun.4.7a48a90b12c665dedb480008581.html> [2014-04-14]
- Illminge, C. (2009). *Grön trädgård året om, med vintergröna växter och prydnads-gräs*. Stockholm: Prisma.
- Jagne, I. (1999). *Ge vinterträdgården en chans*. Hemträdgården, nr 6, ss. 34-35.
- Johansson, V. (2013). *Askgravplatsen ett gravskick i tiden - Gestaltungsförslag av en ny askgravplats på Norra kyrkogården i Lund*. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Lantz, A. (1993). *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Markinfo (2007-02-10). *Jordart*. <http://www-markinfo.slu.se/sve/mark/jart/images/jord-arts.gif> [2014-04-14]
- Markinfo (2007-02-10). *Klimat*. <http://www-markinfo.slu.se/sve/klimat/klimat.html> [2014-04-14]
- Markinfo (2007-02-10). *Klimatzoner*. <http://www-markinfo.slu.se/sve/klimat/klimzon.html> [2014-04-14]
- Markinfo (2007-02-10). *pH*. <http://www-markinfo.slu.se/sve/kem/cnph/ph.html> [2014-04-14]
- Markinfo (2007-02-10). *Vegetationsperiodens längd*. <http://www-markinfo.slu.se/sve/klimat/vegper.html> [2014-04-08].
- Markinfo (2007-02-10). *Årsmedeltemperatur*. <http://www-markinfo.slu.se/sve/klimat/temp.html> [2014-04-14]

Markinfo (2007-02-10). *Årsnederbörd*. <http://www.markinfo.slu.se/sve/klimat/ned.html> [2014-04-14]

Nationalencyklopedin (1996). Höganäs: Bra böcker AB.

Nordahl, S. (2014-01-07). *Historiens vingslag*. <http://www.lomma.se/huvudmeny/kommunochpolitik/omlommakommun/historiensvingslag.4.46c2c24d1430ac2f0714b8.html> [2014-04-14]

Riksförbundet svensk trädgård, (1993). *Växtzoner*. http://www.tradgard.org/svensk_tradgard/zonkartan.html [2014-04-14]

Rydberg, H. (2001). *Hur växter möter hösten*. <http://www.bfig.se/föoredrag/20010927.html> [2014-04-07]

Sjöman, H. & Lorentzon, K. (2005). *Barrväxter – mer än bara vintergrönt*. Gröna fakta, nr 6, s. 2.

SMHI (2011-10-31). *Vinter*. <http://www.smhi.se/kunskapsbanken/vinter-1.1480> [2014-04-07].

Sterndale-Bennett, J. (2006). *The winter garden*. Cincinnati: A David & Charles book.

Vedin, H. (2004). Årstiderna. I: Syrén, M et al (red.) *Klimat, sjöar och vattendrag*. Gävle: Kartförlaget, ss. 47-48.

Bilaga 1

En genomgång av *Lomma rutor, en stilren vinterpark i vitt och grönt* utifrån Catherine Dee's teori

I förslag 1 ryms många av de morfologiska delar som Catherine Dee talar om i *Form and Fabric*. Främst är det spaces, paths, foci och thresholds som har förändrats medan edges är de samma som vid analysen av platsen.

Spaces

- Grusytan söder om elcentralen
- Grusytan norr om elcentralen
- Sittplatsen vid prydnadsplanteringen intill Fiskaregatan
- Gräsmattan intill Storgatan

Paths

- Den asfalterad cykelvägen genom parken
- Grusgången intill sittplatsen söder om elcentralen
- Grusgången norr om elcentralen intill gräsmattan
- Grusgången genom woodlandet
- Grusgången mellan buskage och prydnadsplantering intill Fiskaregatan

Edges

- Gränsen mot Storgatan
- Gränsen mot Karstorpsvägen
- Gränsen mot Fiskaregatan
- Gränsen mot villatomt
- Gränsen mot gång och cykelväg

Foci

- *Betula utilis* 'Doorenbos'
- *Miscanthus sinensis* 'Kleine Fontaine'
- *Yucca filamentosa*
- De befintliga träden

Thresholds

- Tröskeln mellan trottoaren vid Karstorpsvägen och grusgången söder om elcentralen
- Tröskeln mellan trottoaren vid Storgatan och grusytan öster om elcentralen

- Tröskeln mellan den asfalterade cykelvägen och grusgången in i woodlandet nordväst om elcentralen
- Tröskeln mellan trottoaren vid Fiskaregatan och grusgången som leder in i woodlandet
- Tröskeln mellan trottoaren intill Storgatan och grusgången intill gräsmattan nordöst om elcentralen
- Tröskeln mellan trottoaren och grusgången vid prydnadsplanteringen vid Fiskaregatan
- Tröskeln mellan trottoaren och grusgången vid prydnadsplanteringen vid Storgatan
- Trösklarna vid cykelvägens början och slut

Bilaga 2

En genomgång av *Gyllengrön, en annorlunda vinterpark i Lomma* utifrån Catherine Dee's teori

I förslag 2 ryms många av de morfologiska delar som Catherine Dee talar om i *Form and Fabric*. Främst är det spaces, paths, foci och thresholds som har förändrats medan edges är de samma som vid analysen av platsen.

Spaces

- Sittplatsen söder om elcentralen
- Tegelytan öster om elcentralen
- Korsningen norr om elcentralen
- Sittplatsen vid prydnadsplanteringen intill Fiskaregatan
- Gräsmattan intill Storgatan

Paths

- Den asfalterad cykelvägen genom parken
- Tegelgångarna intill sittplatsen söder om elcentralen
- Tegelgångarna norr om elcentralen i woodlandet och intill gräsmattan
- Tegelgången vid sittplatsen mellan buskaget och prydnadsplantering intill Fiskaregatan

Edges

- Gränsen mot Storgatan
- Gränsen mot Karstorpsvägen
- Gränsen mot Fiskaregatan
- Gränsen mot villatomt
- Gränsen mot gång och cykelväg

Foci

- *Cercidiphyllum japonicum*
- *Taxus baccata* 'Fastigiata Aureomarginata'
- *Prunus maackii* 'Amber Beauty'
- *Thuja occidentalis* 'Sunkist'
- De befintliga träden

Thresholds

- Trösklarna mellan trottoaren vid Karstorpsvägen och tegelgångarna söder om elcentralen

- Tröskeln mellan trottoaren vid Storgatan och ytan öster om elcentralen
- Tröskeln mellan den asfalterade cykelvägen och tegelgången in i woodlandet nordväst om elcentralen
- Tröskeln mellan trottoaren vid Fiskaregatan och tegelgången som leder in i woodlandet norr ifrån
- Tröskeln mellan trottoaren intill Storgatan och tegelgången intill gräsmattan nordöst om elcentralen
- Tröskeln mellan trottoaren och tegelgången vid prydnadsplanteringen vid Fiskaregatan
- Tröskeln mellan trottoaren och tegelgången vid prydnadsplanteringen vid Storgatan
- Trösklarna vid cykelvägens början och slut

Bilaga 3

En genomgång av *Storgatans röda pärla, en vinterpark* utifrån Catherine Dee's teori

I förslag 3 ryms många av de morfologiska delar som Catherine Dee talar om i *Form and Fabric*. Främst är det spaces, paths, foci och thresholds som har förändrats medan edges är de samma som vid analysen av platsen.

Spaces

- Sittplatsen söder om elcentralen
- Tegelytan öster om elcentralen
- Tegelcirkeln norr om elcentralen i woodlandet
- Sittplatsen vid prydnadsplanteringen intill Fiskaregatan
- Gräsmattan intill Storgatan och Fiskaregatan

Paths

- Den asfalterad cykelvägen genom parken
- Tegelgångarna intill sittplatsen söder om elcentralen
- Tegelgångarna norr om elcentralen i woodlandet och intill gräsmattan
- Träflisgångarna genom woodlandet nordväst om elcentralen
- Tegelgången vid sittplatsen mellan buskage och prydnadsplantering intill Fiskaregatan

Edges

- Gränsen mot Storgatan
- Gränsen mot Karstorpsvägen
- Gränsen mot Fiskaregatan
- Gränsen mot villatomt
- Gränsen mot gång och cykelväg

Foci

- Häcken av *Fagus sylvatica*
- *Prunus maackii* 'Copper'
- *Hydrangea anomala* ssp. *petiolaris*
- *Cryptomeria japonica*
- *Sorbus* 'Dodong'
- *Acer griseum*
- De befintliga träden

Thresholds

- Trösklarna (3 st) mellan trottoarerna vid Karstorpsvägen och Storgatan in mot sittplatsen söder om elcentralen
- Tröskeln mellan trottoaren vid Storgatan och ytan öster om elcentralen
- Tröskeln mellan den asfalterade cykelvägen och träflisgången in i woodlandet nordväst om elcentralen
- Tröskeln mellan trottoaren vid Fiskaregatan och tegelgången som leder in i woodlandet norr ifrån
- Tröskeln mellan trottoaren intill Storgatan gräsmattan nordöst om elcentralen
- Tröskeln mellan trottoaren och tegelgången vid prydnadsplanteringen vid Fiskaregatan
- Tröskeln mellan trottoaren och tegelgången vid prydnadsplanteringen vid Storgatan
- Trösklarna vid cykelvägens början och slut